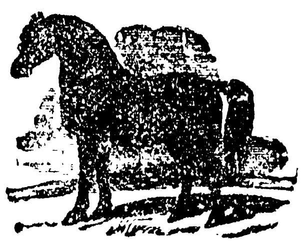
શ્રી.

નળઆખ્યાન.

કવિ. પ્રેમાનંદના કીધેલી

વાંચનારાઓને બુદ્ધિ તથા ચતુરાઈ વધે
તેને વાસ્તે.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર
બુકસેલર મોતીલાલ મગનલાલ.

હાથીશેઠના રસ્તા પર ચંગ પોળને નાકે
આલા હનુમાનની પાસે ભટ મુળજી
દોલતરામના મકાનમાં ન્યાયસાગર
પ્રેસમાં મગનલાલ વ્રજભુખણદાસે
પોતાના છાપખાનામાં
છાપી પ્રસિદ્ધ કરી.

કીંમત ૧૨ આના.

नळाख्यान.

॥ શ્રી ગણેશાયનમઃ ॥ ॥ શ્રી ગુરૂભ્યોનમઃ ॥ અથ નળ રાજાનું આખ્યાંન લખ્યું છે ॥ ॥ રાગદેશાખનીચાલ દેશી ॥ શ્રી શંકર સુતનું ધ્યાનજ ધરૂ, સરસ્વતીને પ્રણામજ કરૂં; સરસ્વતી માતા કરજો સહાય, કવિજન હઈડે હરખ અપાર; ગાતાં પાપ સમુલા જાય, શ્રોતાજન સહુ નિરમળ થાય. વકતોનેહો એક કલ્યાણ, એક વર હરી કહો નિરવાણ; ગણપતિને પ્રણામજ કરૂં આદરૂં જોડુનઇશ દતણું ॥ ઢાળ ॥ નઇસદરાયની કહું કથાય, પુણ્ય સ્લોકી જેરાય રાજ હરી ગયા પાંડવ, વસ્યા જઈ વનમાં જાર, ૧ હવે સમે અરજુનને, મન ઉપનો વિચાર; એકલો અરજુન ગયો કઇલાસે, આરાધ્યા ત્રિપુરાર; તેણે સમે એક તાપસ આવ્યો, વરહદસ્વ એહેવું નામ; પુજા કીધી પાંડવે, આપ્યો વસવા ઠાંમ. ૩ રાતે રાતે વારા ફરતાં પાંડવ ચાંપે પાય, એક સમે ચરણ તલાંસવાને બેઠા જુધિષ્ઠરરાય. ૪ તેણે સમે ત્યાંહાં ધરમને, સાંભળયો અરજુન; તાંહાં નેતરે નીર ભરાઇ આવ્યાં હેતે ભરાયું અંતઃકરણ. ૫ ત્યારે ધરમરાયને પુછે રૂષીજી, જળે પગભિના માહારા; પણ શેદુખે સતવાદિરાએ નેત્રે ભરે જળધાર. ૬ ધરમ કહે સાંભળીએ સ્વામી, એને ઉઠી ગયો અરજુન; તે આગશવાળી સાલેછે; માટે કરૂછુ રૂદન. ૭ જો હું ભિમસેનની પાસે માગું દાતણપાણી; તે બડબડતો જાએ રીસ ચડાવી, મ્હોટુ વરક્ષ આપે આણી. ૮ પ્રાતસામગ્રી નિકુળ પાસે, કદાપી જો માગી; તોપો હોર દિવસ વાર લગાડે, એટલી કરે વરણાગી. ૯ સેહેદેવને જો કામ દેઊંતો, મનમાં આણે રોષ; તે મધ્યાને ઘરમાંથી નિસરે; જોતો જોતો જોશ. ૧૦ દક્ષણ દિશાએ જોગણી છે, હું જાઉતો દુઃખ પામું; પુરવદિશાએ પરવરૂંતો, ચંદ્રમાનુ ઘરસામું. ૧૧ એહેવી રીતે ત્રણ ભાઇની; મેંતો પ્રક્ષનાં ફસાયા, દ્રૂપતીને મોકલું તો; હરણ કરી કો જાય. ૧૨ વણ માગ્યાં વેહેલો આપે, જે જોઇએ તે આણી; ફળ જળ લેઇ આગળ મુકે, તેતો ગાંડીવ પાણી. ૧૩ તેના ગુણ મુને નથી વિસરતા, રહયોછું રૂદિયા રાખી; સુખસંતોષ વિના સુનો, મુની હું પારથ પાખી. ૧૪ નીશવાશ મુકી ધરમ પુછે, હોની વરેહે દશ રૂષિ;

વન વિશે વિજોગ પડીયા, હું સરખો કોકો દુઃખી. ૧૫ રાજયાસનભો
વન ધનરીધસીધ. સરવ વસ્તુ હારી; હેવું કોહોને થયું હશે સ્વામી
પીડા પોચી ભારી. ૧૬ વળતા વાણી વરેહે દસજી વદે, શેઆંણો
વઇરાગ, નળ રાજા દુખ પામીઓ; નર્થાં તેનો સોમો ભાગ. ૧૭ રૂપ
રાજાનબળ, નમળે તેહ સમાન; અનેક કષ્ઠ તેના જેવું ના ભોગવે
રાજંન. ૧૮ ભીમક કુમારી નળની નારી; શું કહું રૂપમાંડી, તે રા
ણીને વનમાં મુકી; નહી ફળ જળ અન્ન પાણી. ૧૯ દાશીરૂપ થયું
દમયંતી કુબડું કીધું નળ ગાત્ર, તેના દુખ આગળ જુધિષ્ટર; તમારૂ
દુઃખકોણ માત્ર. ૨૦ ॥ કડવાં ૧ ॥ ॥ રાગગોડીની દેશી.
વરેહ દશ વાણી એમ વદે. રાજા જુધિષ્ઠર ધરતા રૂદે; નઇષદનામે
દેશ વિશાળ, રાજ કરે વિરશેનભુપાળ. ૧ તેહેને સુરસેન નામે બાં
ધવ જન, તે બેહુને એકેકો તન; તે રૂપે પુટડા જેવા કામ, નળ પુસ્ક
ર બેહુના નામ. ૨ પછી નળને આપી રાઇજ્યાસન, પીતા કાકા બેહુ
ગયા વન; ચલાવે રાજ નળ મહામતી પુસ્કર કીધો સેન્યાપતિ. ૩
રાજાજી ત્યાં દેશ કરી ખ્યાત, શત્રૂમાત્ર પમાડા શાંત; ભુપ સરવે ન-
ળને નમે; પુસ્કરે કીધો દીગ વીજે. ૪ પ્રજા શુ ઉઘાડે બાર, ન કરે
ચોરી ચોર ચખાર; સતેજમપતિને કીધો શાદ. પુરમાં કોને ન વાધે
વાદ. ૫ કનક ભરી આ બહુ કોઠાર, જેહેવું ધન તેહેવો દાતાર; અ
નેક જાચકના દાલિદ્ર કાપીયાં, નળે મુખ માગ્યાં આપીયાં. ૬ જાચક
કહે ભલું નળનું રાજ, આપણાં દુઃખ ઓલાહ્ય દાઝ; કીરતી થઇ
નળની ચોગામ, તેણે પુણ્ય શ્લોક ધરાવ્યું નામ. ૭ વહ્રશ્વત્ર કીધું સ
ઘળું ગામ, ઘેર ઘેર હરી કથા હરીનું નામ, એકાદસી કરે સરવે જંન
ચારે વરણ પાળે ખટકરમ. ૮ ધાએ દેવ વ્યાપીક પ્રરીબ્રહ્મ, નળરા
જાનું લીધુ નામ; માગ્યાંદાન આપે ધરી પરેમ, જાચક જન સહુ આ
વે તેમ. ૯ જેકો મુસ્તકનો માગનાર, છેદી આપતાં નલાગે વાર ભ
ગતી ઉપર કેવળ ભાવ; મન ચિતહરી સાથે ભાવ. ૧૦ ઉતરપુરવ
દક્ષિણ દેશ, વીરસેન સુતનો વાધ્યો જશ; ત્યારે પુસ્કરને થઇ અદે
ખાઇ, હુંથી વ્રદ્ધ પામ્યો પીતરાઇ. ૧૧ નળને નમેછે લોક સમસ્ત,
એ આગળહું પામ્યો અસ્ત; એવું જાણી મન આણ્યો વઇરાગ, ગ
યો વનચર મુંકી ત્યાગ. ૧૨ ॥ નળનો વાળ્યો તે નવ વળ્યો, દારૂણ

વનમાં પોતે પળ્યો; જઇ શેવું પરવત શુરૂંગ, તળે વહેછે નીરમળ ગંગ. ૧૩ શલ્યાનું કીધું સિંહાસન, વરૂક્ષ પત્ર છત્ર ધરે રાજંન; ધનશી રાજ માંડયું. વનતપ તણું. કોકી લાગ્યાં ને કરેછે ઘણું ૧૪ આ મગછે અસ્વ કારણે, આ દરૂમ પ્રતિહાર ઉભા બારણે; ભુંડ હસ્તી પૃથ્વી પરસંગ, એ રાજ મારૂ કયારે ન થાય ભંગ. ૧૫ કો લુંટો લેવા ના આવી ચડે, ઉઘાડે બારણે ખાતર ના પડે; એણીપેરે માંડયું રાજ આસન, અચાલ તે વશ કીધું મન. ૧૬ વરેહે દશ કેહે કથાએ, એટલેથી રહી; નળ રાજા શું કરતો તહી, જ્યારે પુસ્કર ઉઠી વનમાં ગયો. ભાઇ વિના ભુપ એકલો થયો ૧૭ નીશકંટક રાજ નળ એકલો કરે, ધરમ આંણ નળ રાયની ફરે; માગ્યાં મોકલે દેશો દેશના ભુપ, નળને વળાવે કંન્યાનું રૂપ. ૧૮ શહીકુલ લક્ષણમાં કાહાડે ખોડ, કહે નળ મુજ સરખી જોડ; હોએ બત્રીશ લક્ષણ પુરણ, તેનું કરૂં પાણી ગ્રહણ. ૧૯ એમ કરતાં ગયા બહુ દીન, એવે આવ્યા નારદ મુનીજંન. ૨૦

॥ વલણ ॥ નારદમુની પધારીયારે, સુણ જુધીષ્ટર ભુપાળ; પછે વીણા પાણીએ નળનું કેમ મેળવું વેવીશાળરે. ॥ કડવાં ૨ ॥

॥ રાગ રામગ્રીની દેશી ॥ એણીપેરે બોલ્યા વરેહે દશ વાણીજી, નળ ઘેર આવ્યા તે વીણ પાણીજી; વીરસેન સુને દીધું માન જી, અરઘ પાદ પુજ્યા મુંની ભગવાનજી. ॥ ઢાળ ॥

પુજ્યા નારદ રૂદે આણી, અને પુછીયું કુશળી ક્ષેમ; રાજ આસન નળનું દેખી, નારદ રૂષી પુછે. ૧ પટરાણી દીસતાં નથી, વામાંગ સુનું તે શું છે. ૨ આસને બેસવું રાણીવીના, તેહેનો મોટો દોષ; પછી તે પ્રતીઉત્તર બોલ્યા, કરીને મનમાં દોષ. ૩ નળ કહે તમો પ્રજાપતિના પુત્ર ત્રિગુણધારી, જાણતા હશો જે બ્રહમાજીએ; કહી નીરમી મારે નારી. ૪ સપ્ત દવીપ નવખંડ માહે, મે જોઇ કંન્યા કોટ; રૂષી હું વરૂ તેહેવી નવ મળી, શકે કંન્યાની છે ખોટ. ૫ કુળ ત્યાંહાં રૂપ નહી, રૂપ ત્યાંહાં નહી ચાલ; કોશકળ લક્ષણ હોએ ત્યાંહાં, હું પરણુ તતકાળ. ૬ દેવ રૂષી પછે બોલીયા, એમ નહી કો ભુપ; ત્હારા સરખું કયાંથી મળે, શા માનું રે સ્વરૂપ. ૭ એ કંન્યા અલોકીકછે, દેવ તેને વરણે; તેતો ઇંદ્રને ઇચ્છે નહી, તો તુને કયાંહાંથી પરણે. ૮ ન

ળ કેહે રેમનુની, તે કન્યાનું કોણ નામ; કવણ રાયની દીકરી, કવણ તેહેનું ગામ. ૯ નારદ કેહેરે શકળ દેશમાં ઉત્તમ વીદરભા દેશ, ત્યાં હાં રાજા રાજ કરેછે ભીમક નામ નરેશ. ૧૦ તેહેને ત્યાંહાં એક તારૂણી, વજરાવતી નામે નીધાન; પુન્યદાન અપાર કીધાં, પણ પેટે નહી સંતાન. ૧૧ હેવે સમે એકદમન નામે, આવીયો તાપસ; પુજા કીધી તેહેની, જમાડયા ખટરસ. ૧૨ ઘણા દાહાડાની ગઇ ક્ષુધા, પામીયો સંતોષ; ત્રીકાલ જ્ઞાનીએ જાણ્યું, રાણીને છે વંઝા દોષ. ૧૩ પુછીને નીસ્ચે કીધું, ખરે નહી સંતાન; કરૂણા કરીને આપીઉં, રાયે રાણીને વરદાન. ૧૪ ત્રણ પુત્રને એક પુત્રી, હશે રૂપ નીધાન; એ ધાણ રાખે એટલું, માહારે નામે નામ. ૧૫ એવું કહીને રૂષીજી, પામીઆ અંતર ધ્યાન; કેટલે દીવસે રાણીને, ઉપન્યાં ચાર સંતાન. ૧૬ દમંનદંતુને દરદને દમયંતી, નામ તેહેનાં ધરીઆં; હરખ પામ્યો ભુપતી, બાળક ચાર ઉછરીઆં. ૧૭ દમયંતી જે દીકરી, મુખે વરણવું નવ જાય; તન લોચન વદન ઉપમા, કશી ના અપાએ. ૧૮

॥ વલણ ॥ ઉપમાના અપાય, બોલ્યા વેણા ધારી; નળ કહે નારદને, તેહેનું રૂપ કહો વિસ્તારી. ॥ ૧ ॥ ॥ કડવાં ૩ ॥

રાગ રામગ્રી દેશી ॥ નારદનાં વચન સાંભળી, એમ બોલ્યા નૈષદ ધણીરે; ભીમકતણી સુતા કુંવારીછે, તે કેહે વીપુટડીરે ॥ ઢાળ ॥

પુટડી કેહેવી દમયંતી, કોહો તેહેનું વખાણ; નારદ કહે તમે સાંભળો, વીરસેન સુત સુજાણ. ૧ ગુણ ચાલ જે ચાતુરી, અદભુત સુંદર વેશ; તેહેને હું શું વરણવું, જોયણ વીનાશકે શેષ. ૨ બુધ માને માનુનીનું વરણવ કરૂછું જંન, જેમ સાગરમાંથી ચાંચ જળની; ભરે તે પંખીજંન. ૩ દમયંતીનો ચોટલો દેખી, અતિછે શોભાગ; અભીમાન મુકી લાજ આણી, પાતાળે પેઠા નાગ. ૪ ભીમક સુતાનું વદન દેખી, સુધાકર શોભાય; જોઇ જેઈ ચંદ્રક્ષીણ પામ્યો, તે આભમાં સંતાય. ૫ સ્રષ્ટી કરતા બ્રહ્માજીએ, તેજનું ભરિયું પાત્ર; તે તેજનું પ્રજાપતિએ, ઘડયું દમયંતીનું ગાત્ર. ૬ કાંઈ એક શેશ રહી, ઘડતાં ગેરો પડીયો; વીરંચીએ એકઠો કરી, તેહેનો ચંદ્રમા ઘડીયો. ૭ નળ કહે નારદને, એ વખાણે ભાવના પોહોતાં; દમયંતી હવડે અવતી, શું ચંદ્રમા પેહેલો નોહોતો. ૮ નારદ કેહે એ સરવ પેહેલી,

બ્રહ્માએ ઘડી રાખી; વીરંચીએ વીદરભાનાંખી, ઉદે હવડે પામી. ૯ હવડાં અવતરી હશે, જોની રમ્યો હશે કો, સ્વાની. ૧૦ નળ કહે આગે વીસ્તરો, એ ભેદ મેં સાંભળીયો; ચંદ્ર પેહેલી ચતુરા, સંદેહ મનનો ટળીયો. ૧૧ કહે નારદ સાંભળો રાજા, મીન ખંજન મધુકર; નેત્ર ભ્રગુટી દેખી, જળ કમળ કીધાં ઘર. ૧૨ નાશીકાના વેશર દેખી નાઠા કળાકરને કીર, તેણે અરણ્યપરવત શેવીઆ; ન રાખીયું ચીત ધીર. ૧૩ દમયંતીના અધર દેખી, પેટ વેહ્યુ પરવાળી; કામનીનો કંઠ સાંભળી, કોકીલ થઇ કાળી. ૧૪ રસના વાણી સાંભળીને, સર સ્વતીને આવ્યો વૈરાગ; કુંવારીકા પોતે રહી, સંસાર કીધો ત્યાગ. ૧૫ દંત દેખીને દાડમ ફાટયું, ગોરવાથી કપોત; સંતાડે તે મોહ તે નારદ ફરતો ફરે વનમાં, દુઃખ કહુંહું કોને. ૧૬ દમયંતીના કુંચ મંદ્ર દેખી, હારૂં કુંજર કુળ; તે હીડતાં ચાલતાં સરવે હાથી, માંથે ઘાલે ધુળ. ૧૭ હસ્ત કમળથી કમળ પડીઆં, જેણે જળમાં કીધાં ઘર; અબળાનું ઊદર દેખી, ચુકયાં છે સરોવર. ૧૮

॥ વલણ ॥ ॥ સરોવરશુકાયછે ॥ દીસેપાણીહીનરે. કદળી લાજેવનમાહેરે, દમયંતીનીજાંઘદેખી. કેલરહીકાગવંઝરે, ॥ ૧૯ ॥

॥ કડવાં ॥ ૪ ॥ ॥ રાગશામેરીનીદેશી ॥

દમયંતાદોષરહીતા. તેનાગુણનીગાઉંગીતા, નારદજીવાંએકએમ બોલે. નહીઉપમાતારૂણીનીતોલે, ॥ ૧ ॥ દમયંતીદોષરહીતા. તે હેનાગુણનીશીગાઉંગીતા, ॥ ॥ ટેક ॥ જોઇભીમકસુતાની કટી, સંહીનીજાતતેવનમાંઘટી. હંસનેથઇચટપટી, ચાલગોરીઆગ ળમટી. ॥ ૨ ॥ દમયંતીદોષરહીતા. રાંભાઅંગનીશેભાવળી, વન સ્પતી દવે મરેછે બળી, તેના વસ્ત્ર રહ્યાં જળ હરી; દેખી આભમાં પેસે વીજળી, દમયંતી દોષ રહીત. ૩ પમ પાનીથી હારો અલતો, તે અબળાને પાગે નમતો; તેને પુરનો નાદ સાંભળતો, તે સાંભળી ગ્રાંધ્રવનો સાથ બળતો દમયંતી દોષ રહીત. ૪ વરણથી ચંપકનાભ જીયું, માટે મધુકરે તે તજીયું; દમયંતી સ્વરૂપ બ્રહ્માજીએ સરજીઉં, એહેવું કોઇ નથી નીપજીઉં, દમયંતી દોષ રહીત. ૫ હવે વખાણે શ ણગાર સાળ, મરજનથી રહયારે તંબોળ; ઉડે સુગંધના કલોલ, ઉડે અરગનારોળ દમયંતી દોષ રહીત. ૬ શીશ ફુલ રતન રાખડી, શો

બે ભમરામાં ચુની જડી; ગોફણુ રહયો અંગશું અડી, કટી મેખલા શું પડે ઘડી, દમયંતી દોષ રહીત. ૭ ગળુ બંધ કંઠે નવરંગ, મુક્તા હારછે બે શંગ; શકે ગીરી કરીને ભંગ, હાર મધ્યે વહેછે ગંગ, દમયંતી દોષ રહીત. ૮ વાએ ઓઢણી રહીછે ઉડી, ખલકે કોકણુને કર ચુડી; રૂપે રતી સરખાં જાએ બુડી, જોડે કો એમ મળે નહિ રૂડિ; દમયંતી દોષ રહીત. ૯ વાગે નેપુરીઆને ભણકો, અંગુઠે અણવટી આનો ઠપકો; આંગુળીએ વીછુડાના રણકો, મધુરો બોલે ઝાઝરીઆ નો ઝણકો; દમયંતી દોષ રહીત. ૧૦ જેણે દમયંતી ના જોઇ, તેણે આલે દેહડી ખોઇ; જાણે કાયા કનકની લોઈ, એવી હતી નાંહાંની કોઇ; દમઅંતી દોષ રહીત. ૧૧ જેમ નદીમાં ભાગીરથી, તેમ સામા માહે સરવથી; ત્રીલોકમાંહે જોડા નથી, જાણે સ્વર્ગથી કાહાડી મથી; દમઅંતી દોષ રહીત. ૧૨ ઇંદ્રાદિક પરણવા ફરે, પણ મેહેલા નું મન નવ મળે; જોઇ અશ્વની કુમાર આગળ વળે, તેના આવે આંખજ તળે; દમઅંતી દોષ રહીત. ૧૩ જારનું પુતળું અવતરીઉં, નારી માત્રનું માન ઊતરીયું; દમું જગત સ્વરૂપ ઉદે કરીઉ, માટે દમયંતી નામજ ધરીઉં; દમઅંતી દોષ રહીત. ૧૪ જોગી થઇ તજ્યું હશે સરવસ્ત, જે તીરથ નાહયો હશે સમસ્ત; જેણે હેમ ગાળ્યાં હશે હસ્ત, તે ગ્રહશે દમઅંતી દોષ રહીત. ૧૫ વીખાણ સાંભળી સગળા, રૂધીર અવટા ઉપલ પલ; નારદ પરત્યે બોલ્યા નળ, સ્વામી પરણવાની કહો કળા; દમઅંતી દોષ રહીત. ૧૬ નારદ કહે માહારૂ કેહેણુ ના લાગે, હું ન જાઊ ત્યારે માગે; મુને મોહનાં બાંણજ વાગે, ભ્રમ ચારજ મ્હારૂ ભાગે; દમઅંતી દોષ રહીત. ૧૭ એહેવું કહી પાંમયા અંતર ધાન, મોહ અતી પામ્યો નળરાજાન; લાગ્યું દમયંતીનું ધ્યાન, કામ વેહે પરજટયો મંન; દમયંતી દોશ રહીત. ૧૮ વઇદ મોટ મોટેરારે આવે, વગડાનાં ઓશડીઆરે લાવે; તાપ કોઇના સમાવે, કોહો શું થાશે ભાઈ હવે; દમઅંતી દોશ રહીત. ૧૯ તેહેના ગુણની શી ગાઉ ગીત. ॥ વલણ ॥ ॥ હવે શું થાશે કેહે મંત્રી, એવું વિચારે મનરે; લીલાવસ્ત્ર પેહેરી, નળ અશ્વ બેશીને ચાલ્યો વનરે. ॥ કડવાં ॥ ૫ ॥ ॥ રાગ વસંતની દેશી ॥ ॥

અંગ અનંગ નળને વાપ્યો, વન ગયો વહની સમાવવા; હએ બેઠો

ચિંતામાં પેઠો, લાગ્યો આકુલ વ્યાકુલ થાવા. અંગે અનંગ નળને વ્યાપ્યો, વન ગયો વહની સમાવવા, ॥ ઢાળ. ॥ ॥ લીલા વસ્ત્રને લીલો વાઘો ॥ ધરી મરૂગીયાનો શણગારરે, હુરપંથ ગયો મોઢમી; વન દીઠું મનસરોવર સાર, અંગે સુંભટ સાથે કોમળો નહીં; એકલાં ના પડેગમ, હવે સમે મારગે જાતાં અનંગ. ૨ ત્યાંહાં વ્રક્ષ વારૂ ચારોળીનાં, છે ચંદન ચંપાઅનેક; વેલવાલો વનસટો વારૂ; કુશુમસારે વળી રહ્યાં છેવંક. અનંગ ૩ કોઠી કેવડીને કેતકી, કદળી કેરા સ્થંભ; શાગ શીસમને સરધુવાને; વળી સાદડીનાં વ્રક્ષ, સાલ વ્રક્ષના સ્થભ. અનંગ ૪ ત્યાં સરધુઓ સમડો સારંગી, સાકર સરખી શેલડી; લવંગલતા લીંબુએણ , વીરાજે વ્રક્ષચડી વેલડી. અનંગ ૫ નાલી કેરાં નીચા નઉતમ, નમી રહયાં બહુ નેત્ર; ફોફલી ફાલ શા ફુલી વીરાજે, ખજુર કેરાં ખેત્ર. અનંગ ૬ પાંપળા પીંપળી વડઉરે, દાડમડાને ફાલસી; અસ્વથી ઉતરયો નળરાજા; જોઈ વન નિરખી ચોપાશ. અનંગ ૭ શબળ જળ ફળ દેખી હરખ્યો નળરાજા; ઉત્તમ આંબા શાખ; બાવચી બીજોરીને ચીનીકબાલ; ઝુમકે બહુ દ્રાક્ષ. અનંગ ૮ તેહે દેખીને નળને બમણો વ્યાપો, સાંભળી દમયંતી, શું વરણુ કમળશરોવરમાં વાયુ પ્રહારે રહ્યાછે નમી. અનંગ. ૯ ટાઢો વાયુ વહની સરખો, લાગ્યો રાયને તંન, છે નગન વ્રક્ષ કદળી કેરાં તેહેને દેતો આલીગંન. અનગ. ૧૦ રંભાનું ચુંમન ટરે કેલને થડથી મરડી પાડે, મુખ શબ્દ કરે જેમ; તેમ મોહોટા મેગલત્રાડે. અનંગ ૧૧ હેવે સમે હંસ બહુ દીઠા, શો વરણનાં છે અંગ તે દેખી દમયંતી વીસરી; ટળી ગયો અનંગ. અનંગ ૧૨ નોહોતું દીઠું તે મેં દીઠું, જો આવો દસ અનુક્રમી; આ કનકની જાત પંખીની, ક્યારે બ્રહ્માએ નીરમી અનંગ. ૧૩ એક હાથ ચઢે હેમાંથી, પાળુ પાસે રાખું; રમાંડુ જમાડું એને, એને દુખના દાહાડા નાંખું અં ૧૪ •શરપ આકાર કરજો એહેનો, તો થાયે પતંન; ગ્રહણ કરૂ જોઈ એ જીવનું; ભુપ વિમાસેમંન. અનંગ ૧૫ એહેવે સમે સકલપંખીને ઈસ્વર, દીઠો પૃથ્વી માહે વ્રક્ષનેથડે નિંદ્રા કરીછે ઉભોછે એક પાએ અનંગ ૧૬ તે દેખીને નળરાજા હરખીયો, માણે માણે પરવરોયો; લીલા વસ્ત્ર આડાં ધરી, અંક સંકોડી સ્વાસ રૂધન કરીએ. અનંગ ૧૭

કુમથલ પુંઠે નળ ભટ આવ્યો, બેશી આઘો ચાલ્યો; લાંબો કરકર્ં લઘુ લાઘવી, પંખીનો પગ ઝાલ્યો. અનંગ ૧૮ ॥ વલણ ॥

ઝાલ્યો પંખી જાગી ઉઠયો, નળને કરચોછે ચંચનો મહારરે: પછી પોતાની વાણીએ કરીને, રોવા લાગ્યો નિરધારરે. ૧૯ ॥ કડવા ॥

॥ રાગ વસંતની દેશી ॥ પછી હંસે માંડયો વિલાપ, પાપી માણસરે, સું પ્રગટયું મારૂ પાપ, પાપી માણસરે; એ કાળા માથાના ધણી; પાપી માણસરે, જેહેને રૂદે નહી દયાય; પાપી માણસરે. ૨ એતો જીવને મારે તતખેવ, પાપી માણસરે હવે હું મુઓ અવસ્વમેવ પાપી માણસરે. ૩ ટુપી નાખશે માહરી પાંખ, પાપી માણસરે. મુને શેકશે અગનીમાંહે, પાપી માણસરે. ૪ મુને કોણ મુકાવે કરી પક્ષ, પાપી માણસરે. મારે મરવું ને એને ભક્ષ પાપી માણસરે ૫ આ હું સરખું રતંન, પાપી માણસરે, તેતો આલે થાશે પતન, પાપી માણસરે. ૬ ટળવળી મારી નારી મરશે, પાપી માણસરે; હવે જીવશે કોને આધાર, પાપી માણસરે. ૭ ગ્રહો નારીએ દીઠો નાથ, પાપી માણસરે; ધાઓ સહસ્ત્ર સખીનો સાથ, પાપી માણસરે. ૮ નળ ઉપર ભમે સ્ત્રી જન, પાપી માણસરે; કરવા લાગી આકરંદ, પાપી માણસરે. ૯ હંસણીએ દીધો સરાપ, પાપી માણસરે; હેની નારી એમ કરજ્યે વિલાપ, પાપી માણસરે. ૧૦ નારીને હંસ કહે વચન, હસણી સાંભળોરે; તમે જાઓ સરવે ભોવંન, હંસણી સાંભળોરે. ૧૧ કેમ છુટીએ કરમના બંધ, સરવે પાછાં ફરોરે; આપણે એટલો હતો સંબંધ, હંસણી સાંભળોરે. ૧૨ આપણે વસવું પ્રસનની ટોચ, હંસણી સાંભળોરે; આજ મેં નીંદ્રા કીધિ તેચ સરવે પાછો ફરોરે. ૧૩ જેકો થાશે થાનક ભ્રષ્ટ, હંસણિ સાંભળોરે પામશે કષ્ટ, સરવે પાછાં ફરોરે. ૧૪ હવે સરવેનેં દેઉછુશિક્ષાએ, હંસણી સાંભળોરે; તમો પૃથ્વીમાં કરશો પાએ, સરવે પાછાં ફરોરે. ૧૫ એમ કેહેતો અસ્ત્રીને ભરતાર, હંસણી સાંભળોરે; દેખો નળે કીધો વિચાર, સરવે પાછાં ફરોરે. ૧૬ પંખી બહુ પામેછે શોક, હંસણી સાંભળોરે; એ મુને દેછે દોષ, સરવે પાછા ફરોરે. ૧૭ તમો હંસ રહો વિસવાસ, હંસણી સાંભળોરે; હું નોહે કરવાનો નાશ, સરવે પાછાં ફરોરે. ૧૮ ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ હું નોહે કરવાનો નાશ, નળરાજાએ વાણી કહી; વચન સુણી નળ કેરાં પછે હંસને વાચા થઈ. ૧૯ ॥ ॥ કડવાં ॥ ૭ ॥ ॥ રાગ મારૂની દેશી ચાતલી

મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. મુને મુકી જાઓ એકવાર; પ્રાણદા
ન જે મુજને આપીશ તો, હું કરીસ કાંઇ ઉપકાર. ૧ ॥ ઢાળ ॥
મુકયું મુકયું મુને સરવ રૂદન કરેછે, મહારી સરવ સુંદરી; એહે
ની આસના વાસના કરી, આવીશ તુજ કને ફરી. ૧ મનુસની પેરે
પંખી બોલ્યો, વચન સુણીને વિસ્મે પામ્યો; અલ્યા હવે આવવું
ના ચુકું, રૂપને વાંણિ બે ગુણ તુજમાં મરતાં લગિ ના મુકુ.
મનુસની પેરે પંખી બોલ્યો. ૨ હંસ કહે વિસવાસ આણતું,
હમો બ્રહ્માના વાહન; આકાશ અવની એ કથા એતો, મીથ્યા નાં
બોલું વચન; મનુશની પેરે પખી બોલ્યો. ૩ નર કેહે હું વીરસેન
સુતછું, નઇસદ મ્હારૂં ગાંમ; દેશપતી પત્રી કેવળછું, નળરાજા માહા
રૂ નામ; મનુંપ નીપેરે પંખી બોલ્યો. ૪ ખટપટ મુકો મનતણી, રખે
મન આંણો શોક; એવું જાણી રહો મુજ પાસે, જાવાની આશા ફો
ક, મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૫ હુંથી કાંઇ વીલન ના થાએ; પ્રા
ણની પેરે પાળું, અમે રાજવંશીનેજ રૂડુ લાગે; તારૂ બોલવું રસાળું,
મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૬ પંખી કહે કોહો પુણ્ય શ્લોકજી, મા
રી માતા રોઇ રોઇ મરશે; એકજ આંખછે હું એને, માતા કોહોને
દેખીને ઠરશે; મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો, ૭ એક સેહેસ્ત્ર નારી રૂ
દન કરેછે, તેહેમાં ત્રણ પટરાણી; માહારૂ બંધન જાણીને, તે સરવે
તજશે પ્રાણ; મનુંશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૮ વ્હાલી સ્ત્રીએ પુત્ર
પ્રસવ્યો છે, મેં તેહેનું મુખ નથી જોયું; અરે નળરાજા હું રાંકનું,
તે સુતનું સુખ કયાંહાં ખોયું; મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૯ આ
પણ બંન્નો મીત્ર થયા, તેના સુરજ દેવતા સાખી; રૌરવ નરકે હંસ
પડે, જો મીથ્યા વાણી ભાંખે; મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૧૦ ગુરૂ
દ્રોહી મીત્ર દ્રોહી, તે પાતીક લાગે આશે; જો નારીને મળી ફરી ન
આવું, જો રાજા તાહારી પાસે. ૧૧ મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો, ત્રા-
હે ત્રાહે કરીને નળ બોલ્યો; હું મુંકુછુ નીરધાર, તું જાણે પરમેશ્વર
જાણે; તારા સમતણો વિચાર, મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૧૨ હું
પ્રતીજ્ઞા માટે મુકુંછું, તાહારી માતાને મળવા સારૂ; નહી આવે તો
શું સંકટ ચડાવીશ, કેહે કાહાડીશ નાત બાહાર; મનુશની પેરે પં-
ખી બોલ્યો. ૧૩ એહેવું કહીને પંખીનું કે, તે ઉડી ગયો આકાશ;
રૂદન ના કરશો કેહેતો આવ્યો પ્રેમદાની પાસ, મનુશની પેરે પંખી

બોલ્યો. ૧૪ સમા કહયો સ્વામીએ, સગઝાવી સુંદરીરે; સંતોખી નારીને પોતે આવ્યો, નળરાજાની કને ફરી; મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૧૫ જેમકો અંધ આનંદ પામે, ફરી આવે લોચન; તેમ રાયનું હંસ દેખી, હરખ્યું અતિશે મન; મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૧૬ ભુપ કહે આ કાળને વિશે, પંખી કો શાંતવંત; પ્રતીજ્ઞા પાળી પોતાની, તુને વ્હાલા હશે ભગવંત; મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૧૭ હંસ ભણે હો ભુપતી, સાંભળ મારા મિત્ર; બોલ્યું વાએક ના પાળીએ તો, કાગ કરતાં શો અંત; મનુશની પેરે પંખી બોલ્યો. ૧૮

॥ વલણ ॥ અંતરશો અમો કાગ કરતાં, મીત્ર જુઓ હમારી પેરરે; પછી હંસ સાથે અસ્વે બેશી, આવ્યા પોતાને ઘેરરે.

॥ ॥ કડવાં ॥ ૮ ॥ ॥ રાગ દેશાખની દેશ ચાલની ॥ ॥

નળરાજા મંદીર આવીયા, શુભ હંસ સાથે લાવીયા; સેન રાયણું સામું જુએ, દેખી હંસને વિસ્મય થાય. એણી પેરે પુછે પ્રધાન, આ વસ્તુ કયાં પામ્યા રાજંન; નળ કહે સરોવર માન, ત્યાંથી મુજને આપ્યો ભગવાન. એ તો મારો થયોછે વીર, એવું કહી આવ્યો મંદીર; કીધુ કનકતણું પીંજર, હંસને રેહેવાનું ઘર. એકઠા બેઠા બંન્નો જમે, ધુતક્રીડા તે રશીઆ રમે; અન્યો અન્ય કાંઈ તંબોલ, મુખે વાણી બોલે કલ્લોલ. હંસ વિના ન ચાલે ઘડી, પ્રેમ રેણુંશુ પ્રીતડી જડી; અશોક વાડીમાં એકવાર, બેઠા બન્યો ગુણ ભંડાર. હંસે વાત વિરહની કરી, નળને દમયંતી સાંભરી; હુઓ ભાજ્યો અકસ્માત, તેણે કીધો આંસુ પાત. હંસ પુછે હો મારા વીર, તારે લોચને કાંહાં વહેનીર; નળ કહે શું પુછે મુને, એટલી સુજ શું નહી હોય તને. પરણ્યા કુંવારા ન જાણ્યા અમો, ઘરમાં ભાભી દીઠી તમો; હંસ બોલ્યો કરને ધશી, મેં જાણ્યું ભાભી પીયરમાં વશી. કુંવારા નવ જાણું માટ, શું પૃથ્વીમાં કંન્યાનો દાટ; પોતાની પાંખે લોહયું જળ, હંસે રોતો રાખ્યો નળ. મરકલડું કરી મહીપતી, મિત્રશું બોલ્યો વિનતી; જે દાહાડે મેં તમને ગ્રહયા, તે બોલશું વિસરી ગયા. તેં કહયું મુકો એકવાર, હું કાંઈક કરીશ ઊપકાર; એ બોલ કયારે પાળશો, મોટું દુઃખ કયારે ટાળશો. વળતો હંસ કહે મ્હારાજ, હું સરખું કાંઈ સોપો કાજ; મહા કઠણ જો કારજ હશે, તે હું સેવકથી

સરી થશે. નળ કહે તમો ફરો સર્વથી, મારી જીભ ઊપડતી નથી; કપરૂ કામમેં કયમ દેવાય, કદાપી થાય કે નવ થાય. ન થાય તો નવ પામશો ખેદ, લાજશો નહી ઘેર આવજો વેદ; હંસ કહે અમથો નહી વળું, હું રીસાવાનું નહી પુતળું. ચઉદ લોકમાં ગયાની ગત્ય, તારૂ કારજ થાશે સત્ય; નળ કહે હો પંખીજન, કાયા સોનાની ચાંચ રતન. એવી તમારી દીસે કાય, કયાંથી વર પામ્યા તમે ભાય; હંસ કહે સાંભળીએ નળ, સરોવરમાં સોનાના કમળ. અમારે ભોજન કરવું તેહ, જેવું જમીયે તેહવી દેહ; પાળપગથીએ જડયાં રતન, ત્યાં ચાંચ ઘસુ પંખીજન. તેની વળગીછે રેખાય, માટે રત્ન જડીત ચંચાય; હવે ન પુછશો આટી વાત, કામ શું છે કોહોને ભ્રાત. નળ કહે વિદરભા દેશ, કુંતલપુર ભીમક નરેશ; તેને દમયંતી દીકરી, કારણ રૂપે તે અવતરી. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ અવતરી તે કારણ રૂપે, વણ દીઠે મોહ થયો મને; તે નારીનો વીવા મેળવો, હું માગુંછું તમકને. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૯ ॥ રાગ રામગ્રી ॥ ॥ હસીને બોલ્યો વિહંગમ વાણીજી, એશું માગ્યું ભાર બહુ આંણીજી. ॥ ઢાળ ॥ ॥ માગી માગીને શું રે માગ્યુ, દમયંતી એક નારી; દેવ કન્યા આણી આપું તો, કવણ ભીમક કુમારી. વીદ્યા વરીને ગ્રાંધ્રવી તે, હોય રૂપ નિધાન; તે નારીના રૂપ આગળ, દમયંતી મુકે માન. કોટિ મુગધા પરણાવું, પદમની ગઉરવ ગાત્ર; તેની કાંતી આગળ દીસે, દમયંતી દાશી માત્ર. અતળ વિતળ સુતળ તળાતળ, રસાતાળ પાતાળ, ત્યાં પેશી નાગ કંન્યા કેહે તો. આણી આપુ ભુપાળ, નળ કહે હું સકળ કંન્યા; પામ્યો પંખી રાય, કોટીક રજ તેં કરયાં. મેળવ વઇદરભિ વીવાય. એક માસનો વાયદો કરી, ઉડયો હંસ સુજાણ; નળ કહે મને ત્રીસ દાહાડા, ત્રીસ જુગ પરમાણ. આઠ દિવસની અવધ્ય કરીને, કેહેતો ગયો ગુણવાન; પાડી ચોળજો નળરાજા તમે, તત્પર કરજ્યો જાન. ભુપ કહે આમાણુને, હંસના કેહેવાય; હું તો તું વીના એવો સુનો, જેમ પ્રાણ વોણી કાય. એવું જાણી જો વિલંબ કરો, રખે પશુનો સ્નેહ; અવધ્ય ટળશે આવ્યાની તો, પડશે મારો દેહ. વિશ્વાસ આપી વીરને, પછે પરવરયો ખગેશ; થોડેક દાહાડે આવીયો, વઇદરભ ડેરે દેશ. ભિમક રાયના ઘરની વાડી, ત્યાં દમઅં

તીનું ધામ; તે વાડીમાં હંસે આવી, દીધું નળનું નામ. ચંદ્રમા તે માંથે આવ્યો, છે પુન્યમ મધ્ય જામની; સખી સાથે દયુતરમતી, છે દમયંતી ભામની. તેણે સમે હંસે આવી, વખાણ્યો નળરાજાન; શા બ્દ સુંદર-સાંભળો, સામાએ ધરીઓ કાન. હરી વદનીએ હંસ જેયો, બેઠો ચંપક છોડ; આસું સોનાનું સાવજડું, થયો ઝાલવાનો કોડ. શોભતું ને બોલતું, નળનું કરે વખાણ; એ પંખી કર ચડે નહિ તો તજુ મારા પ્રાણ, અબળા તે હેઠી ઉતરી. કાઢયાં ઝાંઝર ચાંતરીઆળ, હંસે દીઠી કામની તારે; બેઠો નીચી ડાળ. આડી અવળી દોડે અબળા. ઝાલવાને ઉપાય, હાથમાંથી હંસ નાશે; ચપળ નવ ઝલાય, પંખી કેહેરે પ્રેમદા. અમો કમળના રેહેનાર, મને નળવિણ કોઇ ન ઝાલે; તું કોણ ઝાલણહાર. ।। ।। વલણ ।। ।। તું કોણ ઝાલણહાર મુરખ, તને ક્યાંથી નળની સુધ્યય; વચન સુણીને વિનતાએ કરી ઝાલવાની બુધ્ય રે. ।। ।। કડવાં ૧૦ ।। ।। રાગ મારૂ ।। ।। ચતુરા ભિમકની કુમારી, તેણે અકળીત વાત વિચારી; નથી હંસ દેતો મને સાવા, પણ નહિ દેઉં એને જાવા. પંખી ધીરે કમળને કાજે, મને હાથ આપ્યા માહારાજે; જેગવાઇ જગદીસે મેળી, મારી કમળ જેવી હાથેળી; શરીર સઘળુ કયાં સંતાડુ, પણ પંકજ એને દેખાડું. પોતાનાં વસ્ત્ર દાશાને પેહેરાવી, બેઠી ચેહેબચામાં આવી; માંથે મુકયું પલ્લાશુ પાન, વિકાશી હાથેળા કમળ સમાન. મધ્યે મુકયું જાંબુનું ફળ, જાણે ભમર લેછે પરિમળ; પોતે નાશીકાએ ગણગણતી, ભામા ભમરની પેરે ભણતી. હંસે હરીવદની ને જાણી, નહી પંકજ પ્રેમદાનો પાણી; જઇ બેશું થઇ અજ્ઞાન, પરણાવવો નળરાજાન. આણંદઆણી અંબુજભણી ચાલ્યો, બેસંતા માં અબળાએ ઝાલ્યો; દમયંતી કહે ઊડી કાન નાઠો, અલ્યા ગારૂવો થઇ શું ગાડો. મને દોડાવી કીધી દુઃખી, મુઆ તે મને નહી ઓળખી; તોહે અવગુણ નહિ વિચારૂં, બાપના સમજે નહી મારૂ. હંસ કહે શું જાઓછો ફુલ્લી, નથી બેઠો હું ભરમે ભુલી; હુંમાં પ્રાક્રમછે અતિઘણું, ચંચ પ્રહાર હાથેળી હણું. દમયંતી કહે હંસભાઇ, તારે મારે થઇ મિત્રાઈ; અંન્યો અંન્યે બોલતી હાં દીધો, હાથથી મુંકી ખોળે લીધો. તમે વખાણ કીધું સબળ, તે ભઇયા કોણછે નળ; તેનાં

કોણ દેશ માતતાત, તેહેની કહો વિસ્તારીને વાત. હંસ બોલ્યો મુખે હશી, કંન્યા ઘેલા દીસેછે કશી; નળના ગુણ બ્રહ્મ સભામાં ભણાય, નળ વિસ્ણું આગળ વખણાય. એ ભઇયા મોટા ચતુરસુજાણ, તે હું નળનું કરૂંછું વખાણ, નળ દીઠો નહી તે રોઝ, સાંભળયો નહી તે વખડાજ, નવ જોયો તેનાં નેન કેવાં, મોર પીછ ચાંદલા જેવા, એટલામાં તે ચીત હારી લીધું, મન મોહલાનું વીહ્વળ કીધું, બેહુ કરજોડી દમયંતી, હંસને પાએ નમયતી, હું તો પુછુંછું બીતી બીતી, નળની કથા કહો થઇતિ, છેબાળ વરૂદ્ધ જોબનઠામ, શેપ્રકારેધરયુંનળ નામ, તમે આવટયો જીભે વરણ્યો, તેછે કુંવારો કેપરણ્યો, એવાં વચન તેનાં સાંભળી, ત્યારે હંસ બોલ્યો કળકળી, નળછે કુંવારો નથી કંન્યા, મોટો બ્રહ્માનો છે અન્યા, અમો કોટીક નારી નરખી, નથી નળને પરણવા સરખી; એકવાર બ્રહ્માએ શું કરયું. સકળ તેજનું પાત્રજ ભરયું, તે તેજનો ઘડઓ નળરાય; રજવાધો પાત્રને માહે, તેહેની એક થપોલીકવી. તેનો આકાશે કીધો રવી, સાંજે વહાણે નળ નીસરે; તેજવંત તે વનમાં ફરે, સૂરય બીહીનો ઝાંખો કાહાડે કોર. સાંજે વહાણે ટાઢે પોહોર, ઘરમાં અષ્ટ થાય રાજાન; ત્યારે નીસ્ચે તપે મધ્યાન. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ મધ્યાને નળ જાએ ઘરમાં, માટે સૂરજ તપે ઘણુ. ॥ ॥ હંસ કહે હો દમયંતીશું, વખાણ કરૂ તે નળતણું. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૧૧ ॥ ॥ રાગજતે સીની દેશી ॥ ॥ હંસ ભણે હો ભામની, બ્રહ્માંડ ત્રણ જોહાં સહી; પણ નળની જોડે મીંઢવું, એવો મહિતળમા કોઇ નહિ. જુગમાં રવિ સુત રૂપ આગળ, જાય નાંખી વાઢ; ગંભીરતાએ વરણવું પણ, અરણુવમાં ખારાટ. તૂલ્યનાકો નહિ, શીતળતાએ શશી હારયો; મુકી કળા પામ્યો કષ્ટ, તેજ થકો આદિત્ય હાર્યો. ફરેછે મેરૂને પૃષ્ટ, તૂલ્યના કો નહિ; ઇશ્વર યુદ્ધથી ચંદ્ર હાર્યો, કરે ઊપાય તે લાખ. નળ આગળ મહિમા ગઓ, માટે મહાદેવ ચોળે રાખ; તુલ્યનાકો નહિ, નઇ શદરાયના રૂપ આગળ. દેવને થઇ ચંતાય, રખે આપણી સ્ત્રિઓ વરે નળને; સરવે માંહી રક્ષાય, તુલ્યનાકો નહિ. સિધી બુદ્ધિને ધીરે નહિ, રાખે ગણપતિ અહોનિશ પાશ; રૂષિ પત્નિને રૂષિ નાઠા, જઇ રહયા વનવાસ. તુલના કો નહિ, પાતળમાં લોઇ પદમનિને, વશિયા

વરૂણ તે ભુપ, સ્વાહાને સાચવા વન્હિએ, ધરિયાં અડતાળીસ રૂપ; તુલ્યનાકો નહિ, ચંદ્રને સૂરજ નાશ ફરેછે. રખે વસ્તિ નારી, નારદ જી આગળથી ચેત્યા; માટે રહ્યા બ્રહ્મચારી, તુલ્યનાકો નહિ. હંસ ભણેહો ભામની, એમ સહુએ શાંમા સંતાડિ; નળના વપુ વાનથી સર્વે સ્રષ્ટિ કષ્ટ પમાડી, તુલ્યનાકો નહિ. પુરૂષને અદેખાઇનું બળવું, નારિને દાહે કામ; અનળ પ્રગટ્યો સર્વને, માટે નળ ધરાવ્યું નામ. તુલ્યનાકો નહિ. જપ તપ તિરથ જેણીએ, કરયાં હશે સેવ્યો હિમ પર્વત, તે નારિ નળને પરણશે; કાશિએ મુકાવ્યું કરવત, તુલ્યનાકો નહિ. બ્રહ્માજીનિ સ્રષ્ટિમાહે, ન મળે જાચક રૂપ; નળને રૂપે દરિદ્ર છે ઘાં ભિક્ષુક ભુપ, તુલ્યનાકો નહિ. ત્યારે દિન થઇ દમયંતી બોલી નિરમળ ભુપાળ, જાપ તપ કરતાં મ્હારૂ ભાઇ; મેળવો વેવીશાળ, તુલનાકો નહિ. હંસ કહે એ ફોકટ ફાંફાં, વામણો ઇછે આંબા ફળ; તેમજ તુજને ઇછા થઈ, ભરથાર પામવા નળ. તુલ્યનાકો નહિ, હજા ર હંસ ફરે મુજ સરખા; નલરાજાના દુત, ખેપ કરિ પરણાવિએ અં તે, તુજસરિખું ભુત. તુલનાકો નહિ, વચન સુણિ વીહંગ મન; અબ લા એ મુકયો અહંકાર, ભુડા એમશું મુજને નિંદેછે. આપણે મીત્રા ચાર, તુલનાકો નહિ. સ્નેહ છે સત કૃત્યનો, એમ વેદ વદેછે ન્યાય; એવું જાણિ પરણાવ્યા નલને, લાગું તારે પાય તુલનાકો નહિ. ।

॥ વલણ ॥ ॥ પાય લાગુને નલ માગુ, હું આવી તારે શરણ; નહિ તો પરાણ મારા જશે, પંડ પડશે ધરણરે ॥ ॥ કડવાં ॥

॥ ૧૨ ॥ ॥ રાગ વેરાડી ॥ ॥ હંસ ભણેહો ભગની મારી, ભીમક રાજકુમારિ; નીસ્ચે નલ તુજને પરણાવું, મને દયા આવેછે તારી, હંસ ભણે. અમો મલ્લાને પરાણ આપીએ, પુરિએ મનની આ શ; તારો મોહલ્લ ગાડું નલને, નાંખી ઉંચા નીચા પાશ. હંસભણે. એક જડી બુટી સુંઘાડું નલને, તતક્ષણ થાશે ઘેલો; આફરો આવિ રેહેશે ઉભો, વેહેલો સરવથી પેહેલો. હંસભણે. નલને તું નિરધાર પરણજે, એ મારો સંકેત; રખે તૂં તાર પેહેલી પરણી, તારેહું થા ઉ ફજેત. હંસભણે. આવશે નલનાં રૂપ ધરીને, છે દેવ મોટા ઘાતી, વણ તપાશે રખે વરતી; ડાહી થઇને વહાતી, હંસભણે. નલ અમર માં વેહેરો છે, ઓલખાઉ તે વેશ; દેવ રહેશે અંતરીક્ષથી ઉભા, ન

મ'ગે મેષી નમેષ. હંસભણે, સ્વયંવરનું ઘેર રચાવે; વળી કરજે એક વાનું, તારો તાત તનોતરૂ મોકલશે. તૂં પત્ર લખજે છાંનું, હંસભણે. હંસરાયનાં વચન સુણીને, વામા કરેરે વિદાય; જાઓ કેહેતાં મારી જીભ કપાએ, ગયા વીના કામ ન થાય. હંસભણે. હોરે વિહંગ મ- હોરે વિહંગમ, મારો વિરહનો વન્હિ સમાવો; વિરસેન સુતને વી- વા અરથે, વીરા વેહેલો લાવો. હોરે વિહંગમ, તારા વાણી નળને વિજોગે; એ બે દુઃખ હું દુખાળી, અન્ન ન ભાવે નિંદ્રા ન આવે. મેળાપ તમારા ટાળી, હે રે વિહંગમ. વિસ્વાસ આપીને વાત વિવા ની, રખે જાતા વિસરી; સ્વયંવરમાં નળ નહિ આવે તો, પ્રાણ જા શે નિસરી. હોરે વિહંગમ. જો તમો નાથ આણી નહિ આપો, તો કોણ આપશે વાળનૂં; મ્હોટું પુન્ય છે મનુષ્ય રાખ્યાનું, અનંગ અ- ગનિથી બળતું. હોરે વિહંગમ. મારાં માતપિતાને ભાઇ, તેને લાજુ કહેતી; કેમ કેહું રાય પરણાવો નળને, મને કહે સઊ અલેતી. હોરે વિહંગમ. ગુપ્ત વાત તે મિત્રને કહિએ, વાહાલાંની હોએ ચોરી; વણ રોગ ચાલ પુના વેદન, તું હંસ જાણે મોરી. હોરેવિંગમ. તારી આ શા સુત રમેતાં તણે, પ્રાણ રેહેશે વળગી; વિવા વાત મિથ્યા સાંભ- ળતાં, દેહ થાશે પ્રાણથી અળગી; હોરે વિહંગમ. વિશ્વાસઘાતનું પાતક મ્હોટું, તમો ડાહ્યાને શું કહિએ; પ્રહ્નની વાત કરિને જાઓ છો, નથી કરી નાને છઇએ. હાંરેવિહંગમ. હંસભણે હો ભગની મા- હારી, નીસ્ચે રેહેજે વિશ્વાસે; એવુ કહીને ખગ ગયો, ઊડીને આકા શે. હોરેવિહંગમ. આવી ઊભો નળની પાસે, પુછે વાત જે વીતી; સમાચાર કહયો હંસે ત્યાં, નળને તે અથ ઇતિ. હોરેવિહંગમ. પંખી કહેહો પુણ્ય સ્લોકજી, બીજી વાત શું કરૂં; દસ પાંચ દિવસમાં આ વ્યું જાણજે પરણવાનું નોતરૂ, હોરેવિહંગમ. ॥ ॥ વલણ ॥

॥ ॥ નોતરૂ આવશે સ્વયંવરનું, હંસે વાત ભ્રાતને કહી; વે- વિશાળ મળયું દુત ફળ્યું, તેમાં કાંઈ સંદેહ નહિરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૧૩ ॥

॥ રાગ મલારની દેશી ॥

॥ બંન્યો મિત્ર મળીને બેઠા, પુછે નળ ભુપાળજી; વિર વિહંગમ કહોને વારતા, કામ થયું વેવીશાળજી. નામ ઠામને ભુપ રૂપ ગુણ, ગોત્રને આ ચરણજી; સરવાંગે સંપુરણ શામા, માન્યું અંતઃકરણજી. કેમ ગયો કેમ થયો

હુત તે, વાત કહો મને માંડીજી; તે કંન્યા કેમ બોલી તુજ સાથે, લજ્જા મનની છાંડીજી. પંખી કહે સાંભળીએ સ્વામી, કંન્યા વરણુ વીવેકજી, શેષ છેક પામે નહિ સ્તવતાં; શું કરૂજી ન્હાએકજી, કુંદન પુર તે કુંદન જેવું. જોતાં મોહ ઉપજાવેજી, શું વૈકુંઠ આણ્યું પૃથ્વીમાં અમરા પુરીમાં લજાવેજી. ચારે વરણુ ધરમને પાળે; ઇચ્છે હરીએ કાંઇ કરતેજી, સુખની વ્રત્તી નીરભે પ્રજાને. આણુ ભીમકની વરતેજી, આનંદ ઓછવ વાજીંત્રવાજે; ઘેર ઘેર હરીની શેવાજી, વાસ વિષ્ણું વિરંચી ઇચ્છે. વાસ વસુખીને લેવાજી, વિદ્યા મુકાવી નીશાચરની; તે શિખ્યા નિશાચર કામજી, ભુગ્મ કપાટ વિજોગી પુરમાં. જુઓ રહે અષ્ટ જામજી, કમ ત્યાગ પારધીએ કીધો; ગુણકાએ ગ્રહી લજાજી, ઉચાટ એક અધરમીને ત્યાં. સકેપ ધરૂજે દ્ધજાજી, ભુવન ભારે ભુપ ભિમકનાં; તે ત્રણુ ભુવન વ્યતિરેકજી, ઘરની વાડી પરમ મનોહર. મધ્યે અવાસ છે એકજી, સપ્ત ભોમ્ય તે ભોમ્ય પ્રમાણે; ફરતી બારી જાળીજી, દસ હસ્ત્ર નારી આયુદ્ધ ધારી. કરે કન્યાની રખવાળીજી, ચંદન ચંપક ચારોળીને; વટવાળો વેલડીજી, ફંનસ ફોફળને વળી સ્રીફળ. શાખ આંબા શેલડીજી, બીલી કોઠી દ્રાક્ષ દાડમડી; નારંગીને નેત્રજી, અખોડ ખજુરને લવીંગ લત્તા છે. ખારેકોનાં ખેત્રજી, શીતળ જળ કમળ કેતકી; કુસુમ પુરણુ કુંજજી, મળી આગર મોગરા માલતી. ત્યાં ભમર કરેછે ગુંજજી, વેલ વાલોળ પરવળનાં વળી, શીતળ વાય સમીરજી; રેણીએ પંખી વાંણી બોલે, ડોલે ગેર ગંભીરજી. સાગ સીસમ સરગુવા સાદડી, તાલને તમાલજી; કણેર બાવચી બદામ બદરી, જાવંત્રી જાય નાળીજી. વાડ વાટીકા વંક વળામણ, બોરસડો બીજોરીજી; વલ્લડી સાહેલડી વળગી, હીંડે ગુણવંત ગોરીજી. તે વનમાંહે હું ગયોને, હવો હરખ પુરણુજી; પ્રસ જુથમાં પેઠો જઇને, ગુપ્ત રહીને વરણુજી. દાશી સરવ થઇ નીંદ્રા વશ, ઇંદુ આવ્યો માંથેજી; દમઅંતીએ દયુત આરંભ્યું, સખી માધવી સાથેજી. તે સમે મેં તમને વરણુવ્યા, સામાએ ધરીઓ સ્રવણુજી, ઉઠી બાળા અટારીએ આવી; જોતી નેત્ર નીક્ષણુજી, પાસે દાસી બંન્યો રાખી. ચતુરા ચોદશ ભાળેજી, આ વનમાં કોજંન આવ્યો છે; બોલી કરે આ કાળેજી, ॥ ॥ વલણ

॥ ॥ આ કાળે બોલી કોણ કરેછે, જુએ વનમાં ફરી ફરી; હંસ કહે હું હવો વિસ્મય, શું વખાણું એ સુંદરીરે. ॥ કડવાં ॥ ૧૪ ॥ રાગ ધનાસ્રી ॥ ॥ ભુપ મેં દીઠી ગર્વ ઘેલડી, સખી બે મધ્યે ઉભી અલબેલડી; કદળી સ્થંભ જુગલ સાહેલડી, વચે વઇદરભિ કનકની વેલડી. ॥ ॥ ઢાળ ॥ ॥ વેલ જાણે હેમની, અવેવ ફુલે ફુલી; ચાકત ચિત્ત થયું માહારૂ, ન ગયો હુત ત્વ ભુલી. શામ શામાં રહ્યાં શોભે, વ્યોમ ભોમ્યને સોમ; ઇંદુમાં બીંદુ બિરાજે, જાણે ઉડગણ ભોમ્ય. ઊભે અમી નિધિ કીરણ પ્રગટયો, કથા થઇ પ્રકાશ; જ્યોત જ્યોતથી સ્થંભ પરગટયો, શું એથી રહયો આકાશ. કામનોનો પરીમળ બેહેકે, કળા શોભે લક્ષ; શકે ધરા ધર વાશ લેવા, ચડયો ચંદન વ્રક્ષ. કુરંગ મીનની ચપળતા, શું ખંજન જાળે પડીઆં; નેત્ર અણી અગરે સ્રવણ વિંધ્ય, સોચ થઇની પડીયાં શકે નેત્ર ખેત્રછે મોહનું. ડોડાળાં અબુજ, ભુવશરા રાસન દુષ્ટિશર; હાવ ભાવ બંભુજ, ગળ સ્થળ નારંગ ફળશાં. આદિત્ય ઇંદુ અકોટી, અધર પરવાળી દંત કનક રેખા; જીંહ્વા જાણે કશોટી, કીર આનંનપર સ્રીખંડ શોભે. કોએલ બોલે અણછતી, વનલતાપર પંખી બેઠો; નવ રેહેવાયું મારીવતી, અધરસપર સ્વેત બિંદુ. એ જાણ્યું કરૂ ગ્રાસ, ઉદરશર આભરણ અંબુજ; જઇને પુર વાસ, નાભી નીકટ મેખળા. રહે ગમન સાથ હમારો, રોમા વળી દરૂમ કુચટોડા; ઉર મંડળશું ઉવારો, અંગ રંગ તરંગ રયોવન. જોતાં તરૂપ્ત થઇએ, ક્ષુધા તરૂષા પિડે નહિં; રૂપ સુધામાં રહીએ, કુચ ભુષણ કદળી ઉપરે. શબ્દ તેનો ઉઠે, ન બોલે પંચો પણ પરહાર થાતે; લાગ્યો એ વન પુંઠે, સ્કંધ વદન તે કદળી સરખા. ખરતો વજતો એ પાખે, સુધ બુદ્ધ નવ રહી મારી; હું બોલી ઉઠયો અભિલાખે, વદી વાણી વ્યોમ ચરની પડયો મુરછા ખાઈ. હાટક રૂપે દેખી સખી સાથે, મુંજને ગ્રહવા ધાઇ; મોહ વારૂણી પીપડો, કંન્યાએ ગ્રહયો આવી. ભુજ અંબુજ મેં પણ ભેહ્યાં, તોએ મન નવ લાવી; નાત ગામને નામ પુછયું, સ્વામિ તારો કુણ. રટણ રસનાએ કરે બાંધી, એવો વરણ નીપુણ; સ્વામિ નળને વરણુન નળનું, હુત નળનો હુંય; ગીરી તરૂવર કે ધાતુ ફળકે, કુશુમ નળ તે શુંય. પરાણ નળકે ઉદર નળકે, જળ નળ ગ્રેહેનો;

રહે તુજ મળ્યે કાર્તિક મળે, એ વરણુ તેની દેહતો. પર અગ્ર વૃશ્ચિક આંકડો, ભેદ્યું નીજ ભુતાળ; શકે તારા નાથનો એવી કાયા છે કોમળ, શબ્દ સુણી શામાતણો. હું સહી રહયો તે કાળે, તમ પ્રતાપે તારૂણીને; મેં નાંખો મોહ જાળે, અમ્રત ઘટ થાએ જો ઉગ્યો. અમર પ્રાત જ્યારે કરે, વઇદરભીની વાણી સુધા જાણી; લેઇ કુંભ પુરો ભરે, વિનતા વદન વિધિએ કીધું. સારશ શીનું લીધુ, નક્ષત્ર નાથને લાંછન ભાસે; કલંક લાગટ કીધું, ગ્રહે સને શરવરી પતિને. ગોપ્ય ઉભા ફરે, વઇદરભિના પકત્ર આગળ; અમર તે આરતી કરે, દ્રવ્ય સમુદ્ર નિરાવ કરવા. વિધિકને કળાધર ગયો, કર અંબર ચંદ્ર કાઢયો ઠેશે; તે અદયાપી અંત્રિક્ષ રહયો, સંસાર સર્વનું સાર લીધુ. દિવ્ય દેહડી થવા, ઘડિ દમઅંતીને ભુજ ખંખેરયો; તેના તો તારા હવા, યજ્ઞ યાગને ધર્મધ્યાન તિરથ, કીધા હશે સમસ્ત; તેહેને પુણ્યે પુણ્ય શ્લોકજી, ગ્રેહે શો દમઅંતીનો હસ્ત. ભાગ્ય ભુપ એ તમતણું, જે વશ વઇદરભિ વળી; વેવિશાળ મળ્યું તે દુત ફળ્યું, નવશકે તેનું મન ચળી. કાલ આમંત્રણ આવશે, તમે કરો તત્પર જાન; એ વાત નિસ્ચે જાણજો, તેના સાક્ષી શ્રી ભગવાન. આનંદ નળ પામ્યો ઘણો, પણ સ્વપ્ના સરખું ભાસે, વિશ્વાસ મન નથી આવતો. જે વિના કેઈ પેરે થાશે, ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ થાશે સંબંધ [illegible]-તાનો, એ આશ્ચર્ય મ્હોટું સર્વથા; કહે પ્રેમાનંદ કહુ હવે, દમઅંતીની કથા. ॥ ॥ કડવાં ૧૫ ॥ ॥ રાગ ગોડી ॥ ॥

હંસ વળાવીને વળી વીનતા, જ્યાં પોતાનું ધામ; દમવા લાગ્યો દમઅંતીને, નળના વીરહનો કામ. વખાણ બાણ શામાને વાગ્યાં, પંખી ગયો મોહ મેહેલી; રોમે રોમે વન્હિ પ્રગટયો, લાગી તાલાવેલી. ઘડીયે ઘરથી બહાર નિસરે, બેસે જઈને અટારી; ચંદ્ર કીરણ અગનીથી અદકા, મારશે મુજને બાળી. વણ પરણ્યાંને વ્યાકુળ કરવા, વ્યોમ વશોઠો પાચી; શું કહિએ કમળા પતિને, રાહુનું મસ્તક નાંખ્યું કાપી. સિંહીકા સુતને શરીર હોત તો, મુજને ચિંત્તા થોડી; સુધા કરને ગળત પેટમાં, બળી થાત રાખોડી; જળ પાત્ર વિશે ઇંદુ બીંબ દીઠું, સખીને કીધી સાન. લાવ્ય ભોગળ રિપુને મારૂ, પ્રહારે વિષ્ટ સમાન; એમ કરતાં પ્રાતઃકાળ થયો, તારૂણીને આવ્યો

તાવ. અન્ન ન ભાવે નીંદ્રા નવ આવે, વાત તણો નહિ ભાવ; અગ્નિના તણખા સરખા લાગે, ટાઢક ચરચે જેહ. વાયુ વ્યાધના બાણ સરીખો, નીસરે સોસરો દેહ; દુઃખ તું જાણી આવી રાણી, જોઉં વસ્ત્ર ઉઘાડી. ચુંબન કરીને પુછે માતા, શું દુખ છે તને માડી; લાડ કવાઇ કયાંથી જીવે, છે કર્મ અમારાં દોખી. અક્ષત ઊતારો દ્રષ્ટિ બેઠી હોય, કોઈ નીમેસ્ત્રી ચોખી; પરણ્યાનો ઓરીઓ નવ ચિત્યો, જાત સાસરે સમોતી. રત્ન દીકરી કયાંથી જીવે, ત્રણ ભાઇની બેહેન પનોતી આવડો તાવ તે તારૂણીને શો; દઇવને ઘેર વળ્યો દાટ, કહે કુંવરી અંતરની આપદા. અમને થાએ ઉચાટ, મુખ મરડી દમઅંતી બોલી; લરડાં માણુસ નઠોર, પરણ્યાં કુંવારાં કાંઇ ન પ્રીછે. ફેગટ કરવો સોર, હું સમાણી જાય સાસરે; તેના જોને ભોગ, તેની પેરે મારે થાશે. આ પુરો જાશે રોગ, વચન સુણીને સમજ્યાં રાણી; પુત્રી થઇ પરણનારી, ભામનીએ જઇ કહ્યું ભિમકને. કયાં લગી રાખશો કુંવારી, વાહાણું વાયને આવે દુઃખડા; એ જીવે આ બાળકી, કોને ભાગ્યે કાળથી ઉગરે. પરણાવી કરો પારકી, દીકરી-માણુસ-મોટું થાય ત્યારે; પીયરમાં ન સોહાય, સ્વયં વર કરીને પરણાવો. જ્યાં એની ઇચ્છાએ, રાએ પુત્ર પોતાના તેડયા; કહ્યું બેહેનને પરણાવો, દેશ દેશ તણા રાજાને, દુત મોકલી તેડાવો, અન્ન ધન તરૂણની સામગ્રી; મંડપ મોટો રચાવો, ધવળ મંગળ ગીતન ફેરી. અપ્સરાઓ નચાવો, સ્વયં વરની સામગ્રી માંડી; મળ્યા મોટા રાજાન, નળને તેડવા ભિમકે મોકલ્યો. સુદેવ નામ પ્રધાન. ॥ ॥ વલણ ॥ પ્રધાનને નઇષદ મોકલયો, હંસે કરયું હતુ વખાણ; દમઅંતીયે પત્ર પાઠવ્યું, વાંચી નળે દીધાં માનરે. ॥ ॥ કડવાં । ૧૬ । ॥ રાગ સારંગ ॥ ॥ આવીસુ દેવને આપ્યો કાગળ, રૂદયે ચાંપીને વાંચે નળ; સ્વસ્તિ શ્રી નઇષદપુર ગાંમ, પુણ્ય શ્લોકજી પુણ્યવંત નામ. છે કાલાવાલાની કંકોતરી, લખીતંગ દમઅંતી કિંકરી; અહીઆં આવી ગયા ખગ પત્ય, કહે વાત તે માનજો સત્ય. મેં તો તમને સમર્પ્યું ગાત્ર, સ્વયં વરતો નિમિત માત્ર; મીન નીરને જેહેવી પીત, માહારા સરખુ રાખજો ચિત. વાંચી પત્રને હરખ્યો નળ, તત્પર કીધું જાનનું દળ; અતિ શીઘ્ર સાંચરીયો રાય, શુકને મળી સ્વચ્છી

ગાય. કુરંગ કુરંગણીની સાથ, હરણાં ઊતરયાં તે દક્ષિણ હાથ; હંસ ભણે ભલા સુકન, તું દમઅતી પામે રાજંન. વઇદરભ જઇને સિધ કીજીએ, અમને આજ્ઞા હવે દીજીએ; વળી કો સમે આવીશ રાજન, તું છે મારો પ્રાણ જીવન. ભાઈ તુજને કહું વિનતી, દયુતના રમશો નઇષદપતિ નવ કરશો અગ્નિનો વિશ્વાસ; એ બે થકી થાએ વિનાશ, ચાલો ખગપતી વિનતી કરી. નળરાજાએ આંખડી ભરી, હંસ કહે સાંભળ રાજન; એમ કહીએ ન કાચું મન, માતપીતા સુત બાંધવ જેહ; સર્વે વેર સબંધે મળ્યું તેહ, તારે કાજે મેં રાજા એહ. ખગપતિ નો ધરયો દેહ, હુંછું બ્રાહ્મણને તું બ્રિહ્નરાય; પુર્વે જન્મની કહુ કથા ય, મારા ઘરમાં હું દુઃખીઓ થયો. કાશી કરવત મુકાવા ગયો, એ વો સમો મનમાં ધરી; ચાલ્યો વનમાં સમરયા હરી, અઘોર વનમાં ભુલો પડયો. ત્યારે સ્થાનક આવી ચડયો, તેવા માંહે રજની થઇ; દ્વાદશ કોશમાં વસ્તિ નહિ, તેવા વનમાંહે રેહેતો તુંય. ત્યાં આવીને ચડીયો હુંય, તારે સ્થાનકે આવી રહયો; ત્યાં તું પણ ચિંતાતુર થ યો, મારી આગતા સ્વાગતા કરી. પણ સુવાની ચિંતા ધરી, નાહાની હતી ગુફાછેક; આવ્યું માણસ માયન એક, તારી સાધવી નારી સુ જાણ. મ્હારૂ આસન કરયું નિર્વાણ, તુતો વારા બાહાર રહિયો: રાક્ષસ આવી તને મારિયો, માંસ ચરણ હસ્ત હેઠે રહયું. નવ જાણું તેનું શું થયું, તારિ અસ્ત્રિએ તજ્યો ત્યાં પ્રાણ; કાષ્ટ ભક્ષ કરી નિર્વાણ, મરતાં એવું બોલી સતી. એજ વર દેજો કમળાપતી, એવું જયારે સ્ત્રિ બોલી વચન; ત્યારે મેં વિચાર્યું મન, શું જીવું હત્યા બે કરી. એને તું મેળવજે હરી, એવું કહીને હું તે વાર; પડયો બળતા અગ્નિ મોઝાર, તે માટે પંખી અવતાર. લીધો નઇસદમાં આ વાર, એવો બોલ ખગપતિએ કહયો; શિરનામીને ઉભો રહયો, આજ્ઞા આ પો તો તત્પર થાઉ. અમો અમારે સ્થાનક જાઊ, એવી વિનતી હંસે કરી; નળરાએ આંખડી ભરી, એ શું બોલ્યો તું મારા વીર. તારા વીના ધરૂ કેમ ધીર, અપયું તેમને પ્રાણનું દાન, તું છે મારા બંધુ સમાન. હંસ કહે તે ખરૂ કહયું વીર, પણ સાંભળ પરમ સુધીર; તારૂ રણ છુટયો હું ભ્રાત, હવે રેહેવાની કરોશ ન વાત. એમ કહીને ઉડયો આકાશ, ત્યારે નળે મુકયો નીશ્વાસ; નળ પોહોત્યો જયાં

વઈદર્ભાદેશ, મળ્યા મોટા મોટા નરેશ. ચોફેર વરયાનાં ધામ, જેટલા રાજા તેટલા ગામ; સાગર મધ્યે નાવડું જેમ, ભિમક નગરી તો દીસે તેમ. ગજદળ હય દળને માનવ, અન્ન મોઘું થયું છે સરવ; રસ કસ સામું નવ જોવાય, તરૂણ જળ તે ટાંકે તોળાય. શાક રજની ચાલે અરજન, માગ્યાં મુલ આપે ગરજના; ભિમક લેછે સરવનો તપાસ, જે જોઇએ તે ફેરવે દાસ. નજર ભરિયું છે ખચ ખચી, રાએ મંડપ રચના રચી; હિંડોળા ખાટ બાંધી ધારણે, કદળી સ્થંભ રોપ્યા બારણે. ચિત્રામણ ચિતરીયાં ભીત, નાના પ્રકારની કીધી રીત; મંડપ લિપ્યો કનકની ગાર, સામસામી આશન નીહાર. જેને જ્યાં બેસવાનો ઠામ, આશન ઉપર લખ્યાં નામ; એ કથા એટલેથી રહી, એક વારતા બીજી થઇ. નારદને નળહની ટેવ, ગયા સ્વર્ગ જ્યાં બેઠા દેવ; પુજા આરચ્યા પ્રીતે અપાર, એક ઇંદરે પુછયો સમાચાર. કહો રૂષીજી પૃથ્વીનીપેર, કોઇ પુરૂષ ન આવે ઘેર; પૃથ્વીમાં પડતી સાધુની હાય, તે આવતા સ્વર્ગનીમાંય. અમરાપુરીનો સુનો ઘાટ, જમપુરીની વહેછે વાટ; જમ નગર ભરાઇને વસ્યું, અહીયાં નાવે તે કારણ કશું. કહે નારદ સાંભળો સત્ય, હવડાં મનુષ પાંમે અવગત્ય; દમઅંતી દમઅંતી કરતા મરે, તે સરવ જમપુર સંચરે. જેણે દમઅંતી નારખી નથી, તે જીવતો મુઓ સરવથી; ત્યાં સ્વયંવર માંડયો આજ, મળ્યા પૃથ્વીના માહારાજ. શું અપસરાના વહોછો વન, દમઅંતાની દાશી દેવાગના; વઇદરભ દેશને કુંતલપુર, જાઓ જોવા શું બેઠા સૂર. કહી રૂષી થયા અંતર ધાન, ત્યાર દેવ થયા સાવધાન; સંભારી રૂપ મનમાં ફુલતા, ચાર દેવને લાગી લલુતા ઇંદ્ર અગ્નિ વરૂણને જમ. ઊઠીને ચાલ્યા જેમ તેમ, ॥ ॥ વલણ ॥ જ્યેમ ત્યમ ચાલ્યા દેવતા, ધરી જુજવાં રૂપ; વઇદરભ ગયા મન ભંગ થયા, દેખી નળનું રૂપરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૧૭ ॥ ॥ રાગ સારંગ ॥ ॥ નળને જોવા ઇંદ્ર રહ્યા છે, એહેવે આવ્યા જમજી; અગ્નિ વરૂણ પુઠેથી આવ્યા, પુછે માંહોમાંહે કયમજી. અનો અન્યે ચોરી કરત, બોલે જુજવાં કામજી; ચારે દેવ માંહો માહી છેતરે, નલે પરણ્યાનું નામજી. અગ્નિ કહે શું અધર્મ બોલો, સઉ દમઅંતીના લોભીજી; મન નામનો રથ પણ રહ્યા મનમાં, નળ આગળ

કાંતિ ન શોભીજી. તાળી દેઇ હસ્યા માહોમાહે, કપટ કીધું ત્યાગજી; સ્વયં વરમાં ચારે જઇએ, કોઇનું ભળશે ભાગ્યજી. વરૂણ વદે એ વઇદિરભીને, મુકશો વરાનો આશાજી; પરણુશે નળને આપણુને ફજેતી, છેદાશે આપણી નાસાજી. અગ્નિ કહે હો વાસવ રાજા, મુકો હૈઇઆનો હર્ષજી; દમઅંતી તમો નહિ પામો, જો તપશો સત વર્ષજી. ભિમક સુતાને આલિગન નહિદે, અમા મિઆં આપણાં ગાત્રજી; વીરસેન સુત આગળ વિશનું ન પામે, તો આપણે કોણ માત્રજી. કદાપી નળને મુકે માનની, આપણી મમતા કરેજી; તો ગુણ વહોણી દમઅંતીને, બલા આપણી વરેજી. લક્ષણ વોહોણી દમઅંતી છે, રૂપ ચીવન ઉનમતજી; ગોળ મુકી જો ખોળને ખાશે, તો ચતુરા પશુ વંતજી. બેહુ પ્રકારે અને પરણવી, તે માટે પાછાં ન ફરવુંજી; મનુષ વરે દેવ વરે પાછાં તો, એ ફજેતીથી ભલુ મરવુંજી; ઇંદ્ર કહેછે જમ રાજાને, નળને લ્યો જમ લોકજી. આ કુણીઅ આપણુને વરશે, થાશે હંસનું બોલ્યું ફોકજી; ધરમ કહેછે એશી લક્ષ્ત, કોવણ પુરે કેમ મરેજી. એમ થતુ હોએ તો લેઉ દમઅંતીને, અરથ મારો સરેજી; અગ્નિ કેહે ભલો શ્રમ કરી જોઇએ, કદાપી થાએ સાચોજી; દમઅંતી જાણી દુત થઇ જાએ, ચારે નળને જાચોજી. ચારે દેવ આવ્યા નળ પાસે, વેશ વિપ્રનો ધારીજી; ત્રિપુંડ તાંણ્યાં પુસ્તક કરમાં, ઝાલી સુંદર ઝારીજી. નળે નીરમળ બ્રાહ્મણ દીઠા, આપ્યાં આદર માંનજી; આસન આપી પુજા કીધી, પુછેછે રાજનજી; કામકાજ અમ સરખુ કહિએ, હરી મોહોટા કરનારજી. વિપ્ર કહે અમો આવ્યા છઇએ, તને જાણી સત્ય ભંડારજી; નળ કહે જે માગો તે આપું, માનજો અવસ્ય મેંવજી. વચન લેઇ વિપ્ર વેશ મુકયો, થયા તતક્ષણ દેવજી; વજર પાસને જવાળા ત્રણે ગ્રહી, જમે ગ્રહયો જમ દંડજી. જળહળ તે તેજ દીસે તનનું, જાણે ઉગા ચાર માર્તંડજી; ચકિત રાજા થઇ રહયો, ને કરતો કોટિ પ્રણામજી. નળવિના કોએ દેખે નહિ, દેવ રૂપનાં ધામજી. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ રૂપ ધામ જે દેવતા, તે વિનતી નળની કરે, તમે દુત થઇ જાઓ કંના કને; જેમ દમઅંતી અમને વરે ॥ ॥ કડવાં ॥ ૧૮ ॥ ॥ રાગ બીહગડો ॥ ॥ દેવ કહે હો રાજા મિત્ર, પુણ્ય શલોકજી; પુણ્ય પવિત્ર, કૃપા કરી કંન્યા પાસે

જાઓ. વેવિશાળીઆ અમારા થાઓ, મહેલાને મારો મોકનાં બાણુ; ચાર દેવનાં કરજો વખાણ, ભાગ્ય હશે તેને તે વરશે; જેના કરમનું પાનડું ફરશે, નળ કહે શોચક વળી હોય. મને પેશવા નવદે કોય, દેવ કહે જાઓ જોગીને વેશે; દમઅંતીવીના કોઈ નહિ દેખે, ચારે નળને કરે અણસાર. અધિકા ગુણ બોલ્યા જે માર, એવું સુણી ચાલ્યો નળરાય; ત્યારે દેવને વિમાસણ થાય, રૂપવંત એ નળને જોશે. કંન્યાનું મન તેને મોહશે, દ્રષ્ટિએ દ્રષ્ટિ મળશે જ્યારે; ગુણ આપણા નહિ સંભારે, વાત આપણી નહિ કેહે વરણી. વેવીશાળીઓ બેસસે પરણી, નળને લેવરાવ્યો જોગીને વેશે; શિખવ્યું તેમ કરજો વિશેષ, રૂપ પાલટીને નળ વળીઓ. દેવે અનુંચર એક મોકલ્યો, દુતને નવ દેખે નળરાય; આગળ પાછળ ચાલ્યા જાય, પેઠા ઘરમાં પાધરા દોર. કોઇ ન દેખે દિવસના ચોર, જાં દમઅંતીનું અંતઃપુર; ત્યાં આવ્યા નળરાજા સુર, દિઠી દેવ કંન્યા જેવી દાસ. રહે દમઅંતી રાણી પાસ, કોઇ નાઇકા તાંહાં નાહાતી; કોય કંન્યાના ગુણ ગાતી, કોય શામાને કોય ગોરી. કોય મુગ્ધાને કોઇ છોરી, કામ કરતી કરતી કોય હાલે માલે; વસ્ત્ર બાંધતી ગડીઓ વાળે, રહે આપ આપણે સાજે. હાર ગુંથે કંન્યાને કાજે, એમ જોઓ હેડોળો માળ; બીજે માળ ચડયો ભુપાળ, તહાં દાશીનું જુથ જોયું. વળી ચડયો જાં ત્રીજું ભોયું, વસે જાંહાં દમઅંતી નારી; સહસ્ત્ર દાસી શેવા કરનારી, કેટલીક ગાન કરે સ્વર ઝીણા. કોય કરમાંય જાડે વીણા, એકાંતે છે એક ઓરડી; હીંડોળે બાંધી હીર દોરડી, ત્યાં બેઠી હરી વદની હીંચે. દાસી કેસમાં ધુપેલ સીંચે, કિંકરી પાસે શિર ગુંથાવે; રખે સેંથો વાંકો આવે, ચણિ ભીતમાં ચોપાસે ખાપ. વણુંચરે મુખ દેખે આપ, આગળ દમઅંતી પુંઠળ દાશી; સમાપતી બીંબ રહ્યાં પ્રકાશી, મુખ કમળ કંન્યાનુ ઝળકે. સામો ચંદ્ર બીજો જાણે ચળકે, શોભે નારી જોબન ધામ; મુખે નળરાજાનું નામ, એવું ભુપતીએ રૂપ જોયું. મોહબાણે મનડું પરોયું, અંગ રંગથી આડો આંક; ભાઇ દેવતણો શો વાંક, ચારમાં કોનું ભાગ્ય ભળશે. આ રત્ન કોને કર ચડશે, મને પરણત મનની રૂચે; અંતરાઇ દેવ થયા વચે, ભલે ભાવો પદારથ થયો. નળે વિવેક મનમાં ગ્રહયો, ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ ગ્રહયો વિવેક શોક

તજી, જ્ઞાનને રૂદે ધરે; સત્ય પોતાનું પાળવા, દેવતાનું માગ્યું કરેરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૧૯ ॥ ॥ રાગ સામેરી ॥ બેઠી દમઅંતી શીશ ગુંથાવા, સ્વઅં વરમાં સાંતરી થાવા; સામી ભીતે જડી અક્રુ ખાપ, વણુ ધરી મુખ દીસે આપ. ॥ ॥ ઢાળ ॥ ॥ આપ દીસે વણધરે, પ્રતિબીંબ જોતી દ્રષ્ટે; દાશીને દમઅંતી બેઠાં, નળ આવી રહયો પૃષ્ટ. પ્રતીબીંબ નળનું પડ્યું દરપણમાં, પ્રેમદાએ દીઠો પુરૂષ; ગઇ ખુણે નાશી તેડી દાશી, શું બેશી રહીછે મુરખ. માધવી વળતી વદે બાઇ, શા માટે નાશી ગયાં; મે કો ન દીઠું તમો દીઠું, આવડું વિસ્મય શું થયાં. શી તારી મીટ મસ્તકમાં, મેં દરપણ રાખ્યું દ્રષ્ટિમાં; સ્વરૂપ દીઠું નળતણુ, ન મળે બીજું સ્રષ્ટિમાં. વેશછે વઇરાગનો, જાણે નાટક કોઇ લાવીઓ; શકે તોએ પ્રાણજીવન, નળરાય નિસ્ચે આવીઓ, દાશી કહે દમઅંતી સાંભળો; તમને નળની જંખના, નળ આવી તે નવશકે. જાં ન આવે પાણી પંખન, કામની કહે પીછો નહિ; દાશી માણસ અવતાર, નવ માને તો આ ભ્ય દેખાડું. કઉતક બીજી વાર, પુનરપિ બેઠાં બેઠાં પુંઠે; દરપણમાં મીટ જોડ, પ્રતિ બિંબમાં નળ દેખાડયો. કાંતિ કંદર્પ કોડ, દાશી રાણી થયાં બેઠાં; ઝબકારે ઝળકી વીજળી, દમઅંતી કહે દાશીને. મારી વાત કેવી મળી, પછી સ્તુતિ માંડી શામાએ; અંતરપટ આગળધરી, હો દેવ સ્વરૂપ દોને દેખ્યા. ત્યારે નળે દેહ પ્રગટ કરી, આસન આપી કીધું પુજન, પછે પુછેછે કિંકરી; કહો દેવ સ્વરૂપ કયાંથી પધારયા, વેશ વઇરાગીનો ધરી. નળ કહે તું નીચ માણસ, કેમ વંદુહું કિંકરી; દમઅંતી બોલે તો બોલું, નહિતો જાઉ પાછો ફરી. દમયંતી કહે દેવ જધંપી, થઇ આવ્યા સંનાશી; કપટ રૂપને કંન્યા કેમ પુછે, માટે પુછેછે દાશી. ॥ ॥ વલણ ॥ દાસી સંન્યાસી જોગછે, કેવળ નહિ અતિત; વચન સુણીને નળ હરખ્યો, હરી લીધુ ચીતરે. ॥ ॥ કડવાં ૨૦ ॥ ॥ રાગ મારૂ ॥ ॥ મન મોહે પામ્યો મહિપતિ, ધન દેવ જે વરશે સતી; ભોગી ભુપને ભામની ભોગ્ય, ઘટે દેવને અમો અયોગ્ય; નારી પ્રત્યે નળ એમ કેહેછે, જો તું જોગી રૂપને લહેછે. અન જાઉ વિષઆની વાટે, અહીયા આવ્યો હું સાધવી માટે; હુંતો દુતછું દેવતા તણો, પાળુંછું આચાર

આપણો. તારૂં પુર્વ જનમનુ પુન્ય, ભાગ્યમાંહિ નથી કાંઇ નુંન્ય; જે દેવ દુત ઘેર આવ્યો, મોદ વરધન વારતા લોવ્યો. અળગું કરોને અંતરપટ, કરૂ વાત આણીને ઊલટ; અમો રૂપ કોટન કોટ ધરૂ, તજી સ્વાર્થ પ્રમાર્થ કરૂ. સાંભળીને બોલ્ય રસાળ, પટ તજીને નીસરી બાળ; પરિ સ્વેદ મુકતા રહ્યાં ટમકી, બહાર નિસરી વિજળી ઝમકી. હિંડતાં હાલે જયમ દરૂમવેલી, નળ નીકટ ગઇ ગર્વ ઘેલી; તારૂણીનો પ્રતાપ ન માયો, ઝમકારે નળ ઝંખવાયો. ઊડી મંદ પુરણ માતંગી, નળ નકીએ બેઠો ઊઠગી; ઘુઘરી ઝાંઝરની ઝણઝણતી, પગને અંગુઠે પૃથ્વી ખણતી. કર દીધોછે ગળસ્થળે, એવી નારી દીઠી નળે; પ્રેમે પ્રેમ થયાં બે ભેગાં, મોહયો મહિપતિ દેખી મેહેલ; સત્ય વાદી એ સત્યજ રાખ્યું, મનથી પરણવું કાઢી નાંખ્યું. રખે ઇંદ્ર નારીને નરખે, નળ મન પાછું આ રેખે; બેઠો આસને આસન વાળી, માંડી વાત તે સત્ય સંભાળી. પરમારથે દેવની વતી, ગોષ્ટિ માંડી છે નઇસદપતી; અહો લલીતા અંબુજ લોચની, સુખ વરધની દુઃખ મોચની. બેસો આસને લજ્જા છાંડી, પુછુ વાત કહો મુખ માંડી; કંન્યા કહે કહો જે હોએ કહેવું, અમને ઘટેછે ઉભાં રેહેવું. પર પુરૂષ બેઠો કેમ બેસુ, જાણે નળનો કેહેશે એશું; વારૂ થયું જે તમો મળિયા, શું નઇશદનાથે મોકલીઆ. મારે કંથે કહાવ્યું છે શુંય, સાંભળવા ઇછું છુ હુય; વળતો બોલ્યો વિરસેંન સુત, નહિ નળનો હું દેવનો દુત. નળ નળ મુખે શું ભાખે તજી, અમ્રત વિષકાં ચાખે; મુકી સજન શતરૂને ન મળાએ, મુકી ચંદન કાં વળગે બાવળીએ. નાંખી રત્ન કોડી કોણ આણે, તજી મદગળ મહિષ પલાણે; તજી ધેનુ અજા કોણ બાંધે, તજી શાળ કુશકા કોણ રાંધે. માટે હું છુ તારો વગીઓ, દેવ ભાનુને નળઆગિઓ; ઘેલી નળ માનવ શા લેખે, રખે અમરમે તું ઊવેખે. વાસવ વન્હિને વરૂણ રાય, જમ આદે વર્યાની ઇચ્છાય; મોકલ્યો છે મળીને ચાર, હું આવ્યો માનવ દ્વારે. તું ત્રીભુવન પતિને ભજરે, નળ અલ્પ જીવન તજરે: માગ્ય અમરાવતીનો વાસ, અમર ઇછુને નળ કાસ્ય. સુર પરણે તને નહિ ઋત્ય, નળને વરતાં દુઃખની સરત્ય; સુરસંગે ભોગવવા ભોગ, નળ અલ્પ આયુષ્ય ભરયો રોગ. મનુષ્યને વ્યાધી સતને આડ, મરી મરી અવતરવાનો ડાડ; મનુષને

વિજોગ જે પીડે, આયુષ ઉતાવળુ હીંડે. મનુષને ઘડીએ શત ઘાત, પીડે જવર શતશને પાત; માણુસ ભરયા હોય મળ મુત્ર, તે શું નવ માંડીએ ઘર સૂત્ર. તજી ગંગ જળ કુપ વખણાવે, મુકી કીરને કાગ ભણાવે; દેવ સમો નહિ સુખ દાતા, નહિ ઓસરે અમરત પાત. ઇંદ્ર મંદિર હિંડોળે હીચે, તૂર્થી દેવાંગના વ્રંદ નીચ; પિયો સુધા ભોગ વારૂણી, થાઓ ત્રિલોક પતિની તારૂણી. થઇશ અમર સુધારસ પીતી પરણ શક્રને તો જગજીતી, છાસઠ સહસ્ત્ર રંભા તું આદયે; થાશો તરૂસ વાસવને સ્વાદે, ઇંદ્રાણીને છે તારી બીહીક. રખે દમઅંતી થાતી અધિકા, પરણ ઇંદ્રને સાચવ તક; જો તુલ્ય વ્રક્ષ પારી જાતક, રથ આઇરાવતનું સુખ લેરે. વરવા વાસવને હા કહેરે, શણગાર કરો સર વાંગે; રહેવું ઇંદ્રતણે અરધાંગે, વસ્ય વન્હિને હો બાળી. નહી આવે અવસર આવળી, સહુ દેવનું એછે વદન; અગ્નિ રૂપને કોટી વદન, વળી વરવા ઇચ્છેછે યમ. તેને ના કહેવાશે કયમ, છે વરૂણને ઇચ્છા ઘણી; રઢ લાગીછેરે તમતણી, મુકો બાળ અવસ્તાની ટેવ. ફરી માગુ ન મોકલે દેવ, હંસ કરી ગયો મિથ્યા લવ; રૂપ હીણુછે નળ માનવ. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ માનવ નળ કદરૂપ કાયા, નળ ભરયો છે તે મળે; પોતે પોતાનુ આપ નિદયું, તે દેવનો દુત સાંભળેરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૨૧ ॥ ॥ રાગ રામગ્રી ॥ ॥ નળને નિદઓ પ્રેમદા દાવિજી, દુત ત્વ કીધું વષ્ટિ ન વાધીજી; વિજોગ વન્હિ મુંકયો સંકોરીજી, બહુ દુખે દાઝી ગુણવંત ગોરીજી. ॥ ॥ ઢાળ ॥ ॥ નિંદયા કીધી નળતણી, છે વારહ વન્હિ પ્રથમ; કોમળ કદળી કહોવાડાના, ઘાવ સહે કહો કયમ. વીરહીણી ઘણી વિકળ થઇને, પડી પૃથ્વી માહી; સાહેલી ચાંપે રૂદે સાથે, મુખે કેહે વાહી ત્રાહી. આસ વાસના કરો કીંકરી, શામાને વળિ સાન; દુત પ્રત્યે કહેવા કંન્યા, શું કરૂ સુર રાજંન. અ પ્રાપ્તિ અમને અમરની, અમે અલ્પ માનવ કાય; જઇ કહો તમે દેવને, જે એ કારજ નહિ થાય. ઊત્કૃષ્ટ અમર નિકટ છે નળ, મે તમથી જાણુ આજ; નૈસદ નાથને પિંડ સોંપ્યો, અવરનું નહિ કાજ. અકળ અજને અનંગ અરિ, જો વરવા આવે ત્રણ; તોય હું ચુકુ નહિ, ચિત્ત ચોટયું નળને ચરણ. વિરસેન સુતનો દુત હંસ, મેં તેને દિધી આશા; ના કહુતો જનક જ-

નનીનું, સત્ય થાએ નાશ. તમો પધારયા દુત થઇને, સુરનું કરવા હેત; શકે તો નળ વષ્ટિ આવ્યા, સુરસું કરી સકેત. જથા રથ બોલો જોગીજંન, ભોગીછો ભુપાળ; વનમાં હો તેવા દેખુંછું, હંસે નાંખી મોહજાળ. સન્યાસી કહે હો સુંદરી, કોણ માત્ર નઇષદ પત્ય; દેવ વિના નવ હોય મનુષ્યને, ગોપ્ય આવ્યાનાં ગત્ય. બુદ્ધિહિન બાળા દિસેછે, માનવ ઉપર મોહ; સ્વર્ગ સદન મળવાનું મુકી, કાંઇછે નળ વર ઘોહ. તું નહિ વરે તો દેવ ચારે, કરશે બળાતકાર; કલ્પ વ્રક્ષ તને તાણી લેશે, જાચશે સુર લગાર. દમઅંતી કહે દેહ પાડું, જળમાં કરૂ જળશાવી; તો વરૂણ વસેછે જળમાં તતક્ષણ જાશે સાહીં, પાવક માંહી દેહ મજાળુ. હું કરૂ જંપા પાત, વન્હિં વરવા બેશી રહયો છે; વારૂ વિચારી વાત, કંઠ પાસ કરૂકે વિખ ખાઉ. જેમ તેમ પાડું કાય, તો અવગતે જમ લોકે જાઇશ; સઘ વરે જમરાય, અન્ન સન વ્રત લેઇ તપ કરૂ. મરૂ ગુફામાં પેશી, તે પુણ્યે સ્વર્ગ લોક પાંમીશ, ઇંદ્ર રહયો છે બેશી. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ બેશી રહયો છે સુરપતિ, મુએ ન છુટીશ ઘેલી; અંતે અમ વરશે ખરી, તો પરણ પ્રેમદા પેહેલી. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૨૨ ॥ ॥ રાગ દેશાખ ॥ ॥ ॥ દુત કહે સાંભળ સુંદરી, અમર ન મુકે પરણે ખરી; કંન્યા કહે હો જોગીજંન, તુ નળ સરખો દિસે દરસંન. હંસ જેવું રૂપ વરણવ્યું, તેવું તમારૂ દરશન હતું; નહિ નાળ હું દેવનો દાસ, નારી કહે નવ આવે વિશ્વાસ. જો બ્રહ્મા કરે કોટિ ઉપાઅ, નળ જેવો અન નહિ નિરમાય; સત્યવાદી હોય તો સત્ય બદો, તાત ના સમજો મિથ્યા વદો, સાંભળી નલને આવ્યું હાસ; દમઅંતી ગઇ પ્રભુ પાસ, શીદ નાસોછો અરાપરા. ઓળખ્યા મેં નળરાય ખરા, તોય નલ સત્ય થો નવ ચળે; તે સઉ દેવના દુત સાંભળે, ધશી દમઅંતી ગઈ પ્રભુ પાસ. અંતર ધાન થયો નલ આકાશ, જારે મીટે મીટન મળી; ભીમક સુતા ધરણીએ ઢળી, મુલ સ્વામીની લેછે સદા. મળિ જાતાં વાધી આપદા, દાશી બોલેછે એમ સબળ; બાઈ તમને પરણશે નળ, વદે વ્રહદ સ્વહો ધર્મરાય. નલ પેહેલો દેવ દુત જાય, વદે શેવક ઇંદરને નમી; તમે કેમ રહ્યા ટમટમી, નળનું કાંઇ ન લાગ્યું કહેણ. ન તરૂટે હંસનું જાલ્યું રેહેણ, કામની કુંદન નલ હીરો સાર; જ

ડનારો હંસ સોનાર, નળે દુત પણુ મન મુકી કરયું. પણ કંન્યાયૈ કા ને ન ધરયું, જેમ ગતી કરે બળિયો મારૂત; ત્યેમ સત્યે વિરસેન સૂત, નળને સત્યે વ્રષા મેઘ કરે. નલને સત્યે ધરા શેષધરે, નલને સત્યે મે રૂ નવ ડગે, ધરમ રહયો છે નલરાય લગે; તમે ન પરણો તે કરમનો વાંક, બાકી નળે વાળ્યો આડો આંક. એવે સમે નલ આવ્યો તહાં, અથ ઇતી માંડીને કહી; સ્વામિ મારૂં કહયું નવ કરે, બીજો મોકલ્યો જેનું મન ધરે. મારે વિષે તેની લલુતા હવી, બીજી વાત ન ગમે ન વી; પછે દેવતા કરે વિચાર, ફરી જાતાં હશે સંસાર. આપણો શ્રમ કેમ જાએ વ્રથા, માટે કંન્યા વરવી સરવથા; જો કંનાને ગમે નલ ભુપ, આપણ લીજે નળનું રૂપ. દેવ કહે સુણો નઇષદરાય, અમો ધ રૂ નળ સરખી કાય; પંચ નલ રહીએ એક હાર. ભાગ્ય હોય તેને વર્ષે નાર. પુણ્ય શ્લોક કાં નહિ સ્વામ્ય, મારે આવવું તમારે કામ; માનવને કયાંથી સુરસંગત્યા, દેવતાની પામુ પંગત્ય. બોલ બંધવ કીધા નળદેવ, કાલે એમ કરવું અવસ્ય મેવ; એ કથા ધર્મ રહી એ ટલે, પછે કંન્યાની કોણ થઈ વલે. ગઇ દમઅંતી જાંહે માત, સ્વયં વરની પુછેછે વાત; લાડ વચન કંન્યાનાં ગમે, ઘરમાં ભીમક આવ્યો તે સમે. પુત્રીને શીર મુકયો ભુજ, કાલે નળને વરજે તુજ; જંખના તુજને જે તણી, તે આવ્યોછે નઇષદ ધણી. પુત્રી મનમાં પ્રસનજ થ ઇ, પોતાના અંતઃપુરમાં ગઇ; રાય ભિમક સભામાં આવીઆ, સુત બંધુજન તેડાવીઆ. આજ્ઞા આપી વઇદર્ભરાય, પડો વજડાવ્યો સે ન્યા માંય; સભામાં આવજો રાજકુમાર, કાલે કન્યા આરોપશે હાર. પ્રાણી માત્ર આવજો સજ થઇ, પડો વજડાવ્યો એવું કહી; તાણિશિ બિર ઊત્તરયા રાય ઘણા, તાં શેવક ફરે ભિમક તણા. ઠામ ઠામ પડા વાજત, ક્ષત્રી શણગારને સાજતા; મળ સ્નાન કરે અંગ ઉલટ, ફરી ફરીને બાંધે મુગટ. રાતે શીખે ચતુરાઇની ચાલ, રખે વીશરી જાતા કાલ; આખી રાત થવા સાંતરા, પડે ઢળી ઢળી ઊજાગરા ॥ ॥

॥ વલણુ ॥ ॥ ઊજાગરા થઆ આખી રાતના, શણગાર સજ તાં થયું વાહાણું; મંડપ માંહી મહિપતી મળીઆ, કહે કવિ સું વખાણુંરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૨૩ ॥ ॥ રાગ સોરઠી ॥ ॥

વ્રહદશ્વ કહેછે વચંન, સાંભળ સ્વયં વરનું વરણંન; પડો સાંભળ્યો

સરવે રાતે, ઉઠયા ઉજમ થને પ્રભાતે, શીઘ્ર જઇએ વર્ષાની તરે, નેડું મોકલ્યું રાએ ભીમકેઃ નહિ અતિકાળ કીધાનું કામ, નહિ મળે બેસવાનો ઠામ. ભીડ ભરાઇ ગામ ભાગળથી, રંક રાએ જાય આગળથી; મળે સુકન તે સામા તેડે, શુકન વંદી શીઘ્ર રથ ખેડે. કરે તિરસ્કાર શેવક ઉપર રીસ, પડે મુગટ ઉઘાડે શીશ; જાએ અશ્વાર બહુ અલબેલા, હીંડેછે જેમ જલના રેલા. રાય રથ માંહો માંહી અડકે, ત્રાડે હસ્તીને ઘોડા ભડકે; બેઠા અશ્વાર પડે નીસરી, તેહ મળે કહીકજ ફરી. વાહન પડ્યા ચાલાની છમ, ચરણ રેણુએ છાયો નભ; તાંતો થઈ રહ્યું અંધારૂ ઘોર, પડી રહ્યો છે સોરા સોર. બોલે દુદુંભીના બહુ ડંક, અકળામણના વળ્યા અંક; સહુને દમઅંતીનું ધ્યાન, પ્રાણીમાત્ર વર નહિકો જાન. સ્વયંવર જોવા કારણે, પ્રજા મલી મંડપ બારણે; દ્વારે ઊભાછે જોષ્ટિકાદાર, તેડે જેને જેવો અધિકાર. ડાહ્યા થઇ મંડપમાં પેશે, વાંચી નામને આસને બેસે; એક મંત્રી સેવકને ખવાસ, ત્રણ ત્રણ સેવકરાય પાસ. કોણ મંડપ કેરી રચના, વરણવી સકે એક રસના; કદળી સ્થંભ રોપ્યા દ્વાર, માંડ્યાં આસન હારોહાર. જશ ગીત બંદીજન બોલે, ઊનમત તાં મેંગળ ડોલે, નાના વિધ ચિત્તર ચિત્તરીઆં, જાણે દેવ વૃંદ ઉતરીઆં. ઉડે અબિલ ગુલાલના છંટ, વાજે ઢોલને ઘુંઘર ઘંટ; બેઠા મંડપમાં મહા મુની, લાગી વેદ શાસ્ત્રની ધુની. જટીલ જોગી બેઠા પાવન, રાયના ભાટ ભણે ભાવંન; રાયને છત્ર ચમર શિર ઢળે, મુગટે મણી બહુ ઝળહળે. અગર ધુપ સુગંધ ઉવેખે, થાય વાજીંત્ર નાદ અલેખે; નટવા તાં કરેછે નરૂત્ય, ફરે ફુંદડી કાઢે શરૂત્ય. બોલે ઘુઘરીના બહુ રણકા, ગર્વ ઘેલી નાચે ગુણકા; પગની પાનીએ હાલે ધરા, વાજે કંકણને ઘુઘરા. ગીત ગાય કોકિલ સ્વરા, અનંગ વધારેછે અપસરા; જાણે સુરપુર મંડપ ધરા, નાચે નારી નર ચિત્ત હર. ભિમક ભુપને દેછે માન, આવી રહ્યા સઉ રાજન; વસ્ત્ર કેસરમાં ઝકઝોળ, બેઠા આસને ચાવે તંબોળ. વર થઇ બેઠા પ્રાણી પાત્ર, સમાં કરેછે વરૂઆં ગાત્ર; શરીરે ક્ષત કાષ્ટના ખોડ, તેને દમઅંતી વરવાના કોડ. બાળ યોવનને વળી વ્રદ્ધ, તેને દમઅંતી પરણાની શ્રદ્ધ. કો કહે મોટા કુલના કુંવર, કો કહે આદી અમારૂ ઘર; આશા અભિમાને ભરીઆ નર,

ધરતા થઇ બેઠા નહાના વર. વાંકા મુગટ મુકયા શીરપર, વતાં ક-
રાવતાં વાગા છર; તન મન કંન્યાને અરપણ, મુખથી ટાળે નહિ દ
રપણ. કેટલાક કરે તિલકનો રેખા, કેટલા માંહો માંહી અદેખા; કેટલા
કરેછે પુછા પુછ, હું કેવોછું મરડે મુછ. જેના મુખમાંહી નહિ
દંત, તેને દમઅંતી પરણ્યાનું ચંત; કેટલાક વ્રદ્ધને ડાચાં મગીઆં,
તે તો બેઠા ચુટાવે પરીઆં. જોશીની પરણીપત કરી, દેખાડે હાથ જ
નમોતરી; જો દમઅંતી મુજને પરણે, જોશા લાગું તમારે ચરણે.
જેના બેશી ગઆં ગળ સ્થળ, મુખમાં રાખે બબે ફોફળ; અને ઉં
ચા કરે ગાલે ઠ, જુએ કાચલાં સરખાં ચોટ. એમ આશા પુરણ સરવ
કોય, કંના તો વાટ નલની જોય. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ વાટ
જુએછે નલતણી, દાશીને કેહેછે સતી; હું સ્વયં વરમાં પછી આવું,
પ્રથમ આવે નઇષદ પતીરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૨૪ ॥ ॥ રાગ
સામગ્રો ॥ ॥ મંડપ માહી મહિપતિ મલિયાજી, અભિમાન ભ
રા રૂપ બુદ્ધિ બલિઆજી; તેડો કંનાને ભિમક ઉચરીઆજી, વઇદર
ભીઅ શણગાર ધરાઓજી ॥ ॥ ઢાળ ॥ ॥ શણગાર સ
જેતી સુંદરી તે, શોભીતો શ્રીકાર; નલ નથી આવ્યો મંડપ માહે,
માટે લગાડે વાર. કશણાગર મર્દનઆસ વરદ્ધન, મહેલા કરે મંજન;
બહુ નારી આવી વધાવવા, વરને મુગતા પરજન. શુભ વચંન બો
લે શુકન વદે, ઉપનો હરખ અનંત; ભરી નાદ થાએ ગીત ગાએ,
કીંકરી બહુ નાચંત. માન પુરણ માનની, મહિપતિ મોહવા કાજ;
સ્વયં વરમાં સુભટ મોહવા, સામાએ માંડયો સાજ. પ્રેમ પાસ લીધો
પ્રેમદા, નાંખવા મંડપ ક્ષેત્ર; ભ્રકુટી ધનુશ આ કર્ષિયું, બાણ બંનયો
નેત્ર. તારૂણીને તેડાં મોકલે, તાત વારોવાર; દીકરી બહારે પરવરે,
કરમાં ગ્રહી નેહાર. વાજિત્ર વાજે ધુપ દાજે, થાય કુસુમની વ્રષ્ટ;
રાજા માત્ર જુએ બારણે, કયમ મળે દ્રષ્ટો દ્રષ્ટ. ઓ કંના આવી,
કંનયા આવી; સોર એવો હોય, શબ્દ બાણ વાગાં થયાં આદયાં.
વાકા વરી વરી જોય, ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ રાજા ફરી ફરી,
કેવું હશે કંના રૂપ; એવે સમે દેવ સાથે, આવીયો નલ ભુપરે. ॥
॥ ॥ કડવાં ॥ ૨૫ ॥ ॥ રાગ મારૂ ॥ ॥ વાગી સ્વયં
વરમાં હાક, ઓ નલ આવ્યોરે; ભાગાં બીજાં ભુપનાં નાક, ઓ નલ

આ૦યોરે, જાણે ઉદયો નઇષદ ભાન; એ નળ આ૦યોરે, અસ્ત થયા અવર રાજંન. એ નળ આ૦યોરે, તેજ અનંત અનંગનું અગ; એ નળ આ૦યોરે, જાણે કનક કાયાનો રંગ. એ નળ આ૦યોરે, ઝળકે છે જળહળ જોત; એ નળ આ૦યોરે, ચળકે મુગટ તણો ઉદયોત. એ નળ આ૦યોરે, રવિ ઇંદુ કુંડળ જેહેને લેહેકે; એ નળ આ૦યોરે, ચુઆ ચંદન અર્ગજા બેહેકે. એ નળ આ૦યોરે, શોભે વદના પુનમના ચંદ; એ નળ આ૦યોરે, કમળ નયન પ્રેમનો ફંદ. એ નળ આ૦યોરે, જાણે નાશીકા કીરની ચાંચ; એ નળ આ૦યોરે, કોન દેખે સરખા પાંચ. એ નળ આ૦યોરે, કંઠે મુકતા ફળનો હાર; એ નળ આ૦યોરે, કર કુંજન સુડાકાર. એ નળ આ૦યોરે, રૂદે નાભિ કમળ શોભાળ; એ નળ આ૦યોરે, સઊ નીરખે વ્રદ્ધને બાળ. એ નળ આ૦યોરે, ચાલનો સારદુલની ગત; એ નળ આ૦યોરે, નીરાશ થયા નરપત. એ નળ આ૦યોરે, એતો દમઅંતીનો પ્રાંણ; એ નળ આ૦યોરે, હવે એ પરણે પરમાણ. એ નળ આ૦યોરે, તે કંન્યાને થયુંછે જાંણ; એ નળ આ૦યોરે, હુંસે કીધું હતું વખાણ. એ નળ આ૦યોરે, તેજે કરીને જેવો ભાન; એ નળ આ૦યોરે, શીતળતાએ સોમ સમાન. એ નલ આ૦યોરે, ગતે કેસરી જેવો કહેવાય; એ નળ આ૦યોરે, મહીમાએ શંકર રાય. એ નલ આ૦યોરે, મન સ્થીરતાએ જેવો મેર; એ નલ આ૦યોરે, ધને બીજે જેવો કુબેર. એ નલ આ૦યોરે, સત્યવાદી શિબિર સમાંન; એ નલ આ૦યોરે, અ ઈશ્વર્યે નિ ઘોષ રાજાંન. એ નલ આ૦યોરે, જુધે શોભે જેવો ઇંદ્ર; એ નલ આ૦યોરે, દાને શોભે જેવો હરિચંદ્ર. એ નલ આ૦યોરે, વિદ્યાએ ગુરૂ શુક જેમ; એ નલ આ૦યોરે, દુઃખ હર્તા ધનવંતરી તેમ. એ નલ આ૦યોરે, દમયંતી થઇ ગરક; એ નલ આ૦યોરે, રખે વાર લાગે પલક. એ નલ આ૦યોરે, શિબિકાએ બેઠો નાર; એ નલ આ૦યોરે, દાશી ઉચકી લાવી બહાર. એ નલ આ૦યોરે. ॥ ॥

॥ વલણ ॥ ॥ બહાર પધાર્યાં પ્રેમદા, ચતુરા ઊચકે ચાર; નલ બેઠો સિંહાસને, ત્યાં મન છે તદા કારરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૨૬ ॥

રાગ સારંગ ॥ ॥ મંડપ મધ્યે આસને, માનની બેઠી જોય; સ્વયંવર સુભટને સુંદરી, વરણવું હું સોય. ॥ ॥ છંદ ॥ ॥

હરી ગીતની ચાલ ॥ ॥ નરૂપ ભમક તનયા, રૂપ બનયા; રસી લી રંગ પુરણ, નર અંગન. દેવાગના, માનની મદ ચુરણ; દુઃખ મો ચની. મૃગ લોચની, છે લલિત લક્ષણ વંતીએ; નિજ મન ઉલાસી, વેણા વાસી. અલક લટવિલ સંતિએ, રાખડી અમુલ્યે; શિશ ફુલે, સેંથે સિંદુર શોભીયાં. સુભ ઝાળ ઝળકતી, રત્ન ચળકીત; ભુપનાં મન લોભીઆં, મુખ સુધા સીંધુ. અધર બિંદુ, ભ્રગુટી ભમર બે ગુ જ છે; બે નેત્ર નિર્મળ, દિસક્કે કમળ. ફૂલ ફુલ્યાં કુજક્કે, આંજેલ અં જન ચપળ ખંજન; મી । મ્રગ બે હારીઆં, પડ્યા રાય શુરા. ધાય પુરા, બાંણ કટાક્ષે મારીયાં; જુએ વિવિધપેરે, નયન ઘેરે. તિલક ભા લે કીધલાં, દીપક પ્રકાશા; એમનાશા, કીરનાં મન લીધલાં. શોભીત દાઢમ, બીજ રદજામ; ચિબુક મધુકર બાળરે, ગલબંધ જુગતા હા ર મુગતા. માણિક મય શોભાળરે; અંગલાનાં અંબુજ, જાં જુગમ ભુજ. બાજુ બંધ ફુલતાં ઝુલે, થાય નાદ રણ ઝણ: ચુડી કંકણ મુ દ્રિકા કર બહુ મુલે, દશ આંગળી. મગની ફરી, નખ જોત જેમ પુ-ખરાજ છે; ફુલના મનોહર, હાર ઉપર. આભુષણ બહુ સાજરે, પડી વેણી કટીપર જાણે વિષધર; આવી કરે પગ પાનરે, ગુચ્છ કુસુમ ઉદે કુચ રૂદે. કે કુંજર[*] કુંભ સ્થળ માનરે, અલકાવળી લલિતા માલ સ-લીતા; ઉદર પોયણ પાનરે, છે ચીત્રલંકી. કરી વંકી, મેખલા ઘુઘર ગાનરે; બે જંઘા રંભા,[*] તણા થંભા. હંસ ગત્ય પગ છાંડતી, મુખ પાલ મુકી; રાય ઢુકી, જય પગલાં માંડતી. નેપુર ઝમકે આગુવટ ઠમ કે, ઘુઘરીનો ઘમકાર છે; ધાઘરે ઘુઘર, અમુલ્ય અંબર. ફુલેલ છાંટાં અપાર છે, તાં અગરબત્તી બળે; ચમર શીર ઢળે, રઝિલા રામ રા-જતી. ગાય ગીત કલ્લોલક, ચંગ ઢોલક; મ્રદંગ વેણા વાજતી, વળી કીરતિ અતિઘણી. બોલે બંદણી, ચાલે જે જોષ્ટીકદાર તાં; પંચ કામ બાણે, કરી સંધાણે. રાજ પુત્રને મારત્યાં, ભરમાઇને ભુપ; પડા મો હ રૂપ, પ્રેમ પાસે બાંધીઆ. ડામથી ઠગીઆ, સ્વારથ રગિઆ; સા-મી મીટે સાંધીયા, કો આડા ઉતરે. ખુંખારા કરે, ભામની નીચું ભાળેરે; કો આસને પડ્યા લથડ્યા, શકે આવી લીધો કાળેર. બોલી ન સકીઆ, ચિત્ર લખિયા; કો નમે વારો વારેરે, કો સમિપ ધશિયાં. મુગટ ખશિઆ, પુંઠેથી શેવક ધારરે; કો કનક કાપે, લાંચ આપે. સા

હેલીને સાધેરે, જોઇએ તે લીજે; વખાણુ કાજે, વાંવા મારા વાધરે. લાંબી ડોક કરતા નથી તરતા, કહે હાર આરોપોરે; ફરી મુગટ બાંધે, પ્રેમ સાંધે. પડ્યા નવગ્રહ કોપરે, રાય ગોરાં ગાત્રે: તરૂણા માત્રે તારૂણી નવ લેખતી, જોઇ મુખ મરડે. આંખ ઠરડે, સર્વને ઉવેખતી. ॥ ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ સરવને ઉવેખતી, આવી ચાલી નાર; ગઇ નળને જાણી કરી, દિઠી પાંચ નળની હારરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૨૭ ॥ ॥ રાગ સારંગ ॥ ॥ મન ઇચ્છા નૈષદરાય તણી, દમયંતી ગઇ નળ ભણી; જુએ તો નળ દીઠા પંચ, કંન્યા કહે એ ખોટો સચ. હંસનું કહ્યું વ્યર્થજ ગયું, નળ રાયનું વરવું રહ્યું; એક નલ સાંભળીઓ વર, આતો કપટી કોઇક ખરા. પાંચે નલ ચેષ્ટા કરે, લાવ્ય હાર કંઠે આધો ધરે; દમઅંતી તે થઇ આકળી, દેખી વિપરીત પાછી વળી. આવી જ્યાંછે પિતા ભિમક, અરે તાત જુઓ કઉતક; એક નલને આરોપું હાર, પાંચ દેખીને પડયો વિચાર. કહે ભીમક અચરજ હોય, તું વિના પાંચ દેખે ન કોય; શકે દેવતા છે નીરધાર, થઇ આવ્યા નલને આકાર. એ પરિક્ષા નીમિષ નહિ ચલ, દીવ્ય વસ્ત્ર ઊભા અંતરીક્ષ; વાત સાંભળી ભિમક તણી, કંન્યા આવી પાંચ નલ ભણી. પીતાએ મારગ દેખાડીઓ, નારાંએ નલ શોધાં કાહાડીઓ; દમયંતી વરવાને જાય, ધરી ઇંદ્ર નલ આગર થાય. એક એકને અળગા કરે, લાવ્ય માળ કંઠ આગળ ધરે; પાંચ નળ આવે ફરી ફરી, દમયંતી થઇ ગાભરી. ઇંદરે સ્રાપ્યો હતા શન, થજો વાંનર જેવું વદન; અગ્નિએ જાણ્યું ઇંદ્રનું કાજ, રીંછ મુખો થાજે મહારાજ. વરૂણુ આપ મનમાં દીધો, જમને માંજાર મુખો કીધો; ધર્મે અંતર ઇચ્છયું એવું, મુખ વરૂણનું થાઓ સ્વાન જેવું. રીંછ વાનર સ્વાન મંજાર, કંન્યા કહે વર રૂડા ચાર; ઇંદ્રરાય એમ વાંણી ભણે, ખાધા વેધ માંડી આપણે. યમ કહે કાંહ સાવો લોક, માંહો માહી શ્રાપ તે ફોક; પછે થયા પોતાને સ્વરૂપ, મટા કુરૂપ દીસે અનુપ. દમયંતી વિચારે વળી, શોભે સમાન તાં પંચ નળી; કોને વરીએ કોને ઉવેખીએ, વરમાળ કોને આરોપીએ. જોવા મલીઆ રાજકુમાર, એક નળ દેખે તે નિરધાર; બુદ્ધિવાન છે કંન્યા છે ઘણું, માન મુકાવે દેવતા તણું. ચારે ને પુછે કરી મણામ, તમારા તાતનું

શું છે નામ; લોભ વિશે તાં ન ગણ્યું પાપ, વિરસેન પાંચેનો બાપ. કંન્યા તે સાંભળી કર ઘશે, સખીઓ સામું જોઇને હશે; સખી કહે શું ઘેલાં થયાં, શું કપટીને વલગી રહ્યાં. બીજા રાજાછે રૂપનાં ધામ, કહું દેશ દેશ પતિ નામ; દાશીએ દેશ કુલ નામ ઠામ, શંભળાવ્યા વરણવી ગુણ ગ્રામ. તોય કંન્યા ન ગમે કોય, ફરી ફરી નળ સામુ જોય; હું હું નલ એમ પાંચે ઉચરે, પણ કંન્યા કોને નવ વરે. નારદ જી અંતરીક્ષ આવીઆ, ઇંદ્રાણીને સાથે લાવીઆ; ચારે દેવની ચારે નાર, ગગને દીઠો છે ભરથાર. લજ્જા પાંમ્યા તે લોભિઆ ઘણું, એતો કામછે નારદ તણું; કંન્યાએ દીઠી દેવાંગના, અમર જાણી માંડી સ્તવના. અમો અલ્પ જીવ અણરૂપ, તમો ભારે ખમછો ભુપ; જરા મરણે અમો ત્રાસીએ, પુજી તમને ઉપાસીએ. તમો મારે ભિમક રાજન, હું તમારે પુત્રી સમાન; એવું કહીને ભરિયાં ચક્ષ, લાજા દેવ થયા પ્રતક્ષ. ઇંદ્ર વરૂણ વન્હિ અમરાય, શોભે મંડપે જય જય થાય; નળ રાયને થયા તરૂષ્ટ માન, દેવ કહે માગો વરદાન. બબે વર આપ્યાં સુર રાજ, સેજે નલનું સરીયું કાજ; કમલ માળ આપી સુરરાય, લક્ષ વરશે નવ કરમાય. અશ્વ મંત્ર આપ્યો રાજંન, હીંડે એક દીને સાત જોજંન; અગ્નિ કહે નહી દાઝે તુંય, જાં સમરે તાં પ્રગટું હુય. ધર્મ કહે તું ભોગવીશ ભોગ, તાં લગી નહી પુરમાં રોગ; જે કરસે તાહારી કથા વાંછના, તેને નહી હોય જમ જાતના. વરૂણ કહે સાંભળ નલરાય, સુકું વ્રક્ષ નવ પલ્લવ થાય; સમરે જલ પ્રગટે તતકાળ, એ આઠે વર પામ્યો ભુપાળ. દમયંતીને આપ્યો વર, અમ્રત શ્રાવિ આહ જો તુજ કર; સઉએ સ્તુતી કીધી દેવતણી, વિમાન બેશિ ગયા સ્વર્ગભણી. દમયંતી હરખી તતકાળ, નરને આરોપી વરમાળ; સાધુ રાજા તે સુખીયા થયા, અદેખા તે તો ઉઠી ગયા. વરકંન્યા પરણ્યાં રીત કરી, ભિમકે પેહેરામણી આપી ભરી; લાડ કોડ પોહોત્યા તે તણા, નળને વાનાં કીધાં ઘણાં. નલ દમયંતી બંનયો જાય, વળાવી વળ્યો ભિમક રાય; ગાજતે વાજતે નલરાય વળ્યો, એવે કલજુગ સામો મળ્યો. વરવા વઇદરભી નારદે મોકલ્યો, આવ્યો એ માટે; ઉતાવળો, બેઠો મહીષ ઉપર કળીકાળ. કંઠે મનુષ માથાની માળ, કરમાં કાતુને લોહ શણગાર; શીશ સગડી ધીકે અંગાર, જઈ વરૂ દ-

મયંતી નિદાન. જોતાં સામી મળીછે જાંન, જાંણ્યો કંન્યાને નળ વ-
રયો; ક્રોધે કળિજુગ પાછો ફરયો, નળે પરણવા દીધો નહી. આજ
થી એની કેડ લઉં સહી, નલ આવ્યો નેશદ પરવિષે; કરે રાજ્ય
નારીશું સુખે, ભોગવે સુખ વિવંધ પેર. સ્વર્ગનુ સુખ પામ્યો ઘેર,
ભુપ પતિને વાધ્યો પ્રેમ; સાચવે સત ધર્મને નેમ, ચારે વરણ પાળે
કુળ ધરમ. કરે યજ્ઞાદીક બહુ કરમ, તેણે કળિજુગનુ ચાલે નહિં; હી
ડે છીદ્ર જોતો તે તહી, નગર પુંઠે ફેરાખાય. સત આગળ નવ પેસાય,
એમ સહસ્ત્ર વર્ષ વહી ગયાં; દમયંતીને બે બાળક થયાં, જુગલ સં-
ઘાતે પ્રસવ્યાં. પુત્ર તરૂઠી અભિનવાં, નળ દમઅંતી હરખે ઘણું;
બાળકવડે શોભે આગણું, એક સમે ત્યાં નળ ભુપાળ. માગ્યું જલ
થયો સંધ્યાકાળ, રહી પાની કોરી ધોતાં પાગ; કળી પામ્યો પેઠાનો
લાગ, સંધ્યા વદંન કીધું રાજંન. પ્રવેશ થયો કળીનો તંન, પછે રા
જા સુનો ભુપાળ; સર્વ અંગે વ્યાપ્યો કળી કાળ. ॥ ॥ વ
લણ ॥ ॥ કળીકાળ વ્યાપ્યો રાયને, ભ્રષ્ટ થયો નઇષદ ધણી;
હવે વઢાડું પીતરાઇને, કળી ચાલ્યો પુષ્કળ ભણીરે. ॥ કડવાં । ૨૮ ।
॥ ॥ રાગ કાલેરો ॥ ॥ કળીજુગ દ્વાપર મળીને આવ્યા
પુસ્કર કેરે પાસરે, હાથ ધસેને મુસ્તક ધુણ્યું; મુખ મુકે નાશ્વાસરે, ક-
ળજુગ. વેષ વિમનો ધરી અધરમી, દુષ્ટ વચન મુખ બોલેરે; નઇષદ
પતા બેઠો તપ કરવા, થઈ તરણાને તોલેરે. કળજુગ૦ એક કુળમાં
બેઊ ઊપન્યા, તું જોગી નલ રાણોરે; નલ ભોગવે ભોગ વિવિધ પેરે,
તારે નહિ જળ દાણોરે. કળજુગ૦ કળી કહેછે જોજ્યો ભાઇયો, કરમે
વાળ્યો આડો આંકોરે; એકજ બોરડીના બે કાંટા, એક પાધરો એક
વાંકોરે. કળિજુગ૦ તારા પિતાશું અમારે મિત્રાઈ, તે માટે હેત કી-
જેરે; એવુ કહી કર ગ્રહીને તાણ્યો, આવ્ય આલિગન દીજેરે. કળિ-
જુગ૦ ભેટતામાં પડે પુષ્કર મદ્યે, કળિયે કીધો પ્રવેશરે; તેડી લાવ્યો
નઇસદ પુરભણી, નળ શું કરવા કલેશરે. કળિજુગ૦ વાટે જાતાં વાત
જ પરઠી, નહી મળવું નાખે જાશારે; કળિજુગ કહે તું દયુતજ રમજે,
હું થઇસ ત્યાં પાશારે. કળિજુગ૦ પ્રથમ પણ કરજે વ્રષભનું, દ્વાપર
થાશે પોઠીરે; સર્વસ જીતી લેજે નળનું, વાત એ મનમાં ગોઠીરે. ક-
ળિજુગ૦ જદપી પુસ્કર પવિત્ર પુર્વે, નહોતી રાજ્યની અભી લેખારે;

ઉપની અરિષ્યા નળરાય ઊપર, મળ્યા જુત્ર બે અદેખારે. કળિજુગ. પ્રથમ વાહન પાસા કરમાં, આવ્યો રાજ સભાયરે; બાંધવ જાણી ઉલટ આણી, ઊઠી બેઠો નળ રાયરે. કળિજુગ૦ ભલે પધારયા પુષ્કર ભાઈ, જોગીનો વેશ છાંડોરે; અરધ રાજ તું મારૂ વીર, રાજ રીતને માંડોરે. કળિજુગ૦ આસન આપી પુજન કીધું, પુછેછે કુશળ ખેમરે; પુસ્કર કહે બીજી વાત ગમે નહી, છે દયુત રમવાનો પ્રેમરે. કળિજુગ. નળ કહે બંધવ દયુત ન રમીએ, અનર્થનું એ મુળરે; તું જોગેશ્વર કાં ઉપજાવે, ઉદર ચોળીને શુળરે. કળિજુગ૦ પુસ્કર કહે મારો પાંચ મહોરનો, પોઠીજી તું કે હારૂરે; એકે પાસે બળદ મારો, એક પાસે રાજ તમારૂરે. કળિજુગ૦ કળીની સંગને પુણ્ય શ્લોકને, પાપ તણી મતી આવીરે; દયુત રમવા પ્રમાણ કીધું, આગળ વાત જે ભાવીરે. કળિજુગ. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ ભાવી પદારથ ભુપને, વેઠવુ છે બહુ કષ્ટ; દયુત રમવા બેઠો રાજંન. કળિયે કીધો ભ્રષ્ટરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૨૯ ॥ ॥ રાગ મેવાડો ॥ ॥ નળ રાજાએ દયુત આરંભ્યું, સત્વ થયું સરવ ફોકજી; નગર માહે વાત જણાઈ, ત્રાહી ત્રાહી કરે લોકજી. દમયંતીએ નળને કાહાવ્યું, બાળક ભણી નવ જોશોજી; એ પ્રશામ વેરીછે કારમો, રમતાં રાજન ખોશોજી. ડાહ્યા લોક નગરના વારે, વારે ઘણું પ્રધાનજી; કળિજુગે બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ કીધા, કહ્યું ધરે નહિ કાનજી બેઠાં બંન્યો પણ કરીને, બોલ્યો પુસ્કર રાયજી; જે હારે તે રાજ મુંકી, ત્રણ વર્ષ વનમાં જાયજી. ત્રણ સંવછર ગોપ્ય રહેવું, વેશ જોગીનો ધરીજી; જો તે કદાપી છતો પડે તો, વનવાસ ભોગવે ફરીજી. ર હિમા મોટો કળિજુગ કેરો, નળને ગમતી વાતજી; નળ કહે નાખોરે પાસ, વરસ્યો રૂધિર વરસાતજી. હાહાકાર થયો પુરમધ્યે, વાયુ અવળો વાયજી; સત્યવાદીએ દયુત આરંભ્યું, ચમકવા ગ્રામ દેવતાયજી. નાંખ્યા પાસાને પુસ્કર જીત્યો, બેઠો સિંહાસનજી; પોતાની આણ વરતાવી પુરમાં, કહે નળને જાઓ વંનજી. વનકુળ પેહેરો વનમાં વશોને, વનફળનો કરો અહારજી; અકેકું વસ્ત્ર અંગે રાખો, ઊતારો શણગારજી. સર્વ તજી એક વસ્ત્ર પેહેરી, ઉઠયો તે નળ રાયજી; દમયંતીને નળે કાહાવ્યું, તું જાજે પીયર માયજી. રૂદન કરતી રાણી આવી, બાળક ઝાલી હાથેજી; શિરનામી સ્વા

મીને કેહેછે, મુજને તેડો સાથેજી. સુખ દુઃખને કારણે વારે, એકલાં નહી રહેવાયજી; હું શેવાને સાથે આવીસ થાકો તો ચાંપુ પાયજી, કંથ કહે હો કામનીતું. આવે મને જંજાળજી, સુખ દુઃખ સરવે વેઠી લેશું; ટળવળી મરશે બાળજી, રોતી કહેછે કામની જેમ. છાયા દેહને વળાગીજી, તેમ હું તમારી તારૂણી; કેમ થાઉં અળગીજી, ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ અળગો કરશો કંથજી, તો તજીશ પ્રાણ તતકાળ; નળ કહે આવો વનવિશે, તો પીયર વળાવો બાળરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૩૦ ॥ ॥ રાગ મેવાડો ॥ ॥ મોશાળ પધારોરે બાળક બાળુડાંરે, માહારાં લાડકવાયાં બે બાળ; નમાયાં થઇ વરતોરે, સેહેજે માંયા માંમીની ગાળ. મોશાળ. રૂદાશામાં ચાંપેરે પેટને છેલુ વેલુ લોક, હવે મળવાં દોહલાંરે; મળીએ તો પ્રભુજીનો પાડ, મોશાળ. થયાં માતા વેણુરે, નહી કોઇ કહે રૂડો સાથ; રોશે હઇયું ફાટનેરે, હવે કોણ ફેરવશે હાથ. મોશાળ. ગુરૂ સુદેવજીરે, તમારે ખોળે છેરે તન; કેહે જો મુજ માતનેરે, કરે જીવના પેરે જતન. મોશાળ. પુત્રી જમાઇએરે, કેહેજો વનમાં પુરયો વાસ; કેહે જો મુંજ તાતનેરે, લેજો જોગીનો તપાસ. મોશાળ. ચુમન કરી માવડીરે, ફરી ફરી એ મુખ જોય; હઇએથી ન ઉતરેરે, દમયંતી રાણી રોય. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ ॥ રૂવે રાણી અતીઘણું, પછે સોપ્યાં ગુરૂ કર માંહ્ય; વોળાવ્યાં બે બાળકાં, રૂષી સાથે નળ રાયરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૩૧ ॥ ॥ ॥ બાળ વોળાવ્યાં રિખની સાથે, દમયંતી કરે આક્રંદ; હાહાકાર થયો પુરમાહે, મળ્યાં મનુષ્યનાં વ્રંદ. પડો વાજે પુષ્કર પાપીનો, નળને કોય ન રાખે; એક અંજળી જળ નવ પામ્યો, જો ભમ્યાં પુર આખે. બારણાં દે નળને દેખીને, જે પોતાના લોક; તરશી દમયંતી જળ ન પામી, કંઠે પડિયો શોષ. એક રાત્ય રહ્યાં નગરમાં, આવ્યાં વાહાણું વાને, પુણ્ય શ્લોકની પુંઠજ લીધી; કળી થયો સંધાતે, જાંહાં વાવ્ય સરોવર કુવા. પાકાં ફળની વાડી, રીપુ કળિજુગ આગળ જઇને; સરવે મુંકે ઉડાડી, ફળ જળને પત્ર ન પામ્યાં. રાણી કરે આંસુ પાત, વનમાં ફરતાં લાંઘણ કરતાં; વહી ગયા દિન સાત, એકેકુ પટકુળ અંગે પેહેરયું. કોમળ કાયા દાઝે, પાય પંકજ પત્ર જેવાને; તીવ્ર કાંટા ભાજે, માન સરોવર આગળ આવ્યું. તેમાં

દીઠું પાણી, કળિજુગથી તે ફોક થયું નહી; જઇ પીધું રાય રાણી, વારે વારે પાણી પી એને. બેસે તે વરા હીંડે, નરનારી વારી તરૂપ્ત થયાં પણ; ક્ષુધા પાપણી પીડે, સ્વામી કહેછે સંતોષ પામી. બેશ થઇને સ્વચ્છ, જૈ સરોવરમાં શોધી લાગું; જો જડે એક બે મચ્છ થોડા જળમાં પેઠો રાજા, કીધું ધીમરનું આચરણ. સાધ રાજાને શ્રમ કરતાં, મીત મળીઆં ત્રણ; આણીને અબળાને આપ્યાં, શામા કહે થયું વારૂ. નળ કહે આપણ બે પ્રાણીને, શું થાય એટલા સારૂ; ભક્ષ ભાર જાતા કરમાં સોપી, ભુપ ગયો બીજી વરાં. કળિજુગ સર્પ થઇ બીહરાવે, મચ્છ નાસે અરાંપરાં; નળે શ્રમ કીધો ઘટીકા બે, મચ્છ ન ચડીઉં હાથ. પેલાં ત્રણ મચ્છ વેહેચી લીજે, વિચારે મન સાથ; નળ આવ્યો નિરાશ થઇને, ત્રણ મચ્છ ઊપર ચીત્ત. એટલે અંતરમાં દમયંતીને, થઇ આવ્યું વીપ્રીત; અમ્રતસ્ત્ર વિયાકર કૃષ્ણના મચ્છ, સજીવંન થયા પળમાં. હાલ્યાં ચાલ્યાં એટલે મુકી છાંડયાં ઉડીને પેઠાં જળમાં, મેલો સરખી મીનને કાજે; પાણીમાં વેચલાં વીણે, હવે સ્વામીને શો ઊત્તર આપીશ. રૂદન કરે સ્વર ઝીણે, વીલે મુંખે રૂએ દમયંતી; નાથ આવ્યો તે નીરખે, ચોદશ ન્યાળે આંસુ ઢાળે. જાણે શ્રવણે બિંદુ વરષે, રોતી પત્નિ પતિએ દીઠી; ફીકુ મુખ થયું દીન, કહે પાપણી શકેહું પાખે. ભક્ષ કીધાં તે મીના, હું ક્ષુધાતુર ફરીને આવ્યો; રઝળ્યો પાણી માટે, દોઢ દોઢ મચ્છ ભોજન કીજે. લાવ્ય પાપણી કયાંય, રૂદે ફાટતે બોલી રાણી; પડે આંસુ જાણે દાંણ, ક્ષુધા પાપણી એ મચ્છ ખવરાવ્યાં. મે રહેવાયુ નહી રાણા, કહે નળ હંસે શિખામણ દીધી; વિદાય થએો આકાશ, એક દયુત ન રમવું બીજે નારીનો. ન કરવો વિશ્વાસ, બે વાનાં વારયાં તે કીધાં; હાથે લીધું દુઃખ માગી, હું ભુખોને તે મચ્છ ખાધાં. શું પેટમાં આગયજ લાગી, દમયંતી વિમાસણ કરતી; સમ ખાઊ જાણે શાને, સજીવન થયાં ઉડી ગઆં. કહુ તો રાય નહી માને. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ નહી માને રાજા અચરજ મોટું, ઉડી ચાલ્યો નળરાય; અણ તેડી દમયંતી રાણી, પીઉની પુંઠે જાયરે. ॥ ॥ કડવાં ૩૨ ॥ ॥ રાગ વેરાડી ॥ આગળ નળ પુંઠે પ્રેમદા, સતીને અંતર આપદા; નળ તિરસ્કાર હીડતાં કરે, હઇડું ફાટે અબળા આંખ ભરે. ખાધાં મચ્છ હશે શકની ધુ

ણી, તોય હીંડતાં હારે પાપણી; પારે પાણી તું ફરી ફરી, મચ્છ ખાધાં છે પેટજ ભરી. બે મારગ આવ્યા આગળે, વિદાય નારી કીધી નળે; નહિ નારી તું હું નહીં કંથ, આ તારા પિયરનો પંથ. મારી સાથે તને નહિ ગમે, પીયરમાં પેટ ભરીને જમે; નાથજી મને કરજો ક્ષમા, નથી પીયરની મારે તમાં. અયુક્ત આળ ચડાવે શીશ, મચ્છની વાત ભણે જગદીશ; દેવતાનું મને વરદાન, કાં નથી જાણતા રાજંન. હતી વાત કામની કહી, કળીજુગે નળે માન્યું નહીં; આગળ પાછળ ચાલ્યાં જાય, કળિયે કીધી બગની કાય. થોડી પાંખને માંસ જ ઘણું, લલચાયું મન રાજા તણું; પંખીમાં ઘણો દીસે ભાર, નર નારીનો પુરણ આહાર. કેણુ મકારે બગને હણું, ઉપર વસ્ત્ર નાંખું મુજ તણું; ઉરૂ રાટી કીધી સુંદરી, નળ ચાલ્યો કાયા નગ્ન કરી. લાજ્યો સુરય મીચ્યાં લોચંન, લાજ્યાં પંખીને લાજ્યું વંન; સ્વાદ ઇંદ્રો પીડયો મહારાજ, થયો નગ્ન મૂકીને લાજ. પીતાંબર ઝાલ્યું ભુપાળ, જેમ ધીમર કર માંજાળ; બગની નીકટ ગયો તે રાય, તેમ કળી બગ આઘો જાય. ધાઈ વસ્ત્રનો નાંખ્યો પાસ, પંખી લેઇને ઊડયો આકાશ; એક વસ્ત્ર પંખી ગયો લઇ, બેઠો નળ કપાળે કર દઈ. અરે દઇવ તે એશું કરયું, વસ્ત્ર જાતાં કાંઇ ન ઉગરયું; ગયું રાજ છત્ર મહિમા ઘણો, ન રહયો અંગે સુત્ર તાંતણો. વિહંગમ વસ્ત્ર ગયો રે હરી, દમયંતી ન જોશો પાછું ફરી; પાછે પગલે લઇ સ્ત્રી જંન, આપ્યું અર્ધ વસ્ત્ર સ્વામિન. એકેકો છેડો પેહેરયો ઊભે, જાણે તીર્થ નાહ્યાં એવાં શોભે; અન્ન વિના અડવડીયાં ખાય, સત્યને આધારે ચાલ્યા જાય. મહાવન આવ્યાં ઝાંખરાં જાળ, ત્યાં થઈ ગયો સંધ્યા કાળ; બેઠાં બંન્યો જઇ દરૂમ તળે, ચુંટી પત્ર પાથરીયાં નળે. દુઃખની વાત કીધી નવ નવી, દમયંતી નીંદ્રા વશ હવી; ક્ષુધા અંગે રહીછે વશી, મુખ જાણે પુનમનો શશી. નળે દીઠી સુતી સુંદરી, મુકયો નીશ્વાસ નેણાં ભરી; કોણ દીવસ આવ્યો શ્રી હરી, એ દુઃખે પ્રાણ નહી જાય નિસરી. વૈદરભી વસુધા પરપડી, દુખ નહોતું દીઠું અદ ઘડી; જાણે દોહલે વરી મેં એહ, રૂવે રાજા જોઇ જોઇ દેહ. નખથી નીરખી જોયું મુખ, ત્યારે લાગ્યું મનમાં દુઃખ; કળી વળી તેનું ચીત ફેરવે, રાજા મનમાંહે દવેષ મેળવે. શી શગાઇ પર તનયા ત-

ણી, દુષ્ટ દમયંતીએ પાપણી; પ્રીત છેહ દીધો જેણીએ, મુજ વિના મચ્છ ખાધા એણીએ. મલિન મંન એનું નીરધાર, કોસમે કરે મા-હારો આહાર; ન ઘટે રેહેવું એ સાથે મળી, રાયને બુદ્ધિ ઉપજાવે કળી. તો સમે રૂદયાની દાઝ, મુકું એકલી વનમાં આજ; બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ મન રાજા તણું, કળીનો પ્રેરયો ક્રોધ્યો ઘણું. મનમાંહે આશંક ન ગણે, એક વસ્ત્ર પેહેરયું બે જણે; ચીર ફાડયું જો બળ કરી, થાય શબ્દ જાગે સુંદરી. છરી હોય તો છેદુ પટકુળ, કળિ થયો કાતું અનરથ મુળ; નળે લીધું છરીકા શસ્ત્ર, વચેથી વેહેરયું અરધ વસ્ત્ર. કટકા એ પટકુળ ના કરી, નળ ચાલ્યો મુકી સુંદરી; ગયો ડગલાં સાત જ ભરી, પ્રીત સામાની સાંભરી. વિમાસણ નળ મનમાં કરે, વનમાં એકલી ફાટી મરે; વરી મને દેવને પરહરી, વળી વનમાં સાથે નીસરી. ત્રીલોક મોહની માનની, કયમ સહે વેદના રાનની; ન ઘટે મુકી જાઉ મને, આવ્યો નળ દમયંતી કને. દીઠું મુખ અંતર પરજળ્યો, મચ્છ સંભારી પાછો વળ્યો; કળીતણો વાટ વનતણી, પ્રેમતણે દમઅંતી ભણી. વિચાર વારી નીધિમાં પડયો, આવન જાવન હીંડોલે ચડયો; સાતવાર આવ્યો ફરી ફરી, તજી ન જાય સાધુ સુંદરી. પ્રબળ બળે કળિજુગનું થયું, પ્રેમ બંધન તુટી ગયું; સર્પ કચુકીને તજે જેમ, નળે દમયંતી તજી તેમ. વ્રક્ષ જેમ પત્રને પરહરે, પુનરપી અંગિકાર ન કરે; જેવું વમનનું હોય અન્ન, તેવી મારે એ સ્ત્રિ જંન. કોસમે મને મારેનેટ, હુપે વહાલું એને પેટ; એવું કહીને મેહેલી દોટ, ઉવાટે ચાલ્યો સા સોટ. ત્યાં લગે ધાઓ ભુપાળ, રહયો જ્યાં થયો પ્રાતઃકાળ. ॥ ॥ વલણ ॥ પ્રાતઃકાળ અરૂણ ઉદે, ત્યાં લગે ધાયો અવિનાશ; જાગ્યું રૂદે થયું દુઃખ ઉદે, દીઠા જ્યારે દીશરે. ॥

॥ કડવાં ॥ ૩૩ ॥ ॥ રાગ રામગ્રી ॥ ॥ નળ રાય જળ નયણે ભરે, કરે વિવિધ વિલાપ; વ્યાકુળ અંગ પોતા તણું, અવની પછાડે આપ. વેદરભિ વામા રંક રામા એકલડી વન મધ્ય, ભય ધરશે ને ફાટી મરશે; જીવ્યાની ટળી અવધ્યા નહી મળે ફરી કોકીલસ્વરી; શે ઉપન્યો વિખવાદ, મન ગમતી બોલે દમયંતી. નળે માંડયો સાદ, વિશ્વ મોહની શ્રષ્ટી દોહની; સુંદરી સુજાણ, રે મુજ વલ્લભ દરશન દુર્લભ બોલ્ય પિઉના પ્રાણ, રૂદન કરતો વનમાં ફરતો;

આઠ્યાની જોતો વાટ, કળિયે ચરણ ધરણના ભુખ્યા. વન કીધું નરે દાટ, વડ ડાળ ભુપાળ વળગ્યો; ને રૂએ તે રૂદીઆ ફાટ, મોહ ધાર ણ કરમ કારણ. કહે ભુજ દઇ લલાટ, કબુદ્ધી આવી વાત ભાવી; અન્યાએ દીધો છેહ, અજગર નાગ વરૂ વાઘ છે. દારૂણ વન નીહઘ કરડાં કોતર સિંહના સ્વર; સામા ફાટી મરશે સઘ, દોહલે પામો મેં ગજ ગામી. દેવ ગયા નીરમુખ, સ્વયં વર સાથ સાંભળી ગાથ; તે સર્વ પાંમશે સુખ, કોણ નેત્ર લુએ રાએ રૂવે. એવે શબ્દ સંભળ્યો આઠોરે, જો પ્રેમજળ મુકાંબ્ય નળ; બળતાને બહાર કાઢો, સાંભળી વાણી રાણી જાગી. રોઇ રોઇ બેઠો સ્વર, હરખે ભરાયો સ્વરે ધા એ; વીરસેનનો કુંવર, પાડે બરાડ બળે દવાડ. તરફડે મોટો વ્યા ળ, દયા સિંધુ દિન બિંધુ; મન કાઢ નળ ભુપાળ, વન્હિ વરદાન ગયો રાજાન. નાગે કીધો નમસ્કાર, આપ્ય પ્રાણ હો ગુણવાન; હું કરીશ કાંઇ ઉપકાર, વિપથી નબિધો નાગ લીધો; જોજન દેહ પ્રમાણ, ખાંધે ચડાવી મુંકયો બાહાર લાવી, શાતા પામો પરાણ. પુણ્ય શ્લોક સાચા પાળી વાચા. મળ્યો વઇદરભિ કાંત, પુછે એમ નળ દાધો સબળ; મને કહે માંડી વ્રતાત. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ વ્રત્તાંત કહે ભાઇ કોણ છે, પામ્યો બહુ પરિતાપ; સર્પ કહે રાય સાંભળો, મને હવો રૂષીનો શ્રાપરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૩૪ ॥ ॥ રાગ દેશાખ ॥ ॥ બોલ્યો નાગ કરી પરણામ, મારૂ કર કોટક છે નામ; પ્રાચિન કર્મે પામ્યો સંતાપ, સપ્ત રૂષીએ મને દીધો શ્રાપ. વિમાન જાતું હતું સ્વર્ગ ભણી, અજ્ઞાનતા જાગી મુજતણી; કુતકારી નાખી વિષજ વાળ, દાઝ્યા રૂષીને ચડીઓ કાળ. પાપી તે નાંખી વીષધ્ન હર, બળજે દવમાં અવની ઉપર; બહુ કાળ તું અવની માંય, ભોગવ દુઃખ પણ જીવ નહી જાય. મે કહ્યું શ્રાપ દીધો તે ખરો, મને શ્રાપનો અનુગ્રહ કરો; નન્હિ વેદના છે દોહલી ઘણું, કહ્યું દરશન થાશે નળ તણું. પુણ્ય શ્લોક બહાર કાઢશે, તને સાતા પમાડશે; ત દીનનો દાઝુછુ અહીં, સત સહસ્ત્ર વરશ ગયાં વહી. તે તમે આજ દુઃખ ટાળીયું, પુણ્ય શ્લોક સત્ય પાળિયું; એવું કહીને સર્પજ ધરયો. કર કોટક નળને ડસ્યો, લાગી વિષ જવાળ. દાઝયો ભુપ, કાળી કાયા થયું કુબડું રૂપ; કાજળ પેશા મતા વિશેશ, વાંકુ મુંખ પંચ વરણા કેશ. છતે દાંતે ડાચાં ગયા માળી, નીસરી ખુધ કટી બેવડી વળી;

નળ કહે ધન્ય કદરૂ કુમાર, ઘણો રૂડો કીધો ઉપકાર. મેં તને આપ્યું જીવત દાન, તે કીધો મને શાહી સમાન; નાગ કહે રખે દુઃખ ધરો, જોતાં તે ઉપકાર છે ખરો; ગુપ્ત રહેવું સંવત્સર ત્રણ, કો નહી ઓળખે એણે વરણ. આ ત્રણ વસ્ત્ર આપુછું ભુપ, પરિધાને થાશે મુળ રૂપ; પેહેરી જોયા પરીક્ષા કરી, તતક્ષણ દેહોની કાંતી ફરી. નળ હરખ્યો થયું દીવ્ય કામ, નાગે બાહુક ધરીયું નામ; ભુપ વ્યાળ બે થયા વિદાય, અયોધ્યા ગયો નૈષદરાય. દેખી માણસ ખસે અરાંપરાં, ધાએ બાહુક પુંઠે છોકરાં; જે જે માર્ગે મહિપતિ પળે, ત્યાં ત્યાં માણસ જોવા મળે. હસે લોક રૂપેક્ષીક વાળી, નાંખે કાંકરા પાડે તાળી; રાજસભામાં રાજા ગયો, પ્રતિહાર સાથ ખશીને રહયો. હશી સભા હરયો રૂતુ પરણ, વિધીયે આકયાં નિરમ્યું વરણ; હારયું કાજળ જાંબુ ફળ, આતો રૂપે જાંણે બીજો નળ. કહે કોણછો સ્વરૂપ ધામ, કેમ આવવું પડયું આ ગામ; નળ કહે મારૂ બાહુક નામ, આવ્યો ઉદર ભરવાને કામ. હું અશ્વ મંત્ર જાણુંછું રાજંન, ખેડુ એક દીને શત જેજંન; કહે રૂતુ પરણ મોટુ કારણ, આ રૂપને વિદ્યા અસા ધારણ. નળ ઇંદ્ર વિના જાણે નહી, મંત્ર પ્રાપ્તિ તને કયાંથી થઇ; હું નળની કરતો સેવાય, મંત્ર પાઠ કરતાં નળરાય. કોસમે પ્રકાશી ભણતા તેહ, ત્યાંથી વિદયા હું પામિયો એહ; નૈષદ પતિતો વનમાં ગયો, તે દુખે બળી આવો હું થયો; આવ્યો છુ રહેવા તમકને, અન્ન વસ્ત્ર આપજો અમને. નહિ કરૂહું નીચું કામ, નહિ ધરાવું શેવક નામ; રાયજી હું તમને નહી નમું, સ્વયં પાક કરીને જમું. રાજા કહે રહો જેમ તેમ, વિદ્યાવાન જવા દેઉ કેમ; દીઘો હય પતિનો અધિકાર, શેવક માત્ર કરે નમસ્કાર, જદપી માન તે પામ્યો ઘણું, પણ કહે વાયુંદા સત્વ પણું; હય શાળામાં જઇને રહયો, અશ્વ પતિતે રાજા થયો. છે વિજોગ નીવેદના ઘણી, નિત્યે સુએ શ્લોક એક ભણી. ॥ ॥ શ્લોક ॥ ॥ સ્વાગતા વ્રતં ॥ ॥ આ તપે ધરૂતિ મતા સહ વધ્વા, યામિની વિરહીણા વિહગેન; સેહિરે ન કિરણા હિમર શ્મે દુખિતે મનસિ સર્વમ સહ્યમ. ॥ ॥ ભાવાર્થ ॥ ॥ વસંત તિલકા છંદ ॥ ॥ જે ચક્ર વાક દિવસ વહુ સાથ રાખે, તે સંગ રંગ રમતાં રવિ તાપ સાખે; શાને વિજોગ થકી ચંદ્ર અકાશ

ચુવે, જો દુઃખ હોય દિલમાં કસુ એ ન રૂવે. ॥ ॥ રાગ ચાલ્ત તો. ॥ ॥ એવું કહીને કરે સયન, વિષમય થાય પાડોશી જન; બાળક બિહામણો આવી વશ્યો, કદરૂપને વિયોગ તે કશો. તે સ્ત્રીએ શુક્ત શું કરયું, જેણીએ આ પુતળુ વરયુ; વારૂ થયું જે વિપતિ પડી, આ ભુતથી છુટી બાપડી. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ બાપડી છુટી લોક કહે, રદયાં રાયન રીઝવી; બ્રહદશ્વ કહે યુધિષ્ટરને, હવે દમયંતાની શીગત હવી. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૩૫ ॥ રાગ દોહરો ॥ ॥ ॥ સ્વપનું આવ્યું નારીને, મુકી જાયછે નાથ; ઊઠી અચાનક અંગના, ગ્રહવા પ્રભુના હાથ. થાય ફરી ફરી બ્રાભરી, જુએ ચારે પાસ; અબળાનાં રૂદય કોમળાં, હું બીહુ તમારે હાસ. જોયું વનમાં ફરી, સમદેહ કીધો સાદ; ન બોલ્યો નાથ નિરાશ થઇ, પછે રોતી ગાઢે નાદ. ॥ ॥ રાગ મારૂ ॥ ॥ અમો અબળા માણસ બીજે, નકી જે હાસ; હો નળરાય, કેમ ધીરજ ધરૂ હું નારી. તમારી દાસ, હો નળરાય. રાત્ય અંધારી તો અમારી, વલે શી થાશે; હો નળરાય. તમ ચરણુ કેરો આણુ, પ્રાણ મારા જાશે; હો નળરાય. અહિ બોલે સાવજ નાગ, વાઘને વરૂ; હો નળરાય. બોલો હું રહીશ કેમ, સમહું મરૂ; હો નળરાય. હાંજી હાંજી જાવ્છો હાડ, રાડ થાશે ફાંસુ; હો નળરાય. ગુપ્ત રહ્યા ન આવો દયાય, દેખી મારાં આંસુ; હો નળરાય. તમારા પગલાં ન દેખુ કંથ, પંથ કેમ લહુ; હો નળરાય. રાત અંધારી ભયાનક, સ્થાનક કયેમ રહુ; હો નળરાય. નઇંદ રાય તણી જે રાણી, તેણી રોય; હો નળરાય. પ્રભુ અંગ અવેવ મારા તારા જોય, ઓ નળરાય. થઇ ઘેલી સરખી ચાલે, વાલે તરછોડી; હો નળરાય. મોટું વનડું માડયું જોવું, રોવું મુકયું છોડી; ઓ નળરાય. વલ વલતી વેદરભિ વાટે, ઉવાટે ભરી; હો નળરાય. કહો સ્વામી જે કારણ શુય, હું પરહરી; હો નળરાય. વાહાલાજી ન દીજે છેહ, નેહ વિચારો; હો નળરાય. આતો કરમે વાળયો આંક, વાંક શો મારો; હો નળરાયે. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ શો સ્હારો અપરાધ સ્વામી, દારૂણ વન મુકી ગયા; અલ્પ બ્રાંતી એ હું તજી, અંતર નહી ઉપજી દયા. ॥ ॥ કડવાં ૩૬ ॥ ॥ રાગ રામગ્રી ॥ વેદરભી વનમાં વલવલે, અંધારી રાત્ય; ભામની ભ

ય પામી ઘણું, એકલડી જાત્ય. ॥ વઇ૦ ॥ રસનાએ નામ દે નગત ણું, જાપ જપતી જાત; સુખ નથી રે શરીરની; ભાગે કાંટા પાય. ॥ વઇ૦ ॥ રોઇ રોઇ રાતા આંખડી, ખુટ્યું આંસુનું નીર; નયણે ધારા બે ઝરે, વહે છે રૂધીર. ॥ વઇ૦ ॥ હીડતાં તે આખડે, વાગે પાયમાં ઠેસ; ચાલતાં ઉભી રહે, ભરાય કાંટામાં કેસ. ॥વઇ૦ ॥ અંગે ઉઝરડા ઘણા, ઝરે શોણીત ધાર; ઓ નળ ઓ નળ બોલતી, બીજો નહિ વિચાર. ॥ વઇ૦ ॥ ઉડાં કોતર ઉતરે ચડે, મોટા ગીરી ગરાડ; અણુધે ઉર ધડકે નહી, પાડે વાઘ બરાડ. વઇ૦ વાંકી વાટે ટીંબા ટેકરા, ભયાનયક ખોય; રાફમાં સાપજ ફુંફવે, ઘણું ઘુઘવે ઘોય; વઇદરભીશા શબ્દ પશુ પંખી તણા, ન પડે કાંઇએ પીછ, વરૂવણીઅર બોલે ઘણાં, ધાય પુંઠે રીછ. ॥ વઇ૦ ॥ શુકર રોજ છીકારવાં, ચીતરા દે છે ફાળ; ફાલુ નાદ હોયે ઘણા, બહુ બોલે શીઆળ. ॥ વઇ૦ ॥ આંબા આંબલી લીમડા, એખરા છે અપાર; શીમળ શાદડી શેકટી, સુઝે પંથ ન સાર. ॥ વઇ૦ ॥ ખેર ખાખર ને કાચકી, કાંટાળી થોર; બાવળીયા બિહામણા, ત્યાં ઝાઝી બોર, ॥વઇ૦ ॥ આખડી પડે છે સુંદરી, ચરણે વેલા વીંટાય; છુટા કેસ કામની તણા, ઝાંખરે ઝટીઆં ભરાય. ॥ વઇ૦ ॥ અથડાએ વ્રક્ષ અંગશુ, મુકે કાંટામાં પાય; શુદ્ધ નથી રે શરીરની, ભજતી નળરાય. ॥વઇ૦ દિવસ રેણી પોંછે નહી, એવું જાડું અરણ્ય; દમયંતી ભુલી પડી, દહાડા થયા છે ત્રણ. ॥ વઇ૦ ॥ અન્ન ઉદક નહાવું, બેસવું ન શયન ત્રણ દીવસ એમ વહી ગયા, ભમતાં તે વન. ॥ વઇ૦ ॥ વલણ ॥ ભમતાં વંન નૃપ ભામની, ત્રણ દીવસ ગયા વહી; વાટ ધાટ કે ગામ ઠામ, પ્રેમદા કાંઇ પામી નહી. ॥ ॥ કડવાં ૩૭ ॥

॥ રાગ રામગ્રી ॥ ॥ ભુલી ભમે છે ભામની, નઇશદનાથની નાર; ઓ નળ ઓ નળ બોલતી, ભિમક રાજ કુંમાર. ॥ ભુલી૦ ॥ઘોવાયુ કાજળ આંસુએ, વેદનાએ વ્યાકુળ; અરધ ઉઘાડી દેહડી, નાથે ફાડ્યું પટકુળ ભુલી૦ એવે દીઠો એક ચીતરો, ધરી ધીર ઉલટ; પુછી ભાળ ભુપાળની, તારા સરખી છે કટ. ॥ ભુલી૦ ॥ શારદુલ દીઠો વનમાં વઇદરભી પુછે વહાલ; નઇશદ દેશી વાટે મળ્યા, તારા સરખી છે ચાલ. ॥ ભુલી૦ ॥ સાવજ થાએ ગાભરો, ભયથી નાશી જાય;

વન દેવી મને ઝાલશે, પશુ ઘણાં કંપાય. ॥ ભુલી૦ ॥ પુંછડું ઉંચા દરૂમને, તારી અગને ગઇ દાળ, તરૂપતી જો મારી વતી, કહી દીસે ભુપાળ. ॥ ભુલી૦ ॥ ઉતર દરૂમ આપે નહી, તેમ રાણી રોય; પુણ્ય સ્લોકેમનેજયારેપરહરી, શતરૂથયુંસરવે કોય. ॥ ભુલી૦ ॥ અજગર પડયો છે વાટમાં, વિકાશી મુખ ભાગ; દમયંતીએ પીછો નહી, મે-લ્યો મુખમાં પાગ. ॥ ભુલી૦ ॥ ચરણ ગળયો જાનું લગી, વિખ ચડયું શરીર; પાડી ભોમ્ય સાદ નળને કરે, મુખે પાડી રીડ. ॥ ભુ-લી૦ ॥ અજગર આનંદ પામીયો, ભલુ જડીઉં ભક્ષ; વઇદરભી ઘણું વલવલે, ઉંચાં ચડી ગયાં ચક્ષ. ॥ ભુલી૦ ॥ કંઠે તો કાંટા પડયા મુખે પડીયો શોશ; મરણ સમે મારૂં કો નહી, રસનાએ પુન્ય સ્લોક ॥ ભુલી૦ ॥ રોતી રાણી સાંભળી, પારધી આવ્યો ધાઇ; પગ અજગરના મુખમાં. શામા દીઠી શાહી. ॥ ભુલી૦ ॥ પારધીએ અજગર મારીયો, કુહાડીને ઘાય; જુગત કરી મુકાવીયો, નળ પત્નિનો પાય. ॥ ભુલી૦ ॥ વઇદરભીને વિશ ચડયું નહી, વાસવનું વરદાન; કરતલ વાસ સુધા તણો, દેહ રહી પરમ નીધાન. ॥ ભુલી૦ ॥ ॥

॥ વલણ ॥ ॥ દેહ રહી પરમ નીધાન, હળાહળ ગયું ઊતરી; કહે ભટ પ્રેમાનંદ પછે, શું દુઃખ પામી સુંદરી. ॥ ॥ કડવાં ૩૮ ॥

॥ રાગ મારૂ ॥ વીષધર મારયો વ્યાધે આવી, મહેલાં પ્રત્ય થકી મુકાવી; વ્યાધે અજગર લીધો હાથે, ચાલ્યો દમયંતી તેડી સાથે. પારધી હિંડયો જુગતે જુતી, જાય દમયંતી બીહીતી બીહીતી; ગયો એક સરોવર તીર, પ્રક્ષાલન કીધું સર્પ શરીર. દેખતાં દમયંતી પરતક્ષ, વ્યાધે અજગર કીધો ભક્ષ; મુખનું તે પાસુરેહેવા દીધું બાકી શરીર તે ભોજન કીધું. દમયંતી તો વિસ્મય હવી, આતો વાત દીઠી મેં નવી; પારધી કહે હો નારી, તમો દીઠી વીચા હમારી. મનની ખટપટ સઘળી છાંડો, કટાક્ષ મુજ પર માંડો; હું તો પારધી પતી છું વ્યાધી, પટરાણી કરૂં ભલે લાધી. એકલા આવ્યા આણી દશે, કાં ન બોલો રળી રસે; કોણ માત તાતને સ્વામી, વન નીસરયાં વઇરાગ પામી. કોણે વચન કહયું રે કવરધું, કાં અંબર અંગે અડધું; શું નળ નળ મુખે જપો, છો ડાહ્યાંને ઘેલાંમાં ખપો. જદપી દુઃખ તમોને પડયું, પણ ભાગ્ય મ્હારૂ ઉઘડીઊં; એમ કહીને ગયો

સ્પર્શ કરવા ત્યારે અબળા લાગી ઓસરવા. ધસ્યો રાહુ ચંદ્રને ચાંપે, તેમ દમયંતી થરથરકાંપે; માં ભરોશાગેરેરૂ ડગ,મુજ પરતુટીપડશે ખડગ. હું તો ભીમકરાયની બાળી, અડ્યા હું નહીં ચુકનારાળી. હું તો દમયંતી નળનં નારી, પારધી કહે ભાગ્યદશા મારી; એવું કહી ને પારધી ધરાઈઓ,અમળાનેમનકરોધવશીયો; મુરખ કહ્યું માનમારૂ હો જમપુરના વાટે સારૂ; ઉપકાર તારો હું જાણું, તે નાટે દયા કાંઈ આણું. બળમાં કરતૂ મુજ સાથે, મુરખ મરણ ચડયું છે માંથે; કેમ જાવા દેઉ ભોળી ભામ, મુજ વિરહી તણો વિશ્રામ. હુંમાં શો અવગુણજ દેખે, મને શા માટે ઉવેખે; મારે મંદિર સ્રિ છે ત્રણ, તે રેહેશે તમારે ચરણ. આપણે બે જીવ જીવશું જ-ીવાં, કોણ સૂકરૂતથી સાંપડીયાં. થનાર હશે તે દેઈશ થાવા, પણ નહી દેઉ તને જાવા. સુખ પારધી વંશમાં વરતો, હું નળથી નથી કાંઈ નરતો. લક્ષણવંતી મને લોભાવો, પુરી વાસ સદન શોભાવો. અન્ન વસ્તરે નહી દમાવો, લ્યો ગ્રહસ્થાશ્રમનો લાવો. ભક્ષ દુઃખ નવ ધરશો ચિત્ત, શત પશુ વેંધું છું નીત્ય. ઉંચુ જોઇ કહે ધન્ય વિધાતા, મને દમયંતીનો દાતા. મારી કરમદશા ચડતી, વઇદરભી પાર્યો રડવડતી. દેવ નહી પામ્યા ખપ કરતાં, મને વાર ન લાગી વરતાં ત્રણનો મેરૂ ને મેરૂનો ત્રણ, તારી લીલ્રા અશરણ શરણ. ભોગવી ન શક્યો નઇશદ સ્વામી, નળે ખોઈ નારી મેં પામી. શું નર નર જંખના લાગી, પહોર નીશાએ ગયો ત્યાગી. શે લોભે લ્યો નળનું નામ જેણે દુઃખીઆં કીધાં આમ. બોલ્રા આધાર પરાણ જીવન, ધાયો દેવાને આલીધંન. કરોધે સતીએ સંભાળું સત્ય, રોઇ સમરયા કમળા પત્ય. વીઠલ્રજી ચડજો વારે, હું તો રહી છું તમ આધારે; છે વિપત સમેના સામ, મધુ સુદન નામ;પદ આપ્યુ ધરૂવને અવિચળ, ગ્રાહથી મુકાવ્યો મદગળ; રાખ્યો પરેલ્રાદ વસીયા સ્થંભ, રખે કરો હું વેળા વિલંબ; સત્ય હોય સદા નીરંતર, અસત્યથી હોઉ સ્વતંતર; નવ મુકમુ હોય નળ મનથી, જો કુદ્રસ્ટે જોવું નહી અનથી; આપતકાળે જો હું રહી સત્યે, સુખ સમે રહી શુભ મત્યે. પંચ મહાભુત સાક્ષી માન, ન ચુકી હોઉ નળનું ધ્યાન; સત્ય બળે હું દઉં છું શ્રાપ ભસ્મ થાજો પારધી આપ. વાકય નીસરયું મેહેલ્રાના

મુખથી, અગની લાગ્યો પગ નેનથી. સ્વચન કીધું બેઉ કર જોડી, જોતાં માંહે થયો રાખોડી. પ્રમદા પામી અતિ પરીતાપ, ઉપકારીને દીધો શરાપ. જદપી સત માહારૂ નવ ભાગ્યું, પણ લોકીક લાંછન લાગ્યું. લોકને પારધીનો સંદેહ, માટે પાડું હું મારી દેહ. પરાણ ત્યોગે હું બીહિતી નથી, કંઠ પાસ કરચો કેસ ગુંથી. ગાળો કરીને ઘાલે કંઠ પાસ, મનમાં ચીતવી એવી આશ. વિસ્ણું કને વર માગીને મરૂ નળની દાસી થઇ અવતરૂ. એવે કળીજુગે ધાર્યું મન, કરૂ કઉતક હું ઉતપન્ન. મરણથી ઉગારી લીધી, એવી કળજુગે માયા કીધી. તાપશ આશારમ દીઠી વાડી, ગઈ દમયંતી ફાંસો કઢાડી. નગ્ન દીગંબર છે મહંત, ગઈ પાસેને હરખ્યું ચંત. બોલ્યો કળિજુગ નાસીકા ગ્રહી, મચ્છ માટે મીતજ ગઇ. શકે ભીમકસુતા દમયંતી, તજી નાથ હીંડે ભમયંતી. અલ્પ અપરાધની ભ્રાંતે, કામની તજી દીધી કંથે. દમયંતી આનંદી અપાર, જોયી જગદીસનો અવતાર. ફરી ફરી ને પાગે નમે, નળનું પત્ર કરોને તમે. મુની કહે નળરાય છે ક્ષેમ, પણ તુજ ઉપર નથી પ્રેમ. નળ નારી શોધે છે અન્ય, તું કરજે જે ઉપજે મન. હરખ્યો પ્રેમદા કેરો પ્રાણ, મારા નાથને છેરે કલ્યાણ. લક્ષ નારી કરે સાજન, પણ મારે તો નળનું ધ્યાન ઠરી ઠામ થયો જાણી નળ, નારીએ લીધું જળ ને ફળ. પામી વીશામ કીધું શયન, નીંદ્રા વશ થઇ સ્રી જન. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ નળ સ્રી નિદ્રા વશ થઇ, આવ્યો સ્વપનામાં પુણ્ય સ્લોક; ચાર ઘટીકાએ જાગી ચતુરા, થઇ તાપ સવાઢી ફોકરે. ॥ ॥કડવાં ૩૯ ॥ ॥ રાગ મલાર ॥ ॥ ભિમક સુતા જાગી કરીને, ચારે પાસે જોયરે; નહી તાપસ વન બીહામણું, પછે નળની નારિ રોયરે. હું પાપણીને પગલે કરીને, મુનીએ મુકયો ઠામરે. કોણ કૃત મેં આચરવાં જે, વીપત પડી છે આમરે; હીંડે સાદ કરતી સ્વામીને, ત્રીભુવન નાયક નરરે. ગગને રહી હરખે ઘણું જે, ઉવેખ્યા અમરરે; લક્ષગુંવંતે લોક હસાવ્યા, સ્વયંવરના શતરૂ સર્વેરે. આજ રીપુને વહી જાય છે, કઉતક કેરૂ પર્વરે- એવું જાણી મારા નાથજી, મુજ દાશીની લ્યો સંભાળરે; હો વિહંગ વેવિશાળિયા, મને મુકી નળ ભુપાળરે. હો વજરાવતી મારી માતા, મારૂં દ્વાંકય ઉ-

ધાકું ગાત્રરે; હો લિમક માસ તાતજી, શોધી મનાવો અમાત્રરે. હો નઇશદ દેશ નારાયણજી, આપીંતૂ દયો દરશનરે; શુભ રૂપને જાઉં ભામણે, હો સલુણા સ્વામીનરે. વઇદરભીનાથ વીજોગણી, વીરહે વ્યાકુળ શરીરરે; ચતુરાને વન ચાલતાં આવી, સલીતા કેરી તીરરે. આનંદી અબળા અતિ ઘણું, ઉતરતાં દીઠા લોકરે; ધાઇને પુછે મનદા ભાઇયો, દીઠા કયાંઇ પુન્યસ્લોકરે. ॥ પુન્ય સ્લોક છે એ સાથમાં, એમ પુછે નળની નારી; નદી ઉતરતાં આશ્ચર્ય પામ્યા, પરદેશી વેહેપારી. ॥ ॥ કડવાં ૪૦ ॥ ॥ રાગ મલાર ॥

॥ સાસ ભરી પુછે સતી વેંપારીરે, કંહી દીઠા છે નઇશદ પતી વેંપારીરે; પ્રભુ ગયા છે પરહરી વેંપારીરે, છે તમમાં વાત કહો ખરી વેપારીરે. દેખાડો નળ નાથને વેપારીરે, રૂડુ હજો સઘળા સાથનેવેપારીરે; સાચુ બોલો નદીની તીર છો વેપારીરે, વીપત સમેના વીર છો વેપારીરે; રૂપે બ્રહ્માએ વાળી હદરે વેપારીરે, મારો સ્વામી ઓળખાશે સધરે વેપારીરે; છે અદભુત ગોરૂ ગાતરરે વેપારીરે, દીઠે અડસઠ તીરથની જાત્રરે વેપારીરે; ગોરૂ મુખેને મુછ વાંકડી વેપારીરે, મોટી ભ્રગુટીને આંખડી વેપારીરે; ચાહ્ય ચાલે છે લટકતીવેપારીરે,કાંત્તિ મણી જેવી ચટકતી વેપારીરે. કંઠે મોતીનું લેહેરીયું વેપારીરે, અરધુ પટકુળ પેહેરીયું વેપારીરે; મુંગટે માણકઝ રકતાંવેપારીરે, શ્રવણે કુંડળ લળકતાં વેપારીરે. અધર આંબાની કાતળી વેપારીરે, વિશાળ રૂદે કટી પાતળી વેપારીરે. જેના બોલ સાકર પે મીઠડા વેપારીરે, એવા નઇશદનાથ કહી દીઠડા વેપારીરે; ત્યારે વણઝારો એમ ઉચરે શુણ શામારે નીરલજ વનમાં શું કરે શુણ શામારે. કો કહે કત્યા વનવાશી શુણ શામારે, કો કહે દીસે રાક્ષશી. શુણ૦ કો કહે મારી પાપણી, શુણ૦ કો કહે દીસે શાકણી. શુણ૦ કો કહે હું નઇશદ પતિ, હો ઘેલીરે આવો આલીંઘન દીજે સતી; હો ઘેલીરે વાંકી દ્રસ્ટે જુએ વણા, હો ઘેલી૦ દુઃખ પામ્યામાં નહી મણાકહો ઘેલી૦ રોતી નાવે બેઠી સુંદરી, સુણ શાયરે લોકમાં મળતી ઉતરી; સુણ૦ વેપારી ત્યાં વાસો રહ્યા, સુણ૦ બે પોહોર નીશાના ગયા; સુણ૦ નયણે આંસુડાં ગળે, સુણ૦ દમયંતી બેઠી ઝાડ તળે. સુણ૦ ગજ જુથ પીવા આવીઉ, સુણ૦ કળીએ સીંહ થઇ બીવરાવીયું; સુણ૦ ત્યારે ભડકામી

મેગળ મંડળી, સુણ૦ વેપારીને આસ્યા હર્ખ, સુણ૦ સતીને કુવીત
વાક્ય બોલીયા, સુણ૦ તે પામી મજે રોળીયા, સુણ૦ પછી આધપતિ
વેપારી તણો, સુણ૦ તેડયો સાથ જીવતો આપણો. સુણ૦ ભાઇઓ
કુતો હતા મોટું હવું, સુણ૦ મને ઘટે છે બીજે વન જવું; સુણ૦ એ
વે કળિજુગ પાપી આવીયો, સુણ૦ વેશ જોગીનો લાવીયો. સુણ૦
તિથી પત્ર જોઇને કહે, સુણ૦ ચેતો જીવતું કોઈ નહી રહે. સુણ૦ રા૦
॥ વલણ ॥ ॥ નહી રહે કોઇ જીવતૂં, ઉતપાત મોહોટો હો
ય; એ કૃત્યા આવી કાલ્યતી, તેણીએ ખાધું સરવ કોયરે. ॥
॥ કડવાં ૪૧ ॥ ॥ રાગ મેવાડો ॥ ॥ દેખાડી દીધી હો ક
ળીએ સુંદરીરે, ધાયા વેપારી હો, લાવ્યા બંધન કરીરે. સરવે ડરા-
વી હો, શામાને શાકણીરે. નળને સંભારે હો મુધરાં ભાખણીરે, બો
લ્યો અધિકારી હો મારો અને સઉ મળીરે. પડયા સરવ તુટી હો, અ
બળા નાંખી દળીરે; ગડદાને પાટુ હો, પથરાને લાકડીરે; એણી પે
રે મારી હો, બાળાને બે ઘડીરે. રહયું બોલાતૂ હો, કંઠે કાંટા પડેરે
બંધન તુટયું હો, નાસતી આખડેરે. હું વધુને દેખી હો, પુરવજ
લાજીયારે; મુજને રાખો હો, નઇશદ રાજીયારે. ત્રાસેને નાસે હો, પા
છું ફરી ફરી જુએરે; રાજ મારગે હો, દમયંતી રૂવેરે. અંગે બહુ ઢી
મા હો, રૂધીર ધારા ઝરેરે; સબળ બહુ ઉઠયા હો, અવલોકન કરેરે.
ઉરણ છે રેણુંરે હો, ચરણ બહુ દાઝેરે; કળિ થયો પુંઠે હો, દુઃખ દેવા
કાજેરે. નગર એક આવ્યું હો, અબળા ઉલાશીરે; ત્યાં રાજય કરેહો
ભાનુમતી માશીરે. પુરમાં આવી હો, એવી અવસ્થારે; ઘેલી જોણી
હો, લોક બહુ હસ્તારે. બાળક પુંઠે હો, તાળીઓ પાડેરે; શે ઢાંકે
કાયા હો, રેણું ઉડાડેરે. વઇદરભી વીલી હો, શેરી ચઉટાં ફરેરે;
લોક નાંખે કાંકરા હો, કર આડો ધરેરે. જરૂખે બેઠી હો, માસી ભાનુ
મતીરે; દયા તેને આવી હો, તેડાવી સતીરે. ॥ ॥ વલણ ॥
॥ સતી તેડાવી રાણીએ, જઇ અબળા ઉભી રહી; ભાણેજે માસી
ઓળખી, પણ દમયંતી ઓળખી નહીરે. ॥ ॥ કડવાં ૪૨ ॥
॥ રાગ ગોડી ॥ ॥ દમયંતી મંદીરમાં પળે, અવાસ ન આ
વે આખડી તળે; ભાનુમતી જોઇ વિસ્મે હવી, કહે પ્રેમદા કોણે પર
ભવી. પ્રભુતા તારા મનમાં રમે, ભાગ્યવાન કાં વનમાં ભમે? છો રૂ

બ્રાહ્મણી કે વઇશનવી, કોણ કારણ રૂપ ધરયું માનવી. લોકીક કસ્ટ વેઠો છો માત, કહો યથારથ માંડી વાત. ના બાઇ માનવી છું સરવથા, કરમ ભોગે ભોગવતી વ્યથા. નર નારીએ યાત્રા માંડી, અંતરીયાળ ગયા પ્રભુ છાંડી. ન જાણીએ સુખ દુખ મનમાં ધરી, નીશા એ નાથ ગયા પરહરી. કરમ કથા એ મારી માત, માશી કહે સાંભળને વાત. કહીએક તને દીઠી છે ખરી, જાણીએ ભગનીની દીકરી પણ ન હોય એની અવસ્થા એવી, છો રૂપે દમયંતી જેવી. સુખે રહો સદનમાં સતી, તૂ મારે જેવી ઇંદુમતી. સુબાહુ સુત માહારો જેહ બેહેન કહી બોલાવશે તેહ. કહે દમયંતી સખી માત, નહી કરૂં હું નીચું કામ. નિત્યે એક વીપ્રને આપું અન, હવીષ્યાન કરૂ ભોજન. એવું સાંભળી હરખી રાણી, રાખી સતી મન ઉલટ આણી. સતી નામ ધરાવી રહી, દમયંતી ઓળખાઇ નહી. રાત્ય દીન ધરે નળનું ધ્યાન, વિદેશી વિપ્રને આપે માન. ટેલીયો તેડાવે વાટે જતો જાણે નળ સ્વામી થાય છે સતો. હવિખાન જમે અવની સુએ, દેહદમન કરી દિન ખુએ. સુખ સાંભરે ત્યારે તન તપે, રાત્ય દીવસ નળને જપે. ઘણા દિવસ એમ ગયા વહિ, કળજુગને ચીંતા થઈ. નળથી મન ચળે નહી રતી, તો કેમ વરાય મારી ગવની. દવેશ આણે જો નળને સાથ, તો દમયંતી આવે મુજ હાથ. વળી વીપતએને પાડુ, એને માશી સાથે વઢાડું. માસીની દીકરી ઇંદુમતી, એક દિવસે નહાતી હતી; મોતીહાર કંઠથી કહાડયો, ભીંતને ટોડલે વળગાડયો. દમયંતી હતી તે સમે, સંગ ઇંદુમતીને બહુ ગમે. ટોડલામાં પેઠો પાપી કળી, મુકતા ફળની માળા ગળી. ઇંદુમતીએ માંડયો શણગાર જુએ તો નવ દીઠો હાર. અરેપરે તે ખોળયો ઘણું, વિચારયુ કૃત દાશી તણું. પુછયુ તેડીને એકાંત, બાઇ તુજ પર આવે છે ભ્રાંત. લોચ વેહેલી કયાં મુકી માળ, દમયંતીને લાગી ઝાળ; બાઇ બેહેન ચડાવો આળ, જાશે પૃથ્વી રસાતાળ; જો બાઇ વદને બોલો વાંક, સ્વામિ દરોહી પડે કુંભીપાક. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ કુંભીપાક પડે સરવથા, ન બોલે સાચું જેહ; ઘેર રાખી રંક જાણી, એમ કયાં દો છો છેહરે; ॥ ॥ કડવાં ૪૩ ॥ ॥ રાગ મરજીયો ॥

ઇંદુમતિ કહે સાંભળ બાઇ, લોક કાં સંભળાવોરે; દમયંતી કહે વ

ણુ ચોરીએ, શા માટે અકળાવોરે. હાથમાંથી હાર લેઇને,ના કહે કેમ ચાલેરે, તસ્કર કરીને તો બાંધેજો; વસ્તુ હાથે ઝાલેરે. મિથ્યા હું કહેતાં નથી બાઇ, કોણ માળા લે તુજ પાખેરે; એવી ભુંડી હું હઉ તો, રાજ્યમાં કેમ મને રાખેરે. માતા મારીએ માનજ દીધું, સતી સરખી જાણીરે; અસાધ્વી મુજને કેમ ઓળખી, સું લેતાં ઝાલ્યો મુજ પાણી. અમે પરીક્ષા તારી કીધી, જ્યારે ભરથારે પરહરીરે; મેહેણું સહેવા જોગ થઇ હું, તારા ઘરની પેટ ભરીરે. ચોરી કરવી ને આંખજ ભરવી, એ તે કયાનો ન્યાયરે. એવે સમે રાજમાતા પધારયાં, રોઇ બંને કન્યાયરે. આપ આપણું દુઃખ કહીને, નયણે ભરીયાં આંસુરે; એક કહે મ્હારો હાર લાધો,એક કહે ચોરી ફાંસુરે. ચતુર શીરોમણી રાજમાતાજી, તે અંતર વાત વિમાશેરે; માળા ગઇ તે મોટું અચરજ, સતીને કેમ કહેવાશેરે. તુનો દેવી જેવી દીસે છે, નારાયણુની દાસરે; આપો હારને કલેશ નિવારો, જો કીધું હોય હાસરે. સરખે સરખાંમાં કવિતક કીજે, આપો હાર મોતી તણોરે; રાજકુંવરી રીશાળ ઘણું છે, જાણે થાશે કલેશ ઘણોરે. જો માળા હોય મારા ઘરની, તો પરોતાપ ન કીજેરે; છે સંસુર પક્ષની સઉ જાણે, તેને ઉતર શો દીજેરે. રૂદે ફાટતે કહે દમયંતી, અપવાદ દીધો એવોરે; હાહા બાઇ તે હાર તમારો, મેં લાધો છે તે દેવોરે. ન ઘટે રાજમાતાજી તમને, દુઃખ દેવું ઘેર રાખોરે; નથી લીધો નિશ્ચય તમે જો જો, તેના દીવાકર સાખીરે. ઇંદુમતી કહે આપેછુટશે,શોક કરોશાંને ઠાલોરે; માળા મારા હાથમાં મુકો, જો જશ હોય વ્હાલોરે. સેવક સખીઓ સઉ કહે છે, એણીએ માળા લીધીરે; બાંધો ટાંગો મારો પછાડો, અબળા આકળી કીધીરે. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ કીધી નિશ્ચય ચોરટી, માતાએ જણવી રીસ; દમયંતી દુઃખ પામી ઘણું, સમરયા શ્રી જગદીશરે. ॥ ॥ કડવાં ૪૪ ॥ ॥ રાગ મારૂ ॥ ॥ હો હરી સત્ય તણારે સંઘાતી, હરી હું તો કહીએ નથી સમાતી. હરી મારે કોણ જનમનાં કરતુ, હરી ચોરીથી શું બીજુ ન રતુ. હરી હું શા માટે દુઃખ પામું, હરી જુઓ રાંકડીના સામું. હરી તમે ગ્રાહથી ગજ મુકાવ્યો, તો હું ઉપર શો રોષ આવ્યો. હરી હું નથી દુઃખની ધીર, હરી છો વિપત સમેના વીર. હરી તમે મન

માં અપરાધ ન લાવો. હરી તમે અનાથ બિંધુ કહાવો. હરી હું હર ખે ઘણું હણાઈ, હરી હું ચોરટીમાંરે ગણાઈ. હરી હું તારી સેવા ચુકી, હરી તો વનમાં નળેમુકી. હરી મેં વિપ્ર નપુજ્યા હાથે,હરીતો તરછોડી નળ નાથે. હરી મેં શીવ ન પુજયા જળે, તો હું રોતી મુકો નળે. મારે દોહલાં ઉદર ભરવું, હવે ઘટે છે મારે મરવું. મને ભરથારે કેમ છાંડી, હરી હું કોને કહુ દુઃખ માંડી. હરી મેં કોણ પાતીક કીધાં, હરી મે સાધુને મેંણાં દીધાં. હરી મારા કોટીક છે અવગુણ, પણ તમે તો છોરૂ નિપુણ. હરી મે રાખું હોય જો સત્ય, મને વહાલા હોય નળ પત્ય. અપરાધ સરવે વીસારી ચડો વીઠલ વ્હારે મહારી; જો નહી આવો જગદીશ, તો હું મારા પ્રાણ તજીશ; એમ કહીને આંખે ભરયું જળ, એમો અબળાનું શું બળ; એવું મનમાં ધરીયું ધ્યાન, સતીની વ્હારે ચઢવા ભગવાનઃ અંતર જામીએ બુદ્ધજ દીધી, સતીએ આંખડી રાતી કીધી; કહે માશીને કરીને ક્રોધ બાઈ હારની કરે પુરી શોધ; સાક્ષી સુર્યને ચંદર માય, જો મેં કીધો હોય અન્યાય; બાઇ હાર તમારો જડજો, લેનારો તે ફાટી પડજો; કહેતામાં તે કળીજુગ નાઠો, ચડેડાટ ટોલડો ફાટયો; માંહીથી નીસરી પડીયો હાર, સતીને તુઠયા વિશ્વાધાર; અંતરીક્ષથી અકસ્માત, વરસ્યો હાર તણો વરસાત; એક એકપે અદકુ મોતી, રાજ માતા તે ટગટગ જોતી; પછી દમયંતીને પાગે, રાજ માતા ફરી ફરી લાગે. બાઈ તું તો દીસે છે સાધ, ક્ષમા કરજે મહારો અપરાધ; ઇંદુમતી થઇ ઓશીયાળી, ન દેખાડે મુખડું વાળી. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥

વાળી મુખ દેખાડે નહી, એમ સત્ય સતીનું રહયું; બ્રહદસ્વ કહે છે ધર્મને, પછે વિદરભમાં દેશમાં શું થયુરે. ॥ ॥ કડવાં ૪૫ ॥

॥ રાગ દેશાખ ॥ ॥ બ્રહદશ્વ કહે કથારે, સાંભળ ધર્મ ભુપાળ; સુદેવ સંચરયોરે, સાથે નમાયાં બે બાળ. માંધવી કેશવીરે, સખી દમયંતીની જોડ; શોભે શાહેલડીરે, પ્રાણ વીના જેવો દેહ. કુંતલપુર આવીયાર, ફરી સખીને બે સુત; દીઠાં દોહલાંરે, ભીમકે જા ણું મન આ કુત. છોરૂ છેહ પામીયાંરે, રાયે રૂદયા શું લીધ; માબાપ મુકી ગયાંરે, દિસે દામણાં સરખાં કીધ. શુદેવ શોકે ભરયોરે, દુખી દીઠી દાશીની જોડ. મારે મોટ ભરીરે, મહોટે સ્વરે રૂદન મુકયુ છોડ. સુતા જા

માત્રનુંરે, જાણ્યું જોગીને થઈ જાવું; સ્વજન ટોળે મળીરે, સાંભળ્યું ન ળ ગુણનું ગાવું. પુછે વજરાવતીરે, બોલો સુતા સાહેલી; દીકરી કયાં ગઈરે, આ બે બાળકડાં મેહેલી. નાથ નઈશદ તણોરે, ગયો વન માયા ઉતારી; સુદેવે વારતારે,કહી ભુપને વિસ્તારી.વઈદરભપતિ વ્ય લ વલેરે, શોકે સાગર મુકે; ભીમકની ભામનીરે, ભાણેજાંને રૂદયા થી ન મુકે. કુટુંબ ટોળે મળીરે, ભોમ્ય સ્વયંવરની નીરખે; પુત્રી એ ઇહાં નળ વરયોરે, હીંડતાં પગલાં પરખે. રાણી કહે રાયજીરે, હ વે શોધ્ય પુજય તણી કીજે; જમાઇજી ન જડેરે, તો આપણે જોગ વ ટો લીજે. શોધી કહાડો સરવથારે, જો મારૂ જીવવું જાણો, દીકરી મળયા વિનારે, નમુકુ મુખમાં જળ દાણો. ભીમકે મોકલ્યોરે, શોધ વા શેવક સહસ્ત્ર એક; ખપ ખોળજોરે, કાઢજો ક્ષિતિ કેશ છેક. એવે સમે ઉડતીરે, વારતા ભીમકે સુણી કાન; દમયંતી એકલીરે, નળે રોતી મુકી રાન. વણઝારે કહયુંરે, અમે દીઠી સરીતાની તીર; રૂપ ઘણું હતું રે, અમે જાણ્યું શકિતનું શરીર. કેશ છુટા હતારે, વસ્ત્રતે અડધું અંગે જાણ; વાત ખરી મળીરે, વદતી હતી નળ નળ વાણ માતા વિલપે ઘણુંરે, દુઃખે દાઝ્યુ અંતહ કરણ. મેળાવો કયાં હશેરે દિકરી રડવડતો પામશે મરણ. વજરાવતી માતનેરે, નીર આવે રૂ- દિઆ અશાડ; સુતાને સોધવારે, સુદેવને ચડાવ્યો પાડ. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ પાડ ચડાવ્યો સુદેવને, કહે રાણીને રાય; ગુરૂ ત- મ વીના અરથ નહી અસરે, એમ કહી લાગ્યા પાયરે. ॥ ॥ કડ વાં ૪૬ ॥ ॥ રાગ રામગ્રી ॥ ॥ બ્રાહ્મણ ચાલ્યોરે અનુચર ને વેષજી, કળા પાડી વરવું ગાત્રજી; જીરણ વસ્ત્ર ગ્રહયું તુંબી પાત્ર જી. ॥ ॥ ઢાળ ॥ ॥ પાત્ર કરમાં રહિત જોખમ; જેષ્ટિકા જીરણ વસન; દુખે દરદરી દેખીએ, જદપી છે સ્વપ્ન નિરખે નીર નવાણનાં જયાં નીર ભરતી નાર, જુથ જુએ જુવતી તણાં, ન જ- ડે ભિમક કુમાર. તીરથ જાત્રા યગ્ન યાચના, જુએ સ્ત્રીઓના સંવ્રાય; અજાણયો થઇ જુએ બ્રાહ્મણ, શિશ ધુણીને જાય. પગે પગે અટન રસ ના રટના, દમયંતીનું નામ; શ્રમ કરતાં સુદેવને, આવ્યું રાજમાતા નું ગામ. વિપ્ર પુરમાં આવીયો, વધામણી પામ્યો તરત સાંભળ્યું

જે રાજમાતા, ઉજવે છે વરત. પુરણાહુતી વેળા હુતી, જોવા મળયા સહુ જન, દાશી મળતી દમયંતી, કરે પંથીનું દરશન; અપુર્વ જનનું કરે દરશન નીરખે તેની કાય, વિચાર એ-વો વઇદરભીને, જે આવી ચડે નગરાય; વેદાધયન કરે વા ડવા, અભિશેક આશિરવાદ; કિંકરી બહુ ગીત ગાતી, થાય ભેરી નાદ; દીક્ષા લીધી સુબા હુશે, બેઠો તે સીંહાસન; હુત દરવ્ય હોમાય વિવિધ પેરે, ધુમ્ર જાય ગગન; દાન અપાય સવછિ ગાય, રાય ભરયો અહમેવ; એવે યજ્ઞના કુંડ આગળ, આવિયો શુદેવ; દેહ દુર બળરજે ભરિયો, જેશટિકા એ તૂંબલરાવ્યું; સભા સર્વ ખડખડ હશી, આ રત્ન કયાંથી આવ્યું. જગ્ન મંડપ જોયો નહિ, ન જોયો દિક્ષત નરેશ; ઘેલો જશો આગળ ધશો, સરવને મારતો ઠેશ. લોક કહે હો ઘેલા દેશીયા, અંતરમાં છે અંધ; ભિક્ષુક ભ્રસ્ટને ચપળ દ્રસ્ટ, શો સ્ત્રિયો સાથ સબંધ. કહયું કોનું ન સાંભળે, છે કલેવરમાં કસ્ટ; એવે દમયંતીને સુદેવની ત્યાં, મળી દ્રસ્ટેદ્રસ્ટ. નિમિષ થાતી રહી નયણે, વિચારમાં પડયાં બેય; શ્વાસે ભરાયાં બોલવા, સરવને થયો સદેહ. વિપ્રકો વઇદભનો એ નહાનપણાનો નેહ. મારે પીયરથી પધારયો, શુદેવ નામે એહ; ગુરૂએ ગોરી ઓળખી, જડીયું બાળપણનું એંધાણ. ભામનીના ભાલા ઉપર, વિધિએ નિરમ્યો ભાણ; ગુપ્ત રાખની માશીને મંદીર, કેશ કેરી લટ; ખશી વેંણુ સુરજ ઝળકે, રૂદે ભરાઇ ઉલટ; સમીપ આવ્યાં સામસામાં, નેત્ર ગળે જેમ નેય; સાથે બંને બોલીયાને, દનયંતી હોસૂદેવ.॥ ॥વલણ॥ ॥ સુદેવ દમયંતી મળયાં, ધરણેઢળયાંમુરછાહવી; સભાસરવેથઇવિસ્મય, આતો વાતદીઠી નવી॥ ॥ કડવાં૪૭ ॥ ॥ રાગ વેરાડી॥ ॥ મુરછાથી મેહેલા જાગી, પુછયુ ગોરને પાયે લાગી. શકે છો તમે ઘરના મુની હા દીકરી કેમ તુ સુની. થઈ દુરબળ કોણ કારણે, ઉદાશી માશિને બારણે. તને ઓળખી નહી શું માડી, નામે કળા દેહની પાડી. શુ માશીએ દુખજ દીધ, નાજી આસનાવાસના કીધ. નાથજીએ તને કેમ મુકી, નેટ હું કાંઇએક ચુકી. નથી તું કદી ચુકવાવાળી, નવ મુકે નળ તે ટાળી. માતા પીતા જે છે તારાં, તેતો રોતાં હશે ચોધારાં. હું પિયરથી આવ્યો સતી, ત્યાં શું છે નઇશિદપતિ. હા નળ

નો થઇ છે શોક, મને દીધો છે અતિ બોધ. નિશ્ચય છે નળરાય મર ગટ, છે પ્રાણી સાહે કપટ છોરૂને મેં ત્યાં જઇ આપ્યાં, છેતે બાપે થયાં ન આવ્યાં. પછે રાજમાતા એમ પુછે, રૂશી તારેને તેને શું છે. એનું કોય ન જાણે તેજ એતોછે તમારી ભાણેજ એતો ભિમક રાજ કુમારી દમયંતી નળની નારી એવાત કેમ નીપજી ભરથારે એને કેમ તજી, બાઇ દમયંતી સુંખરી. હા થઇરહીછું કીંકરી, ત્યારે મા શી ધરણી ઢળી. સભા સહુકો થઇ વ્યાકુળી. થઇરહિયો ત્યાં હાહા કાર, સુદેવ કહે ધિકાર. ઓળખી નહો સું સુરતી, ઓશીઆળી થઇ દુમતિ. વલણ ધિકાર કહે સુદેવજી ઓળખી નહી સુંદરી સતી. રાજ કુંવર લાજયો ઘણું ગાઢ રોઇ ઇ દુમતીરે

કડવાં ૪૮ રાગગોડી

કાયા કુસુમ રૂપે કીંકરીને, દેખી દાઢયો સુદેવ. અજાંણ્યાં થઇને ઇંહાં રહ્યાં, થઇદાશી કીધીશેવ. અન્યો અન્યે વાત પુછીને, રૂદયે પામ્યાં શોક. રાજ માતા સુબાહુને, સુદેવે દીધો દોષ. માશી મુરછા પામી ચાંરે, હવો-હાહા કાર. દમયંતી પર દાસત્વ ભોગવ્યું, મીછોનહી પ રીવાર. રાજ માતા લાજ પામતાં, આવ્યાં દમયંતી પાસ. દીકરી દુખે દિવસ નિરગમ્યા, વરત્યાં થઇને દાસ. અશ્રરમ આળ ચડાવિયા ને, ઓછુ આપ્યું અન્ન. ભોજન પેટ ભરી પામ્યાં નહી, વસ્તુ લેખે વસ્ત્ર. છબીલી છાતુ કહેવુ હતુ મુજને, પ્રગટ થયું હતુનેટ. પરં આધિ ન થઇ પ્રંડ પિંડિયો, પર વશ ભરિયુ પેટ. તું રત્ન મારી દિકરી રે, ગણી ઠીકરી ને સમાન. વઇદિરભી વિપત વેઠી ઘણી તે, ખોયું વપુ નું વાન. બેહેની તુ થઇ બાપડી, તેં ને દુખે મને બાળી. દુરબળ દરિ દ્ર જણાવિયુ, પાસે નહી વાલ્હની વાળી. સુવાને કાજે સાથરો રે, વ સ્ત્ર પેહેરવા જાડુ. શીતળ જળ નાહી દીકરી રે, નહી નેહરી ને નાડું. દાધું કલેવર માહારૂં રે, ચીરી ને કોયલા કાઢું. ફુલ ફુલી મ્હારી દી કરીરે, જમિ અંન્ન દાધયું ટાઢું. હવે જીવીને હું શું કરૂં રે, વીખ ખા ઇ ને પોઢું. થઇ ગોઝારી બેહેન આગળ રે, શું દેખાડું મોઢું. ઇંદુમ તીમુખ સંતાડી રે, હું તો છેક થઇ છું છોરી. હું ભુંડી ભવો ભવ વા રતા રે, ચડાવી હારની ચોરી. લાજ સાગરમાં બૂડિયો રે, મશીયાઇ જે શુબાહુ. સુતા સુરજને આપી ગ્રહયો રે, અપરાધ રૂપિયો રાહુ.

એમ ઓશીયાળાં સરવે થયાં રે, બોલી દમયંતી રાણી, માશી તમ ઘેર સુખ પામી ઘણુંરે, સાક્ષી સારંગ પાણી. દોહલા દાહાડા ઊતરયા રે, રહી મ્હારી લાજ. પુત્રી સરખી હું ગણીરે, નદીધું નીચું કાજ. માશી ભાણેજ બે મળયાં રે, ઓળખ્યાનું આલિંગન. સહસ્ત્ર સ્વાગત માંડીઆરે, આન્યો ઘણું મુનિ જંન. વસ્ત્ર વાહન આપીઆંરે, વિનવિયો ત્વમ રાય. ઘણું એક દમયંતીને આપીયું રે, પછે માસી લાગ્યાં પાય. સુબાહું સાથે સંચરશે રે, વોળાવ્યાં કુંતલ પુર. સુખ શોભાયે જાએ સુંદરીરે; પંથ ઘણોછે દુર. ભાનુમતી ભેટે ફરી ફરી રે, ભાણેજ મારી સાથ. તુંછે છત્ર પતિની પરેમદા રે, ક્ષેમા કરો અપરાધ. પાયે લાગી માગી આગનારે, બેશી ખેટી સુખપાલ; બેહેન માશીએ જાતાં માગીયુંરે, વઇદરભી રાખે વહાલ. ॥ ॥ ॥ વલણું ॥ ॥ વહાલ રાખે વઇદ્રભી, પરેમે મળજે નઇશદ ધણી; થોડે દહાડે પોતી પ્રેમદા; પીયર ગઇ વધામણીરે. ॥ ॥

॥ કડવાં ૪૯ ॥ ॥ રાગ મેવાડો ॥ ॥ હરખે ભરયા સુદેવ વદે વાણી, હો દમયંતીજી; એ આવી નગરી ભિમક તણી હો દમયંતીજી, કહો તો લઇ જાઉં વધામણી, હો દમયંતીજી. પુરી પીયરની જુઓ વિજોગણી, હો દમયંતીજી; એ દીસે દુર કાંગરા, હો દમયંતીજી. ડોલે હસ્તી સાંકળ નાંગરયા હો દમયંતીજી. એ પેલા ઘરવાડીનાં ઝાડવાં હો ગુરૂજીરે, શું કરતાં હશે મારાં બાળુઆં હો ગુરૂજીરે. કેમ જીવી હશે બે સાહેલી હો ગુરૂજીરે, મને દેખી માતા થાશે ઘેલી હો ગુરૂજીરે. એ દીસે સ્થળ સ્વયંવર તણું હો ગુરૂજીરે, ઇહાં હારયા દેવ દેવતાપણું હો ગુરૂજીરે. નહિ વિસરે અવસ્થા રાનની હો ગુરૂજીરે, કયાં દેખું જાત્ય તમ જજમાનની હો ગુરૂજીરે. પ્રભુ વિના પીયર મને દમે હો ગુરૂજીરે, નળ વિના મને નહી ગમે હો ગુરૂજીરે. શ્વાસ ભરયો સુદેવ સંચરયો હો સુણ રાયરે, વધામણી વધામણી ઉચરયો હો સુણ રાયરે. સભા સરવ વિસ્મય હવી હો સુણ રાયરે, જાણે પ્રગટયો નઇશદ પતિ રવી હો સુણ રાયરે. હરખ ભરયો ભિમક પુછે કરી હો સુણ રાયરે. એ આવી તમારી દીકરી હો સુણ રાયરે, ચાલ્યો ભિમક કુંવરી ભણી હો સુણ રાયરે. વજરાવતી હરખે મન ગણી હો સુણ રાયરે. ધાવા

ભાઇ ભોજાઇ લાજ વીસરી હો સુણ રાયરે, હરખે ઝાંઝર પડે નીસ-રી હો સુણ રાયરે. પેલી સાહેલી મળવા ધસી હો સુણ રાયરે, શિર ઉઘાડાં અંબર જાએ ખશી હો સુણ રાયરે. વાયે કેશ થાય મોકળા હો સુણ રાયરે, છુટે અંબર કટી મેખળા હો સુણ રાયરે. આવી પીયર મજા સોહામણી હો સુણ રાયરે, દીઠી દમયંતી દુખ દામણી હો સુણ રાયરે. ભુજ ભરી પાયરીયાં મળે હો સુણ રાયરે, જુએ મુખ માતા આંસુ મળે હો સુણ રાયરે. મારી પુત્રી આવી કાં દુબળી હો સુણ રાયરે, શું પ્રીત પ્રભુ નળની ટળી હો સુણ રાયરે. આંસુ લોહી મંદીર તેડી આવ્યાં હો સુણ રાયરે, મારગ વેશનાં વસ્ત્ર મુકાવ્યાં હો સુણ રાયરે. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ મુકયો વેશ ઉતારી વારણાં, બાળક મુકયાં ખોળે; માતાને બે બાળુઆં, બે વરશે મળયાં ટોળેરે. ॥ ॥ કડવાં ૫૦ ॥ ॥ રાગ આશાવરી ॥ વઇશમપાયન વાણી વદે, સુણ જનમેજય ભુપાળરે; મહદશ્વ કહે છે યુધીષ્ટીરને, મળીયાં બંને બાળરે. સાથે ભાઇને ભોજાઇ મળીયાં, મળ્યાં માતને તાતરે; દમયંતીને નાથ વિના, અંતર માંહી અશાતરે. કુટુંબ સરવે પુછે પ્રેમે, શીશી વારતા વિતિરે; ધરે તેવો કહયો સમાચાર, સતીએ આદ ઇતિરે. ફરી નળની શોધ મંડાવી ભિમકે મોકલ્યો દાસરે; પ્રભુ પખે દમયંતી તે, પાળવા લાગી સંન્યાસરે. અલુણું અન્ન અશન કરે ને, અવની પર શયનરે; આ ભુશણ સહીત અંગ અબળાનું, કાજળ વિના નયનરે. નિયમ રાખે નાના વિધના, ઊગ્ર આખડી પાળોરે; પતિવ્રતા પિયુને ભજે છે, અન્ય પુરૂષ નવ ભાળેરે. નામ તે નળનું ધ્યાન તે નળનું, સખી સુ નળની વાતરે; દુઃખે જાવે દિવસને રેણી, નયણે વરસે વરશાતરે. પ્રદેશી વીપ્રને શોધી નિત્યે, આપે એક આમનરે; વઇદરભિ જાણે વાડવ વેશે, આવી મળે રાજનરે. એવે આવી રૂતુ વરષાની, વઇદરભિ વિરહ વધારણરે; ગાજે મેઘ ઊધડકે દેહ; સખી આપે હઇઆ ધારણરે, વિનતા હિંડે વાડી માંહે. દરૂમળતાને તળેરે, સુગંધ સંધાતે બિંદુ સિતળ; ગોરી ઉપર ગળેરે, કોકીલા બપઇઆ બોલે. તે શબ્દ ભેદે અંગરે, વિરહિણી તેવી જળી જાણે, ભેદે રૂદીઆ સંગરે; વરષા કાળે વિજોગ પીડે, માનનીને મન ભાળેરે. વઇદરભિને વરષા કાળ વિત્યો, આ

ળ્યો શતરૂ શિયાળોરે; આકાશ અંગિયાં અંબુજ ઉઘડયાં, નિરમળ ઇંદુ શરદેરે. પતિ વિજોગ પીડે છે પાપી, સતી રહછે સતક બરદેરે; દુઃખે દિવસ નાંખે દમયંતી, એક વરશ ગયું વહિરે. ત્રેગ સંવત્સર ની અવધ્ય પોહોતી, નાથજી આવ્યા નહીરે; સુદેવને તેડી સ્તુતિ કીધી, નયણે આંસું ઢાળીરે; નઈષધ નાથને કોણ મેળવે, હે ગુરૂજી તમ ટાળીરે; જન્મ તણા છો તમે હિતસ્વી, કારમું નથી કરવું રે. ન જોઇએ કહ્યાની વારતા, ઘટે શોધવા નીસરવું રે; ધીરજ આપી ચા લ્યો બ્રાહ્મણ, વેષ નાના વિધ ધરતોરે. દમયંતીએ શિખવ્યું તેમ, હીંડે ટેહેલને કરતોરે; રથે બેશીને ફરે મુનીવર, સેવક સેવા કરેરે; જ્યાં ગામ આવે ત્યાં કળા પાડીને વેશ ટેહેલીયાનો ધરેરે, દોઢ માસ ગયો અટન કરતાં; આવ્યો અયોધ્યા માહેરે, સભામાં જઇ તે ટેહેલ નાંખી. જ્યાં બેઠો રૂતુ પરણ રાયરે, અલ્પ વસ્તુની પરાપ્તી થઇ; પરિત્યાગ તેનો કીધોરે, ધરમ ધુરંધર ધીક છે તુંજને. ફરી તપાસ નવે લીધોરે, રંકે રત્નનું જતન ન થાયે; જાત્યની મટી નેટરે, વિલપે છે વસ્તુ વહોરતીયા, તું ભરે પર ઘેર પેટરે; કુળ લજાવણ કરમી માણસ; કીરતિ કીધી ઝાંખીરે. ચતુર નર વિચારી જોજો, ટેહેલ સુદેવે નાંખીરે; સભા સરવે વિસ્મય પામી, ટેહેલ દીસે મર માળીરે. ઉતર તો સુજે નહિ કોઇને, સરવે રહ્યાં છે ભાળિરે; સુદેવ ગયો હયશાળા પાસે, ટેહેલ નાંખી તે ઠાઠરે. મહેલાનાં કહાવેલાં વચન સાંભળી, બાહુક નિસરયો બહારરે; કદરૂપ કાયાને કાંબળો ઓઢયો, કર માંહે છે ખરેરોરે. પ્રગટ ઘાંટે ખુખારી બોલ્યો, તીખોને તરેરોરે; કારમું સરખું કપોળ ચઢાવે, ટુકડા કર નચાવેરે. નાસિકાએ ભરે સોરડકા, નયણે મચ મચાવેરે; મરમ વચન કહ્યાં તે બ્રાહ્મણ, નિસરયો છે મેહેણું દેવારે. વસ્તુને વિપત્ય તો વહોરતીયો, કરતો હશે પરઘેર શેવારે; વહોરયું હતું કાંઇ રત્ન જાણીને, કાચા થઇ નીમટીયુરે, સત્ય રહીત માટે તજ્યું છે, નથી છુટી પડીયુંરે; તે મિત્રને શું કરીએ જેને, મન વિના મળવું ઠાલુંરે. સ્નેહીને જીવ કરી જણાવે, પણ પેટ પોતાનું વાહાલુંરે; વાંક નહી વહોરતીયા કેરો, રહયો હશે નીજ ધરમેરે. વસ્તુ વિપત પામતી હશે તે, પોત પોતાને કરમેરે; ગુઢ વચન કહીને ઘોડારમાં, બાહુક જઇને બેઠોરે. સુદેવ તો સાંસામાં પડીઓરે, પરાણુ વિચારમાં પે-

ઠેરે, એ બોલી તો નઇશદ નાથ તણીછે; એ હારદ અનાહુતરે, નળ ભુપ કરીને કેમ માનીએ. રૂપે બીજો ભુતરે, ઊદર ભરણ કોયરોસ નું જાણુ; ફરી ન જાય બોલ્યા૦ગોરે, પાડોશીને પુછી કાઢયું ત્રણ સંવત્સર થયાં આ૦યોરે. લોકે કહયું રાજાએ રાખ્યો અશ્વ વિદ્યા કાંઇ જાણેરે, છે પવિત્ર નઇવેદન પાળે; વિજોગનુ દુઃખ આંણેરે, એવું સાંભળી સુદેવ ચાલ્યો. આ૦યો વઇદરભ દેશરે, દમયંતી આંનંદજ પામી; મુજ્યો વિપ્ર વિશેશરે, સાસાએ સમાચાર પુછયા. કહી સ્વામિની સંભાળરે, સુદેવ કહે મે શ્રમ બહુ કીધો; જડયો નહી ભુપાળરે, દેશ વિદેશ ગામ ઉપગામે. શોધી અવની બાધીરે, અટન કરતાં અયોધ્યામાં; સુધ્ય કાંઇક લાધીરે, સભાન સમજી રૂતુ પરણની. રૂલ્યા મસ્તક ડોલીરે, એક બિહાંમણો ઘોડારમાંથી; બાહુક નિકળયો બોલીરે, સ્વરૂપ જોઇને હું બીહીનોછું. સ્વપ્નામાં બીહાવેરે, નાઠો આ૦યોહુ ફરી ફરી જોતો; રખે પુઠે આવેરે, ભુત,પિશાચ કે યમનો કિંકરઃ પરતકે અથવા રાહુરે, અયોધ્યામાં રેતાં રાખવા; બાળકને તે હાઉરે, તેણે ટેસનો ઊત્તર દીધો. કે સ્વાદ ઇંદ્રીનો વાંકરે, વસ્તુ ખોટી થઇને નીમડી; શું કરે વહોરતીયો રાંકરે, પરીયા જનને પેટજ વહાલું. તેનો સંગ તે માઠોરે, બેહુને સુખ દુઃખ સરખું હશે; એમ કહીને ઘોડારમાં નાઠોરે, એ બોલી તે બાહુ કીયાની. જુઓ વિચારી બાઇરે, મરમ વચંન સુણી મેહેલાનું; રૂદયું આ૦યું ભરાઇરે.

॥ વલણ ॥ ॥ ભરાયું રૂદયું રાણી તણું, આંસુ મુકયાં રેડી; બાહુક ન હોએ એ નઇષદપતિ, તેને સુદેવ લા૦યો તેડીરે॥કડવાં ૫૧

॥ રાગ સોરઠી ॥ ॥ આંસુ ભરતી ભામનીરે, કરે વાણીનો વિચાર; એ ન હોયે બાહુકના બોલડારે, એતો વિરસન કુમાર ગુરૂજી. એતો જીવન પ્રાણ આધાર ગુરૂજી; ફરી લેજો સમાચાર ગુરૂજી, ભ્રાંત પડે છે રૂપનીરે, પ્રગટયાં મારાં પાપ, રૂપ ખોયું કહી રાયજી, કોણે દીધો છે શ્રાપ ગુરૂજી; મારા જાએ તનના તાપ ગુરૂજી, તમ વડે થાય મેળાપ ગુરૂજી. અશ્વ રક્ષકનો નહી આશયોરે, જાણે અંતરની વાત, બોલ બોલ જે મારવો, નોહે ઘોડારીચાની ધાત ગુરૂજી; હું તો જાણું બોલ્યાની જાત ગુરૂજી; એતો પુસ્કળજીના ભ્રાત ગુરૂજી; પુન ફેરી જાઓ તેડવારે; જીવન વસે છે જયાંય; પરિક્ષા પુન્ય સ્લોકની,

એક દહાડે આવે ઇહાંય ગુરૂજી; જાઓ અયોધ્યા માંહે ગુરૂજી; બેશી રહ્યા છો કાંય ગુરૂજી. જઇ કહો રૂતુપર્ણુનેરે, તજી દમયંતી નળરાજ, ફરી સ્વયંવર માંડીયોરે, એના લગ્નનો દહાડો આજ ગુરૂજી, એ વાતે નથી લાજ ગુરૂજી; જયમ ત્યમ કીજે કાજ ગુરૂજી; કપટે લખી કંકોતરીરે, રૂતુપર્ણુને નમુ ત્રણ, સુદેવ તેડી આવજો, જોઇએ બાહુક નું આચરણ ગુરૂજી; એનું કેવું છે અંતઃકરણ ગુરૂજી; જોઇએ વપુ નું વરણ ગુરૂજી. ॥ ॥ વલણ ॥ આ ચરણ અશ્વપાલક તણાં, ઇહાં આવે ઓળખાય; પત્ર લેઇ પરપંચનું, સુદેવ આવ્યો અયોધ્યા માંહેરે. ॥ ॥ કડવાં ૫૨ ॥ ॥ રાગ શામેરી ॥ ॥ સુ દેવ સભામાં આવીયો, જયાં બેઠો રૂતુપર્ણ; કરમાં આપી કંકોતરી, ઉ પર લખ્યું નીમંત્ર. પ્રાતઃસમે પત્ર કરમાં લીધું, કીધું અવલોકન; સ્વસ્તિશ્રી પુરી અયોધ્યા, રૂતુપર્ણરાય પાવન. વેદર્ભ દેશથી લિખિ- તંગ ભિમક, નળે દમયંતી પરહરી; એને દેવનું વરદાન છે માટે, સ્વયંવર માંડયો ફરી. પૃથ્વીના સઉ ક્ષત્રી આવશે, તમો આવજો ખપ કરી; સુરય વંશીને નિશ્ચય વરવું, કુંવરીએ ઇચ્છા ધરી. ભુપ તી તો આનંદ ભરયો, પછે સભા માંહે એમ ભાખે; વેદ વાયક દમ યંતી બાઇયો, નદી વરે મુજ પાખે. અધરડસેને કર ધરી, વિપર ઉ પર આંખ્યો કહાડે; નોતરીયો નિરમાલ દીસે છે, આવ્યો લગનને દાહાડે. સુદેવ કહે હું શું કરૂં, વેગળુ તમારૂં ગામ; રાત ઠામ થાતાં આવવું, કંકોતરીનું કામ. ધાઇ ગયા હશે સરવે રાજા, પરથમ રૂપા ના પલકા; રૂતૂપર્ણ આસને બેસેને ઉઠે, થાય પરણવાના સળકા. ગઈ દમયંતી હાથમાંથી, કંકોતરી આવી મોડી; એક રાતનો આંતરો હો તતો, જાત જેમ તેમ દોડી. ત્રાહે ત્રાહે બોલે મસ્તક ડોલે, નીસાસા મુકે ઉંડા; વઇદરભી વરતાં વેર વાળ્યું, અરે બ્રાહ્મણ ભુંડા. શું ક રૂં કેમ હાથે લાગે, વિચાર સંસયમાં પડિયો; એકે વાતે ઉપાય ન સુ જે, દુર દેશ બહુ નડિયો. સાંઢય તો સંપડાવી નહી, નહિ પવન વે- ગી પોડા; કંસાર દમયંતીના કરનો, ન જમ્યો ભુંડા મહોડા. સભા માહે બેઠો થઇને, પરધાન બોલ્યો વચન; પેલો બાહુક રો અરથે આવશે, બેઠો વણુસાડે અન. રૂતુપર્ણ આનંદ પામિયો, મોકલિયો સે વક; ભાવ્ય તેડી બાહુકીયાને, જાય છે વરવાની તક. સાસે ભરાયો શું

વક ધાયો, અશ્વપાળકને પાસ; ઉઠો ભાઇ ભુપ તેડે છે, મહે પરોણો
ને રાશ. ચાલ્યો બાહુક ચાબુક ઝાલી, મુખેથી બડબડ કરતો; આ-
આવ્યો નીચી નજરે નિરખતે, નાકે સરડકા ભરતો. સભા સરવે હા
સ કરંતી, આ રત્ન રથ ખેડાણુ; રૈતૂપરણુ બોલ્યો માન દઇ, આવો
દુખ ફેડણ. ઘણે દીવસે કામ આવ્યું છે, રાખો અમારી લાજ; તમો
તમો પરણાવો દમયંતીને વઇદરભ જાવું આજ, સમુદ્ર સેવ્યો રત્ન
આપે. રાખ્યા એવું જાણી, આજ વઇદરભ લેઇ જાઓ મુજને; મ
હ્યું દમઅંતી પાણી, બાહુક નળને બોલિયોરે. ફુલાવીને નાસા,
અભીઆ પરણશે દમઅંતીને; અરે આપની આશા, હંસ કંન્યા કેમ
જ કરશે. વાયસ સું સંકેત, નિરલજ સાથે નિસરૂં તો; અમો પાઊ
ફજેત. છત્રપતી છકોશાન થઇઓ. પર પતિનશું તલખાં, કેમ વરશે
વર જીવતાં; એ મિથ્યા મારો વળખાં, પુણ્ય શ્લોકની પ્રેમદારે. ભિ-
મકની કુંમારી, તમો વિષઇને લજ્જા શાની; થાય ફજેતી મારી,
રાય કહે હો હયપતિ. મારીવતી હયને હાકો, મારે તો સરવસ ગયું
રે; તમો જયારે મને ના કો, બાહુક કહે તુ સાંભળ રાજા. જ્યાં હશે
સ્વયં વર, અંતર નહી સ્વામી શેવકનો; આપ પ્રુ બેજણુ વર, હાસ્ય
કરીને રાજા કહેછે, તમો વર પરથમ, ભાગ્ય ભળશે તેને કંન્યા
મળશે; ત્યાં જઇએ જયમ તેમ, દુરબળ ઘોડા ચારે જોડ્યા કીધો રથ
સાવધાન. શણગાર સજવા સદનમાં પછે સંચરયો રાજંન, રાણી ક
હે રૂતુ પરણુને; પર સ્ત્રી પરશો પ્રેમ, તમો ક્ષત્રી થઇ કરો અપરમ.
ન હોય કુશળ ક્ષેમ, સુરજ વંશ તણી એ શોભા; તમથી ઝાંખી હો
ય, રીસ ચડી રૂતુ પરણુને. પછે પાણીઆંણીને પોઅ, અમો ભમર કો
ટીકુ સુમ શેવું; ચલાવીને ચાલ, વિજળી સરખી લાવું દમયંતી. ક
રૂં સોકયનું સાલ, એમ કહી સભા માંહે આવ્યા; કુંકુમી રહ્યાં ગાજી,
રીસ કરી કહ્યું બાહુકીઆને. કાંઇ દુરબળ જોડ્યા વાજી, કાન લુલા
ચરણુ શંઢા; બઆઇયો મણુમણે, અસ્તુ નિકળયાં ત્વચા ગાઠી. ભયા
નક હણુ હણે, ચારેનો હોયે ચાલવાન; આગળ નીચા પાછળ ઉંચા
ક્ષુધાને ખોડે ભરયા, બે કરડ કણુ બે બુચા. રૂતુ પરણુ જોઇ સીસ ધુ
ણીને, બોલ્યો વળતી ખીજી; એ શું જોડી કુરૂપ જોડી છે, જોડ ધ
ણીછે બીજી. વચન વેગે પાણી પંથ, સત જોજન હીડે કેડ; એવા ઘો

ડા મુંકીને કયા, જોડ્યા દેવની વેર. બાહુકકહે ચેષ્ટા શી માંડી, શું જાણે અશ્વની જાત, જો પુસ્ટ હયને જોડશો તો; હું નહી આવું તન સાથ, એ અશ્વ રાખો રથને હાંકો. ચડી બેઠો ભુપાળ, રસ પરોણો પછાડીઓને; બાહુકને ચડીઓ કાળ. આટલી વાર લાગી લાજ રાખી, બોલ્યો નહી મા મુંચ્ય; તું આગળથી ચડી કેમ બેઠો, હું પૈંતું શું ઉંચ. રૂતુપરણ હેઠો ઉતરયો, વીવીધ વીતતી કરતો; જાય ભુપ પાસે ને બાહુક નાસે, રથ પુંઠે તે ફરતો. રૂતુપરણ પરણિ પત્ય કીધી હયપતિ હચકને મુકયો; ઉપકારી જન અપરાધ હમારો, હું બેઠો તે ચુકયો; બાહુક કહે હું રાશ ઝાલું, પણ બેશીએ બંને જોડે; તેને હરખ પરણ તણો, ત્યમ હું એ ભરાયો છું કોડે. સામસામા ચક ધરીને સાથે રથમાં ચડીઆ; બાહુકે બળમાં એડી મારી, અશ્વ ઢળીને પડીયા. મુગટ ખસીઓ રાયજીનો, માન સુકન ત્યાં હુવા; બાહુકે અશ્વ ઉઠાડીયા, હાંકેને કહે ધણી મુવા. અન્ન તેવા અશ્વ નીરબળ, ખેડે બીજી ખાંજી; રાય કહેરે લોક સાંભળશે, એ વિના ગાળ દ્યો બીજી. સુદેવને રથમાં બેસાડયો, રાય ચડાવે ડોળ; શેરીએ શેરીએ જાન જોવા ઉભાં લોકનાં ટોળા. દુરબળ ઘોડા દરિદ્ર બ્રાહ્મણ, જોગ સારથી જોડો; વઈદરભી વરવા રાય પધારયા, ભલો ભજ્યો વરઘોડો. હાકે તો હીંડે પાછા પાછા, ધુસરી કાઢી નાંખે; તાણી હેડે ઘર ભણીને, ઉભા રહે વણ રાખે. પીઠ ઉપર પડે પરોણા, કરડેવા પાછા ફરે. પોહોળે પગે રહે ઉભા, વારંવાર મળમુત્ર કરે. રાય કહે હો હયપતી, નથિ વાત એકે સરવી; બાહુક કહે બરાબર છે ચિંતા, મારે કંન્યાય વરવી. ધણે દોહેલે ગામ મુકયું, વિચાર વરયાના મુકયા; પુન્ય સ્લોકે હેઠાં ઉતરીને, કાન અશ્વના ફુંકયા. અશ્વ મંત્ર ભણીયો ભુપતિ, ધરી વાસવનું ધ્યાન; અશ્વ ચારે ઉડીયા તે, જઇ રહ્યા અસમાન. અવનીએ અટકે નહી, રથ અંતરીક્ષે જાય; ડોટ મુકી બેઠો બાહુક, જોજે પડતા રાય માંહોમાંહી બેઠા વળગી, ભુપતીને બ્રાહ્મણ; રાય વિમાસે વરે એ કન્યા, વરવામાં વેશી કરણ. કાંઇક કામણ જાણે એ કુબડો, એના ગુણ રશાળ; ત્રણ કોડીનાં ટટુવાં, એણે કીધાં પંખાળ. હશી રાયજી બોલીયા, થાબડી સારથી કંધ; તમ પરતાપે દમયંતી શું, મારે થશે સબંધ. વાજી વિધા વાસવની આ, તુજ કને પરી પુરણ; નહાની વાત ન કહી

હોયજ, કરે હયમંત્રનું સ્મરણ. એરાવતને ઉચ્ચીસ્ટ વારે, હારયો ગ રૂડનો વેગ; તમારે હાકયે હવડાં થાશે, વઇદરભ ભેગાભેગ. વળી વ ખાણે ભાગ્ય પોતાનું, ભુપતિ કાહાડે ઘેલાં; જો દમયંતી મુજને વરે તો, પુજુ બાહુકને પહેલાં. ભિમક સુતાનો હસ્ત મેળાપક, જો થાશે હયપતિ; બાહુક કહે વિલંબ શો છે, જો પ્રબળ તારી રતી. વાટ ઓ સરે વાત કરંતાં, ઉડતા ચાલે અશ્વ; રાય વિદ્યાને વખાણે, ન જાણે મંત્રનું રહસ્ય. તાણ્યા ન રહે તેરહ કરંતાં, દે દોઢ ઉપર ઘોડા; એક ઝાંખરે વળગી રહયો, રાયનો પામરીનો જોટો. હાંહાં કરતામાં હયહિંડયા, ગ યા એક જોજન; તવ બાહુકે રથ રાખીયો, કહે લેઇ આવો રાજંન. રાજા વળતાં બોલીયો, મનમાં એમ વિચારી; દમયંતીના નામ ઉ પરથી, પામરી નાંખુ ઉતારી. જા લેઇ આવે તો તને આપુ, બાહુક બન્યો જોડ; બાહુક કહે દમયંતી ઉપર, તુજ સરખા વારૂ કોડ. રાય મોટો દાનેશ્વરી બોલ્યો, બાહુક જાચક તું થા; પરણવા જાઉ છું દ મયંતીને, લેઉ પામરીના ચુંથા. એવું કહીને રથ ખેડયો, મનમાં રાય વિમાસે; રંક હોય તો સત્ર લે પણ, મોટા કયમ લે પાસે. હય પતિ તમમાં વિદ્યા મોટી, ગુણે વાળિયો છેક; તમ પ્રતાપે છે મુજમાં હે, વિદ્યા અનુપમ એક. ગણિત શાસ્ત્રને હું જાણું છું, કહો તો દેખા ડું કરી; એટલે બેડાનો વ્રક્ષ આવ્યો, બંન્યો પડયા ઉતરી. રાજા પ્ર ત્યે બોલ્યો બાહુક, ગરવ વચન કાં આવડાં; આ બેડાંની જમણા ડા ળે, કેટલાં છે પાંદડાં. રાએ વિચારીને કહયું, ત્રણ સહસ્ત્ર શતને ત્ર ણ; બાહુકે જઇને વ્રક્ષ છેદયો, ડાળ તે પાડી ધરણ. પછે બાહૂકે ગ ણી જોયાં, ઉતરયાં તંતે તંત; ઉત્કૃસ્ટ એ વિદ્યા દેખીને, નળનું હર ખ્યું ચંત. ફરીને આવ્યો રથ પાસે, કહયું રાય તમને ધન; ભુપ ક હે જો મન મળે તો, વિદ્યા લીજે અન્યો અન્ય. માંહે માંહે મંત્ર આ આપ્યું, ને મન ગયાં છે મળી; પરીક્ષા કરવા વિદ્યાની, ડાળ બીજી છેદી વળી. કહ્યાં એટલાં પત્ર ઉતરયાં, ગણોત સંખ્યા મળી; બી જી વિદ્યાના પ્રતાથી, દેહમાંથી નીકળીયો કળી. પાડાનું ચર્મ પેહેરી યું ને, ઉંટ તણા ઉપરાણ; ટુંકડા ચરણને શામ વરણ, છે કે રાતે પંચવરણ. કરતાં ક્રાતી આંખ્ય રાતી, મુખે રૂધીરના ઓવરાળ; ભ રયો રીસે સઘડી શીશે, ઉઠે અગ્નિ જવાળ. નિસરી નાઠો ભયે ત્રા

ડો, ધાયો નળ નરેશ; લપડાક મારી સમડી પડી, અહા કળીના કેસ વીજળી સરખું ખડગ કાઢયું, ન જાય જીવતો પાપી; અન્ન ભ્રસ્ટ કીધું કસ્ટ દીધું, રહયો દેહમાં વ્યાપી. રગદોળયો રેણુંની માહે, કેસ પડયો હતો પુઠે; આંખ તરડે દંત કરડે, મારયો ખડગની મુઠે. ઉંઠે અડવડે અવની પડે, અકળાયો અલેખે; વ્યાહુકના હસ્ત કળીનાં અસ્ત, રૂતુપરણ નવ દેખે. રૂદન કરતો ને લોચન ભરતો, કળિયુગ પાએ લાગે; પુન્ય સ્લોકજી ઉગારીએ, ન મારીએ મુજને લાગે. અરે અધરમનાં મુરાડીયાં, જીવતો તને કેમ મુકું; અમને તેં રોળરાવીયાં, નથી નેત્રનું નિર સુકયું. અરે પાપી ધરમ ઉછેદન, વિશ્વ વેદના કારી; વિયોગ દાતા છેદન સાતા, તેંજ તજાવી નારી; અવગુણ એવા કરાવી સેવા, પારકે મંદીર. વદે દીન વાણી મ્રત્યુ જાણી, નેતરે ભરતો નીર. મહારાજ વળતી મારજે, ગુણ અવગુણ બે જોઇ; નળ કહે અવગુણ ભાજન તં, સ્રસ્ટી સરવ વગોવી. સ્વામી બે ગુણ મોટા મુજમાં, અવગુણના છેદન; નળ કહે ગુણ અવગુણ તું, બેઉનું કર વરણન. સ્વામી પ્રથમ અવગુણ વરણવું, મારૂં જે આચરણ; જ્યાં હું ગયો ત્યાં ધરમ નહી, ને ભ્રષ્ટ ચારે વરણ. દંભી લોભીને લાલુપ્ત, બ્રામ્હણને કરૂં ભ્રસ્ટ; અલ્પ આયુશને અલ્પ વિદ્યા, અલ્પ મેધનાં પ્રસ્ટ. અનાચારને અપરાધ બહુ, અનંત આભડ છેટ; સિદ્ધ હોય સંન્યાસી શીળીયો, ભ્રસ્ટ કરૂં હું નેટ. મરજાદ લાજને મુકાવું, ઉમારગ મંડાવું; જપ તપ તીરથ જાત્રા, દાન દયા છંડાવું. ઇશ્વરા કરૂં હું ધ્યાનમાં, તાપસને ડોલાવું; અભક્ષા ભક્ષ અસ્પરશા સ્પરશ, અસત્ય વાકય બોલાવું. સ્વજન વેરને પરશુ મયત્રી, હોય નીચ સંગત્ય; વઇશનવ તો કેડા વિષય સ્થાપું, એવી મારી સત્ય. માત પિતાને પુત્ર ઉવેખે, દેખે શામામાં સાર; ક્રીડા કામે આઠે જામે, સ્રીમાં તદાકાર. વિખવાદ કરતાં જન્મ જાએ, ગાય ગોરીના ગુણ ગ્રામ; લંપટ નિરલજ થઈ અતિ, જપે નારીનુ નામ. હેલામાં બ્રમ્હચરણ મુકાવું, જતી પડે મોહમાંજ; પાખંડી લાંઠ સુખે જીવે, એવું મારૂં રાજ. હું વ્યાપુ ત્યાં હરીહર નહી, નહી દેવ દેવસ્થળ, જ્ઞાન ગોસ્ટી કથા નહી, એવું મારૂ બળ. સ્વામી દરોહી, ગુરૂ દરોહી નર ઘણા; વચન દરોહીને બ્રમ્હ દરોહી, એ સઊ ગુણ આપણા. પ્રજા ખોટી રાજા લોભી

નીરંકુશ લંપટ નાર; વ્યભિચારણી દરોહ કારણી, ભમતી હીંડે બ હાર. ભરથાર પેહેલી કરે ભોજન, સુએ સ્વામી પેહેલી; થાકે નહી તે વાદ કરતાં, વઢકણી મન મેહેલા. કરોધ મુખીને ચોરટી, લોભ-ણીને લડતી; સાચી વાત મળે નહી ને, આઠે પોહોર બડબડતી. થો ડા બોલી સાધ મુખી તે, સુતો સ્વામીને વેચે; પુછયો ઉત્તર આપે નહીને બોલે પેચે પેચે. અભડાવે રસોઈ અન્ન ચાખે, જણાય પરમ પ વિત્ર કળી કહે છે મારે પ્રતાપે, એવાં સ્ત્રીનાં ચરીત્ર. પંડિત દુખીયા ભોગી રોગે ભરીયા; અસાધુ સુખે અન પામે, સાધુ ઘડીએ વહી ઠ-રીયા. દાતાર ત્યાં નહી ધન, ખાનાર ત્યાં અન નહી; ખાનાર નહી ત્યાં અન, રૂપ હોય ત્યાં ગુણ નહી. ને ગુણ હોય ત્યાં નહી રૂપ, શાશા અવગુણ વરણવું; જે પરતાપ મારા અનુપ, શીસ્યની સેવા ગુરૂ કરે. સાધુ અસાધુકું ઉપ ચરણ, સ્ત્રીની સેવા કરે સ્વામી; સુદ્રને સેવે બ્રાહ્મણ, છળ છળ ભેદ અધિક અધિકારી. અઘટીત કરે અન્યાય, અનવિક્રય હય વિક્રય; કરે વિક્રય ગાય. પરપતિ સંગને પર નિંદા અરિશા અપલક્ષણ; ઉપવિત અન સીમંત અન, ક્રિયા અન ભક્ષણ. કંન્યા વિક્રય ભુમી વિક્રય, કરે અકરાવ્યું કામ; સજ્જા લે ને ગઉદા ન લે, ને બોળે બાપનું નામ. વાટ પડાવે વિશ્વાસ ઘાતી, માંહો માં હે વેર સાધે; પંચ દેવનું પુજન તજીને, અસુરને આરાધે. વઈરાગી વેશધારીને જોગી તે ભોગી, ખોટા વણજ વેપારી; વિશય સેવન કરે ને ગરભ ધરે, નવ વરસની નારી. સુરભી દુધ થોડું કરે ને, કાળ પડે દુરભક્ષ; શોક રોગ વિજોગ ઘેરઘેર, સદા ભરે જળ ચક્ષ. કોનું રૂડું નવ દેખી શકું, મારે કો સાથે નહી સ્નેહ; કળી કહે નળરાયજી, છે અવગુણ મારા એહ. વિશેષ કેશ આંબળી ઝાલ્ય, ચડી રાયને રીસ હવે ન મુકુ અધરમી, હું છેદુ તારૂં શાશ. અધરમી અવની વિશે, આવડો તારો ઉન્માદ; તારો વધ જાણી મુને, રાઉ દેશે આશીરવાદ. ભયને ધરતો રૂદન કરતો, રાયને કહે કળી; પછે મુજને મારજો, બે ગુણ મારા સાંભળી. કૃત તેતા દ્વાપરે, શત વરશ તાપસ તાપે; તોય તેને હરીહરબ્રહ્મા, દરશન કોય ન આપે. કળી કહે મારા રાજ્ય માંહી ધ્યાન ધરે વિશ્વાસે; તો તેને ઇસ્ટ દેવતા તે, આવી મળે ખટ માસે. એ ગુણ છે એક માહરો, હવે બીજો કહુ વિસ્તારી; સત વાર દા ન

કરે ત્રણ યુગે, એક વાર પામે ફરી. ભાવે કભાવે મારા વાસમાં, જે હેતે નર નાર; પુન્ય કરે જો એક વારે, તો પામે શત વાર. નળ કહે જા નહી હણું, ઉપજી મુજને માય; અને તે અવગુણ તાહારા તે, બે ગુણે ઢંકાય. મારા રાજ્યમાં તુ નહિ, જો હોય જીવ્યાનું કામ; કળિ કહે હું કયાં વસુ, વસવાનો આ ઠામ. જ્યાં જાઉં ત્યાં નામ તમારૂં, તો કયાં રહું હું દાસ; નળ કહે બેડાના દરૂમ માંહે, સદા તારો વાસ. જ્યાં કથા હોય માહરી, અથવા હરી કીરતન; એવે સ્થાનક તું નહી, તે લીધું સત્ય વચન. રાય બેઠો રથ ઉપર પણ, રૂતુપરણ સમજ્યો નહી; હરખ પુરણથી હય હાકયા, પરેમ સરીતા વહી. ॥ ॥

॥ વલણ ॥ ॥ વહીને ચાલ્યો પેમરસ, રથ ચાલ્યો ગડેડાટ, ભટ પેમાનંદ એમભણે વઇદરભી જુએછે વાટરે. ॥ ॥ કડવાં ॥

॥ ૫૩ ॥ ॥ રાગગોડી ॥ ॥ દમયંતી કહે દાસીને, સુણ સાધવી. છેવિમનો વાયદો આજ, મેળાવો માધવી. હેડથી દતુપરણ આવશે, સુંણ સાધવી. જો હશે નળ મહારાજ, મેળાવો માધવી. અવશ્ય પોહોતી અ બ્યા તણી, સુણ સાધવી. થયાં ત્રણવરષ વનવાસ; મેળાવો માધવી. એવડા ગુણ શા વસ્યા, સુણ સાધવી. પ્રભુ કરીજલીધો તપાસ, મેળાવો માધવી. નહી સંભારયાં બાળુડાં, સુણ સાધવી. છે કઠણ પુરૂષનાં મન, મેળાવો માધવી. હુ મુઇ જીવી જોઇનહી, સુણ સાધવી. કયમ વેઠયું હસેવંન, મેળાવો માધવી. બોલે વ્યાસ આંગણે, સુણ સાધવી. મને ઊપજે હરેષ તરંગ, મેળાવો માધવી. આજ ફરકે ડાભી આંખડી, સુણ સાધવી. મ્હારૂ ફરકે ડાબુ અંગ, મેળાવો માધવી. સું મનનો માંન્યો આવસે, શુણ સાધવી. એ શુકન કેરાં ફળ, મેળાવો માધવી. શ્રવણે વધામણી સાંભળયું, સુણ સાધવી; કો કહે પધારયા નળ, મેળાવો માધવી. વધ થાશે વેરી વીજોગનો, સુણ સાધવી; ગયો જડશે સંજોગ, મેળાવો માધવી. વીરશેન સુત આવશે, સુણ સાધવી; ત્યારે ટળશે સઘળો રોગ, મેળાવો માધવી. કો આવી ખાશે વધામણી, સુણ સાધવી, નથી આપવા સરખી વસ્ત; મેળાવો માધવી, આપીશ હાર હઇઆ તણો. સુણ સાધવી, વળી માણવીશ જોડા હસ્ત; મેળાવો માધવી, બારીએ બેશી નિહાળીએ. સુણ સાધવી, હવે ઉડતી દીસે ર

જ; મેળાવો માધવી; ઓ રથ આવે ગાજતો. સુણ સાધવી, જેને સં-
બળી ફરકે ધજ, મેળાવો માધવી, ઓ પડુધિ વાગે અશ્વની સુણ
સાધવી. એની હાંકણી માંહે વિચાર, મેળાવો માધવી; ઓ પરોણા
ઉંચા ઉછળે, સુણ સાધવી. હોય નળ મુખ હયકાર, મેળાવો માધ
વી; રથ આવ્યો ગામ માંહરે, સુણ સાધવી. હોય હોય અયોધ્યા ભુ
પ, મેળાવો માધવી; દીસે સુદેવ મેલે લુગડે, સુણ સાધવી. પણ હા
કનારો કદરૂપ, મેળાવો માધવી. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ કદરૂપ
ખેડણ રથ તણો, કેમ કહું ન ગરાય; અવસ્થા દેખી ગામની, રૂતૂ પ
રણ દુખિયો થાયરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૫૪ ॥ ॥ રાગ કેદારો
॥ ॥ રૂતુ પરણુ કહે સુદેવને, એ કારણ શુભુ દેવરે; ભ્રાંત્ય પ
ડે છે સુજને, નથી સ્વયંવરનો અવે વરે. મુની મને મિથ્યા લાવીગો,
કાંઇ દીસેછે કપટરે; રીપુ લોક હસીરીઆ, ફેરો પડ્યો ફોગટરે. વિ
વા કરમ દીસતું નથી, નથી રચ્યો માંડવરે; દુંદુભી નથી વાજતી,
નથી ગીતને તાંડવરે. સુદેવ વળતો બોલીઓ, છે છાંનું વિવાનું ક
રમરે; કંકોતરી તો લખી દમયંતીએ, ન ભાગશો ભિમકનો ભરમરે.
ક્ષણ એક રહીને આવજો તમે, પુંઠે થકી મહારાજરે; સુદેવ આગળ
થી સંચરયો, વધામણી કેરે કાજરે. વઇદરભિ જુએછે વાટડી, વિપ
આવ્યો પુર માંહેરે. હરખ ભરી તે સુંદરી, દમયંતી લાગી પાયરે:
રૂડી કેહેજો વધામણી, શું પધારયા પ્રાણ નાથરે. બાઇ રૂડીપેરે નથી
ઓળખ્યા, શત જોજંન કીધો સાથરે; રૂપ તેનું બિહાંમણું છે, ગુણે
બીજો નળરે. પરીક્ષા સારૂ તેડજો એકાંતે, જ્યાં વાડીનું સ્થળરે; દમ
યંતી હરખી ઘણું, એવે આવ્યો રૂતુ પરણરે. નગર લોક હસે ઘણું,
જોઈ સારથીનું વરણરે; ભિમક ભુપ સામો ગયો ને, રથથી ઉતરયો
રાયરે. ત્રણે રાજકુમાર આવી મળયા, ઉઠી સરવ સભાયરે. ॥ ॥
॥ વલણ ॥ ॥ સભા સરવ ઉભાં થઈ, આસને બેઠા ભુપ; ભિ-
મક આદયે સરવેકો, જુએ સારથીનું રૂપરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૫૫
॥ ॥ રાગ કેદારો ॥ ॥ ભિમક ભકિત કરે ઘણીરે, ભલે
આવ્યા અયોધ્યા ધણીરે; હય દુરબળે વાળયાં છેકરે, સારથી સંસા
ર વ્યતી રેકરે. કાંઇ અટપટું સરખું દીસેરે, એવે બાહુક બોલ્યો રી
સેરે; રૂતૂ પરણ મુકયો રથ તાણીરે, મેલો ઘોડાને વાળી પાણીરે.

નાંખ્યો પરોણોને શાસરે, જઇ બેઠો રૂતુ પરણ પાસરે; આવે વળગનો રાય આઘો ખસેરે, સભા મુખ વસ્ત્ર દેઇ હસેરે. ત્યેમ ત્યેમ મચમચાવે આંખડીરે, તેના ખોળામાં ગાડડીરે; રૂતુપરણને બાહુક પુછેરે, વિવાનો વિલંબ શું છે રે. રાજા સ્નાન કરી રાખે વારીરે, ત્યારે બાહુક બોલે ખુખારીરે; રૂતુ પરણુને ભિમક પુછે રે, રાખ્યા જક કરેછે તે શું છે રે. એ મિત્ર ક્યાંથી ઉપરાજ્યોરે, જેથી કામ હિંડેછે લાજ ારે; ઘણું થાકયા રેણુએ ભરાણારે, કહો કયાંથી પધારયા રાણારે. રૂતુ પરણ કહે અભિગુણીરે, નથી એકે વિદ્યા ઉણીરે; કોઇ ભિયાએ ન જાય વાધારે, તે માટે મોઝાઇ બાંધીરે. રથ હાંકણ વિદ્યા હાથેરે, મેં અગયાયે તેડયો સાથેરે; વન ભમતાં થયો અતિ કાળરે, અડિ આવી ચઢયા ભુપાળરે. ભિમક કહે કીધી કરૂણારે, સોહેજે સ્વામી રહો પરૂણારે; ભુપે હલ મલ અતિશે કીધીરે, આગના રસોઇની લીધીરે. ભુપ બાહુકનો છે ભેદીરે, અમિયા છે આત્મ નીવેદીરે. ॥ ॥ વલણ ॥ આત્મ નીવેદી સારથી, હશો ભિમક ભુપાળ; આ વચન થાય દરશન, તે આવડો શો જુઆળરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૫૬ ॥ ॥ ॥ રાગ નટ ॥ ॥ બાહુક રોકટ્યો બાગમાં, રસોઇનું સ્થળ એકાંત; વઇદરભિ કહે કીજે પરીક્ષા, ભાગે મનની ભ્રાંત. બાહુક, ભિમકે શેવકને આગના આપી; જઇ આપોનો લ્યો તપાસ, રૂતુ પરણ ઉતારયા ભુવન માંહે. સેવા કરેછે દાસ, બાહુક; દમયંતીએ પીતાને કાહાવ્યું, આજ્ઞા તમારી લીજે. બાહુક માંહે ગુણછે નળના, કહોતો પરિક્ષા કીજે; બાહુક, એક તે વાડીમાં દમયંતીની. કીધું રસોઇનું સ્થળ, ઠાલા કુંભ આણીને મુકયા; નહિ જળને અંન, બાહુક. બાંજં પાત્ર મેલ્યાં નાના વિધનાં, ન મુકયુ મેં ક્ષણ; માધવી કેશવી મુંકી શેવામાં, જે જાણે સઉ લક્ષણ. બાહુક, બારિયે બેઠા દમયંતી; અંતરપટ આડો બાંધી, તેડી લાવો રૂપાળાને જોઇએ. કેમ જમેછે રાંધી, બાહુક; દાશી એક તેડવાને આવી ચાલ, ચાલો કંદ્રપે ક્રોડ. અમારી વાડીને શોભાવો ચાલી ચંપક છોડ, બાહુક; ઊઠી નળ ચાલ્યો તે જોતાં, આનંદ અંતર આણી; સખી સાહેલી અચરત પામી, હસે આડો શણગટ તાણી. બાહુક, દમયતી જુએ હેરી હેરી; વિસ્મય થઇ મન માંહે, આ સ્વરૂપનો ન મળે જોડી. જોતાં ત્રીજુ વન

માહી, બાહુક; સરીર દીસે દવનુ દાધ્યું, કાંધે જાડો પગે પાતળો. ટુંકા કરને નાસા નીકળી, મોટા પેટનો નળો; બાહુક, કયાં તે નળને કયાં તે બાહુક. કયાં સુર્યે રાહુ મંડળ, વાંકુ મુખને મસ્તક મોટું; પાઆ ઉડળ ગુડળ, બાહુક. આ સાથે શી ગોષ્ટી કરીએ, ભાવટ ભાગી ભવની; હીંડતાં પગના સ્પરશ થકો તે, કાળી થાશે અવની. બાહુક, એને દેખી હયની ક્યાંથી, આશ્ચરય સરખું દીસે; કતરાતો આવે નાક ફુલાવે, ધ્રાસ્ટી ભરીછે રીસે. બાહુક, દમયંતી પાસે હસ્તી હસ્તી; ભાળી આવી જાણુ, બાઇ આ પુતળુ કેમ પધરાવ્યું. વારૂ રૂપને વરણ, બાહુક; કદાપી નળ નીરખશો તો, રેહેશે એવું અંગ. કહો બાઇ તમે કયમ કરશો, એવા પુરૂષનો સંગ; બાહુક, શ્રાપ હશે કોઇ દ્રષ્ટાનો તો. રેહેશે એસો સરવાંગે, અભીઆશને બેસશો;તમે કેમ રેશો અડધંગે. બાહુક; જ્યાં હશે ત્યાંથી કાલે આવશે, બાઇજી તમારો સ્વામી. એના બળમાં શું મારોછો, ધીરજ ધરો ગજગામી; બાહુક, દમયંતી કહે કઉતકને કો. બેશી કીજે પરિક્ષા જાઓ સેવા કરો બાહુકીઆની, સાખીને દીધી શિક્ષા; બાહુક, માધવી કેશની બંને આવી, પુણ્ય શ્લોકની પાસ. રૂદે ભરાયું નળ રાજાનું, ઓળખી બંને દાસ; બાહુક, દાસને સ્પરશ કીધો નળે. થયું નવ પલ્લવ, દાસ બંન્યો હર્ષ પાની હોય; વઇદરભીનો વલ્લભ, બાહુક કહે સઇયર સુણો આચારીજન. ધરશો નહી મન ધોખો દરૂમ તળે સ્થળ રસોઇનુ છે, અમો દીધો છે ચોકો; બાહુક, નાહાવા કેરૂ વસ્ત્ર પેહેરીયું. પાગ પહેડી વરજે, જંઘાએ ગુછળાં કેશ ઘણાં છે; શરીર ભારયું છે ખરજે, બાહુક, નીચુ ભાળે શરીર ખંજુવાળે. દાસીએ દ્રષ્ટીમાં કીસો, રાંટે પગે હીંડે બડબડતો; ઠાલો કુંભ જળનો લીધો, બાહુક૦ વરૂણ મંત્ર ભણ્યો નળ રાજા, તતક્ષણ કુંભ ભરાયો; વીશ ઘડા રેડ્યા વપુ ઉપર, ઉભો રહીને નાહાયો. બાહુક૦ દાસી અતી આનંદજ પામી, કઉતક કીધું વળતું; ચુલા માંહે કાસ્ટજ મુકયાં, અગ્નિ વીના કરયું બળતું બાહુક૦ ઉભરાતું અન કર વડે હલાવ્યું, કડછીનું નહી કામ; સખી ગઇ દમયંતી પાસે, બોલી કરી પ્રણામ. બાહુક૦ વાજી મનને જળ અનળ, એ ચારે પરીક્ષા મળી; અન લાવો એનું અભડાવીને, દમયંતી કહે વળી. બાહુક૦ રમતી ભમતી

દાશી આવી, નીરખતી નીજ ગાત્ર; એકે બાહુક વાને વરગાડ્યો, એક લઇ નાઠી અન પાત્ર. બાહુક૦ અરે પાપણી કહી બાહુક ઉઠયો, દાસીએ મુકી દોડ; માધવી કહે ફરી કરો રસોઇ, હું દેવ આપુ ખ બોટ. બાહુક૦ નળે પાક ફરી નીપજાવ્યો, ભાવે કરવા ભોજન; દમયંતીએ ચાખી જોયું, અસડાવ્યું તે અન. બાહુક૦ સ્વાદ ઓળખ્યો નળરાય નિશ્ચય, પાક છે પરમ રસાળ; ફરી પરિક્ષા જોવા સખી સાથે મોકલ્યાં બંને બાળ. બાહુક૦ ॥ ॥

॥ વલણ ॥ ॥ સાથે બંન્યો બાળ લેઇ, નળ કને આવી કીંકરી બાળક દીઠાં બાહુકે, જગે આંખ ઝડી ભરારે. ॥ ॥ કડવાં ૫૭॥

॥ રાગ રામગ્રી ॥ ॥ બાહુકે દીઠાં બાળકાં, ઉલટ્યુ અંતઃકરણ; દામણાં મારાં બાળકાં, દેખાને આવે મરણ. બાહુકે૦ કલ્પાંત કીધું કળી જુગે, બાળ વરત્યાં મોશાળ; કોણ કૃત્ય મેં આચર્યાં, તજ્યાં અંતારયાળ. બાહુકે૦ સંગો જગ સાગર ઉલટયો, નેણ વરશા સપાન, આલીંગન દેતા સુતને નળે, કીધી સાન. બાહુકે૦ ગળવાને તેડ્યાં મોહટાં. કર લાંબા કીધા ઇશ; છળાં બીહીનાં છોકરાં, પાડે ચાસે ચીસ. બાહુકે૦ દાસીએ રૂદીયા શું ચાંપીયાં, બાહુકને કરી તિરસ્કાર; રહેવા દે તારૂં રમાડવું, રૂવે રાજકુમાર. બાહુકે૦ બાહુક કહે એ બાળકને, સાંઇ દેવાનો સ્નેહ; નારે ભાઇ થાય ભેડતાં, કાળી કુંવરની દેહ. બાહુકે૦ છે છત્રપતિનાં છોકરાં, મળવા કેમ થયું મન; શે દુઃખે થાય ગળગળો, રોઇ ફુટશે લોચન. બાહુકે૦ બાહુક વળતો બોલીઓ, મારે બાળની જોડ; આ દેખીને તે સાંભર્યાં, થયો રમાડવા કોડ. બાહુકે૦ દાસીએ કહ્યું દમયંતીને, બાજા બાહુકની વાત; આશ્ચરય દીઠું અતિ ઘણું, કાળો કરે આંસુપાત. બાહુકે૦ દમયંતી પુછે ભિમકને, બાહુકમાં નળની ભ્રાંત્ય; આજ્ઞા હોય તો એહને, તેડી પુછુ એકાંત. બાહુકે૦ ભીમક કહે સુતા સતિ, તને શી કહું શીક્ષા, બોલાવો સુખે બાહુકને, કરો નળની પરીક્ષા. બાહુકે૦ વઇદરભી આવ્યાં અંતઃપુરે, જ્યાં પોતાની મેડી; દીધી આજ્ઞા દાસીને, લાવો બાહુકને તેડી. બાહુકે૦ વશી આવી શાહેલડી, અંતર માંહી ઉલાસ, ઉઠો બાહુકજી ઉતાવળા, દમયંતીની પાસ. બાહુક૦ રાયજી વળતો બોલીયો, હું છું દીન કંગાળ,

વરવા સાથે વઇદરભીને, વાત કરવાનું શું વહાલ. બાહુકે૦ સોમ વદની સુંદરી, સારંગ નયની સુજાણ, વાત કરતાં બ્રહ્મચરય, ભાગે વાગે મોહનાં બાણ. બાહુકે૦ ઘરવર માંહે અમો નવ પેસું, સ્ત્રીનાં ચંચળ મંન; સાધુ પુરૂષને સધ પાડે, આવીને દે આલીંઘન. બાહુકે. દાસીને તવ હાસ્ય આવ્યું, દઇવનાં કઉતક જોય; વિશ્વ મોહની દમયંતી તે, અભિયાને કેમ નહી મોય. બાહુકે૦ બોર ન ખાય કો કર તણાં, વીપ્રીત વપુનું વાન; એવાં ઉપર વળી કરમ લડયાં, વળી રૂપનું અભિમાન. બાહુકે૦ બાળાતકાળે તેડયો બાહુક, દાસી થઇ બાંહધર; નીચી નાડે નળ ચાલીયો, જ્યાં ઘરૂણીનું ઘર. બાહુકે૦ જાનતા કહે છે કીંકરીને, બ્રહ્મચરણને છે ઘાત; વઇદરભી વીકારે ભરી, મને વશ કરવાની વાત. બાહુકે૦ માધવી કહે બોલ્ય વિચારી, કોણ ભાગે છે ધરમ; વઇદરભી તને કેમ નહી વરે, કરે અગ્નિ કરમ. બાહુકે૦ નથી આશરો ગયા તણો, નહિ ભીડાવ્યાં કપાટ; દાસીએ દેખાડી આંખડી, ત્યારે ચાલ્યો પાધરી વાટ. બાહુકે૦ બાહુકને બારણે બેસારયો, ઢાળી રૂપાનો બાજઠ; દમયંતી ઉમરા ઉપર બેઠી, આડુ ધરી અંતરપટ. બાહુકે૦ બાહુક ખુંખારે આળસ મોડે, માંડયાં વીશયીનાં ચિન્હ; ચિત મળ્યું ત્યાં ચક કશોરે, જો નથી ભિન્ના ભિન્ન. બાહુકે૦ ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ જો નથી ભીન્ના ભીન્નતો, મધ્યે અંતરપટ કશું; નહી બોલો જો મન મુકી, તો અમો ઉઠીને જશું.

॥ ॥ કડવાં ૫૮ ॥ ॥ રાગ કાફી ॥ કટીબંધની ચાલ ॥

॥ વિનય સંઘાતે બોલે, વઇદરભી સુંદરી; શા માટે ઉઠી જશો, તેડયાવ્યા ખપે કરી. અમોને રેહેવું ઘટે, બાંધીને અંતરપટે; બોલું હું કેમ પ્રગટે, પર પુરૂશની નીકટે. બેસોજી બાજઠે, બોલોજી ઉલટે; નહી પુછું કપટે, બોલવું નિરમળ ઘટે. પુરૂશ ભરાયો હઠે, ચાલ્યો પોતાની ચટે; હીંડે નારીને નટે, ચાલે નહી રાજવટે. જે જનમના કાળા, મુખે વીખની જવાળા; કયમ વિજોગના ભાલા, શહી શકે તે બાલા. બાહુકજી છો આચારી, સાંભળો વીનતી મારી; કાં મુકી એ વીસારી, દોહલે પામી નારી. નવનવા નેહ ઉદે, વહાવાના વાયક વદે; પ્રેરી હોય જો મદે, પુરૂશનાં કઠણ રૂદે. વળગતી હિંડે કાંડે, નવી નવી પ્રીત માંડે; જણાવે દુઃખને ટાંડે, સ્નેહીને નિશ્ચય છાંડે. જાણી એ

મ વળીએ વહેલાં, દેખીને થઇએ ઘેલાં; નારી નત્ર [illegible] પેહેલાં, પુરૂશનાં મનડાં મેલાં. એ વ્હાલપણાં કયાં ગયાં, મુખે કહેતાં અમિયાં વજરપેં કઠણ હઇઆં, તરછોડયાં નાહાનાં છઇયાં. બ્રહ્માએ પુરૂશ ઘ ડીયા, નારીને જીવે જડિયા; દુઃખના દાહાડા પડીયા, વેરી થઇ નીમ ડીયા. પીતડી જેને વ્યાપે, તેને મારે અદાપે; ફુળ બે રૂડાં આપે, વ્ર ક્ષને થડથી કાપે. જ્યારે વેહ્ય સુકે, પરભત્રી વેહેતી મુકે; તજે તે ચ તુર ન ચુકે, ફરી ન આવે ઢુકે. જે સ્થળ તણું જળ પીજે, શહ્યા ત્યાં કેમ દીજે; જે પર દયા કીજે, તેનો જીવ ન લીજે. જે અબળાનો કર ગ્રહીએ, તેને મુકી નવ જઇએ; અમોતો અબળા છઇએ, વેદના કોને કહીએ. ન પામી માનવ જને, દેવતા ન આણ્યા મને; રાખત્રી ઘટે કને, તેને ન મુકીએ વને. બેશિયે એકજ પાટે, કામની કનક ઘાટે; થોડા અપરાધ માટે, ન મુકીએ ઉજડવાટે. શાં અબળાનાં હોય બળ કદળી પેં એ કોમળ; પરગટયાં કરમનાં ફળ, નયણે ભરીએ જળ. વનમાં વાઘ ગાજે, પાવલીએ કાંટા ભાજે; બીજા લોક ઘણું દાજે, તોય શઠ સ્વામી નવ લાજે. વન માંહે રામા રોએ, ત્યાં કોણ આંસુ ડાં લોએ; પરભુ તપાસી ના જોએ, પોતાનું કુળ વગોએ. ત્યાં આ થી કર લેખે, દારૂણ વન ઉરેખે; ન આવે નાથને લેખે, વેરીડા દેવો દેખે. ન જાણી નારી મોરી, છે છત્રપતિની છોરી; ચતુરાની શી છે ચોરી, અજગરે ગળી ગોરી. આંખે આંસુડાં રેડે, તારૂણી પીઉને તે ડે; છબીલીને છંછેડે, પારધી લાગ્યો કેડે. મળ્યા લપંટ લોકો કામી, કયમ જીવે એ ગજ ગામી; કુળને લાગે ખામી, નવ જાણે શઠ સ્વા મી. કુળને લજાવ્યું નેટ, જે નીચપણે નફેટ; કરી માસીની વેઠ, પરે મદાએ ભરીયું પેટ. કરમની લાંબી દોરી, ચડી શીર હારની ચોરી; નવ જાણે નાથ અઘોરી, ભાગ્યો શીર ઇંધણ ધારી. પૃથ્વી જાએ પા તાળે, સતીને જુઠે આળે; વિચાર ભણી નવ ભાળે, ન જાણે કુડે ગાળે. નરનો વિશ્વાસજ કરે, તે શામા ઘેલી ઠરે, એના ઉપર પરીત ધરે, મારી પેરે રોઇ મરે. જે ખપ કરીને વરી, દુઃખણી અંતે કરી, કહો બાહુક એ વાત ખરી, તેને કાંઇ પુછશે હરી. છે કરમની વસ મી ગતી, ભુશી નવ જાએ રતી, શતરૂ થયો પરજાપતિ, બ્રહ્માને દયા નથી. ભલાનો વેરી બ્રહ્મા, કઠણ તે કૃત વરમા, લખે લેખ કરમા ધ

રમા, કલેશને ઘાલે ઘરમાં. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ કલેશ ઘાલે ઘર વિશે, પ્રજાપતિ કઠણ ઘણું; બાહુકજીને પ્રશ્ન પુછે, જોયુ ડાહાપણ તમતણું રે. ॥ ॥ કડવાં ૫૬ ॥ ॥ છંદ ભુજંગીની ચાલ ॥ ॥ દહે દેહ વીજોગની વિરહ જવાળ, મારે મરમનાં વેંણ પુછે રે બાળ. તમારી સબળ બુદ્ધી બાહુક દીસે, કાંઇ જાણવા ભેદ મુજ મન હીસે. દીસે સારદા વાસ તમ જીભ અગરે, ભલે પધારયા આપ ભીમક નગરે. વિવેકી દીસો છો વડા સાધુ વાન, જાણો ભુત ભવીશને વરતમાન. એક શોભતા પુરૂષને મુરખ મોટા, જેવાં છીપ માંહે મોતી દાણા ખોટા. એક રૂપહિણા બહૂ ગુણ ભરિયા, જેવા હીરા સાચા સુવરણેજ જડીયા. બાહુક બાપના સમજો જુક ભાખું; તમો ઉપરે વિશ્વ ઉતારી નાંખું. કોઈ ઇંદ્રવરણાં ફળ સાય, કરે ભક્ષ જેતેનોજીવ જાય. ધરે છત્ર સરવ સ્થળે આણ વરતે, કરે નવ નવાં ભોજનો નિત્ય પ્રત્યે. એવા પુરૂષને મોહી કોઇ નાર પેહેલી, તપતેજ સરખી જુવે ગરવ ઘેલી. નરો અમારો મુનીની આશા તોડી, મૃત્યુ લોકી માણસથી મીત જોડી. તજ્યાં માત તાત પિયરને પડોશી, નકી જાણીઆ નાથ છે નિરદોશી. સોંપ્યા તન મને પ્રાણ નિરદોશ જાણી બાહુકજી સુણો કરમની કહું કહાણી. વેંધે મ્રગને નાદ ઘંટા વગાડી, તેમજ પરેમદા પરેમને પાસ પાડી. બહુ રંગ વિલાસ સુખ દેખાડી, ગયા હાડ અંતે વિપતીજ પાડી. નહી કંદ મુળે નહી પત્ર પાણી, એવે ઠામ મુકી ગયા નાથ રાણી. નહી કો કરે એહવું કરમ કીધું, અપરાધ પાખે બહુ દુખ દીધું. ઉજડમાં મુકી વસ્ત્રનો ખંડ કીધો, રેણી મધ્ય નાથેજ વીજોગ દીધો. દીવસ ત્રણ રાત્ય વન મધ્ય ભટકી, નીરદયનાથને મનમાં નવ અટકી. ગ્રહી અજગરે સુંદરી દુખી કીધી, મળ્યો પારધી ઇશ્વરે રાખી લીધી. મળ્યા વાટમાં વાટ જાતાં વેહેપારી, કહી ડાકણી શાકણી મારમારી. ચડી ચોરી તે મોતીની માળકેરી, ગઇ સરણ જેને થયાં તેજ વેરી. પરાધીન થઇ નીચનુ કામ કરીયું, ધરી દાસીનું નામ ત્યાં પેટ ભરીયું. વરસ કાઢયાંત્રણવસ્ત્રસ્વેત પેહેરી, નહી કંકુ કાજળ નાડું લહેરી. પરાધીન પંડે હવીખ્યાન પામી, નહી તોય તેણે તજ્યોનીજ સ્વામી. બાહુકજી કહો એહ અધરમ કેવો, ઘટે નાથને એવડો છેહ દેવો. સરવ પાપમાં પાપ વિશ્વાસ

ષાત; તેને કાંઇપુછશે વધકુંઠ નાથ.એ બહુકજીપ્રશ્નનો ઉત્તરદીજે એ વા હોય કપટી તેને શું કીજે. સુણી મરમની વાણી નરનાથ રીઝ્યો; વળી પરીત જોવા વિશેશજ ખીજ્યો, શુણો પરશન ઉતર ભીમક બાળા, સહી પુરૂષને ઉપજે વિરહ જવાળા. વરી સુંદરી પરેમદા સાધુ જાણી, મોહ્યો નાથ તેને કીધી પટરાણી. બીજી નારીની સામું સ્વપ્ને ન જોયું, ગુણ હીણુ સ્ત્રી સાથ આયુશ ખોયું. સગા મીત્ર મી પરીત તે સાથ ફેડી, ગયો વનમાં સુંદરી સાથ તેડી. વને ભમતાં સાત ઉપવાસ કીધા, મછ રાખવા નારીને ત્રણ દીધા. કીધો શ્રમ બીજાં કાંઇ નવ લાધ્યાં, પેલાં પાપણી નારીએ મચ્છ ખાધાં. કહો ભીમક બાળા બની વાત એવી, કરો પ્રશ્ન ઉત્તર તે નાર કેવી. જોતાં તેહનો અપરાધ કાંઇ નહાનો, તેને મુકતાં નાથનો વાંક શાનો. અહી સુંદરી અજગરે દીરઘ બ્યાળે, હશે કંથને તો ડશો સરપ કાળે. થયું શાકણી નામ અપવાદ એવો, કહ્યો તો હશે કંથને ભુત જેવો. હશે કીધી સ્ત્રીએ પરઘેર વેઠ, હશે ભરયું કંથેય પરઘેર પેટ, કહો કોણુ કોના કહી કરમ રોશે, બુદ્ધીવંત પ્રાણી કરમ સામુ જોશે. ધોળા સાળુ પેહેરી સ્ત્રીએ પંડ પાડયો, કાળો કાંબળો ઓઢીને કંથ હિંડયો. એ મેં પ્રશ્ન ઉત્તર આપ્યો વિચારી, વળી પુછવું હોયતેપુછનારી.કહીમરમનીવાતનિજનાથજાણ્યો,ભાગ્યોભેદ મનનો પછેપ્રેમ આણ્યો.એવી ગુહ્યવાણી બીજું કોણ ભાંખે,એવું કોણ બોલે નળ નાથ પાખે. થયું ભેટવા મન મરયાદ નાઠી, ગયું વસ્ત્ર અંતરપટ કેરૂ ફાટી. ગજગામની ભામની મદમાતી, ગઇ નાથ પાસે ગુણગ્રામ ગાતી. પરદક્ષણા કરીને પછે પાય લાગી, બોલો નરેશદ નાથ કહયું માન માગી. અપરાધ કોટી અબળાના હોય, પરીગ્રહ તે કરૂણા મીટ જોય. વન મધે મુકી અપરાધ પાખી, અરે મછ આહારના વિષ્ણું શાખી. તમારા ચરણુમાં સદા ચિત્ત રાખું, તમો પાખે હું પેટમાં ધુળ નાંખું. અમો અબળા નારીમાં બૂદ્ધિ થોડી, કરે વિનંતી પરેમદા પાણ જોડી. નથી રૂપનું કામરે ભુપ મારા, થઇ કિંકરી અનુસરે ચરણ તારા. સૂણી વિનતી નારની દીન વાણી, ઉઠયો બાહુક અંતરે પરીત આણી. કર કોટીક નાગનો મંત્ર ભાખિ, જિરણુ કાંબળો દૂર દિશારે નાંખી. ત્રણે નાગનાં વસ્ત્ર પરિધાન કીધાં; હશી સુંદરી

સરવ કારજ સિદ્ધાં. તે વેળા મુળ રૂપ માહારાજે ધરીયું, શ્વસુરધા મનું સરવ તીમર હરીયું. તમાલ ઉપર જેમ વિંટાય વેલી, તેમ કં થ કંઠે વળગી હરશ ઘેલી. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ હરખે ઘેલી સુંદરી, ભેટી ભીડી નાથ. જે જે કાર થઈરહયો, નીરખ્યા નઈષદ નાથરે ॥ ॥ કડવાં ૬૦ ॥ ॥ રાગ સારંગ ॥ ॥ વરત્યો જેજેકારહો, નઈષદ નાથને નિરખીજી. નળ દમયંતીની જોડહો, દેખી દાસી હરખીજી. શ્વાસે ભરી સાહેલીહો, આવીજ્યાં ભિમક તાતજી; રાય વધામણી દીજે હો, અદભુત સરખી વાતજી. રૂતુપરણનો શેવક હો, નિમટીઓ નળનાથજી; વધામણી સાંભળી હો, હરખ્યો સઘળો સાથજી. બાહુક રૂપ પરહરીયું હો, પ્રગટયું મુળ સ્વરૂપજી; એવું સાંભળતાં આપેહો, હરખ્યો ભીમક ભુપજી. વાજે પંચ શબ્દ નીશાન હો, ગુણીજન ગાય વધાઈજી; પુન્ય સ્લોકને મળવા હો, વરણ અઢારે આઈજી. ત્યાં નાના વિધની ભેટ હો, મજા ભુપને લાવેજી; કરે પુજા વિવિધ પ્રકારે હો, મુકતાફળે વધાવેજી. તરીયા તોરણ બાંધ્યાં હો, માનની મંગળ ગાયજી; દે મુનીવર આશીશ હો, અભિશેક બહુ થાયજી; વાજે ઢોલ દદામા હો, ભેર મ્રદંગને ફેરિજી. સઉને આનંદ વરત્યો હો, શણુગારયાં ચઉટાંને શેરીજી. મન ઉછાહ બહુ વ્યાપ્યો હો, ભીમક દે બહુ દાનજી; આવ્યો અંતરપુર માંહે હો, સંઘાતે સુત પરધાનજી. કાંન્તિ સુરય સમ હો વીલસે સક્ર સમાનજી; કંદરપ કોટી લાવણ્ય હો, જમાઈ જાજલમાનજી. પડયો ભીમક પુજ્યને પાયે હો, હશી આલીંગન દીધુંજી; આપ્યાં આદરમાન હો, પ્રીતે પુજન કીધુંજી. અરઘ આરતી ધુપ હો, ભુપને પુજે ભુપજી; નખસીખ ફરી ફરી નિરખેહો, હરખે જોઈ જોઈ રૂપજી. શ્વસુર શ્વસુર પત્નિ હો, શાળક શાળાહેલીજી; દમયંતીને બહુ પુજે હો, નાચે કોઈ સાહેલીજી. લક્ષમી નારાયણ હો, એવું જોડું બન્યું છે જી; માન દેઈ સઉ બેઠાં હો, કુશળ ખેમ તે પુછેજી. ॥ ॥ વલણ ॥ ॥ નઈશદ નાથને પુછીયું, કુશળ ક્ષેમની વાત; સમાચાર કહી પરસ્પર, હરખ્યો સઘળો સાથરે ॥ કડવાં ૬૧ ॥ ॥ રાગ મલ્લાર ॥ ॥ નળરાય પ્રગટયો સાંભળી, સંસાર સુખીયો થાયરે; પરમ લજ્જા પામીઓ, દુખી થયો

ૠતૂપરણ શાય, હવે હું શું કરૂંરે. શેવક કહી બોલાવીયો, નહી જાણ્યો નઇશદ નાથરે; પસ્તાવો મનમાં કરી પુરો, ઘસવા લાગ્યો હાથ. હવે હું શું કરૂંરે. જવ મન કીધું દેહ મુકવા, તવ હવો હાહાકારે; જાણ થયું અંતઃપુરમાં, નળ ભીમક આવ્યા બહાર. હવે હું શું કરૂંરે. હાંહાં કહીને હાથ ઝાલ્યો, મળયા નળ રૂતુપરણરે; ઓશીઆળો અયોધ્યાપતિ થઇ, પડયો નળને ચરણ. હવે હું શું કરૂંરે. પુન્ય સ્લોક પાવન સત્ય સિંધું, જાય પાપ લેતા નામરે; એવા પુરૂષને મેં કરાવ્યું, અશ્વનું નીચું કામ. હવે હું શું કરૂંરે. જેહનું દરશન દેવતા ઇચ્છે, સેવે સહૂ નરનાથરે; તે થઇ બેઠો મમ સારથી, ગ્રહી રાશ પરોણો હાથ. હવે હું શું કરૂંરે. શત સહસ્ત્ર જેણે જફા કીધા મેર તુલ્ય ખરચ્યું ધનરે; તે પેટ ભરી નવ પામીયો, મુજ પાપી તણે ઘેર અન્ન. હવે હું શું કરૂંરે. એનાં વસ્ત્રથી ધુત લાજે, ને સ્ફાટીક મુકે માનરે; તે મહારાજ મારે ઘેર વસીયા, કરી કામળો પરીધાન. હવે હૂં શું કરૂંરે. મેં હુંકાર તિરસ્કાર કીધો, હસ્યા રના લોકરે ત્રણ સંવત્સર હોહલે વેડયા, મેં નવ જાણ્યા પુન્ય સ્લોક. હવે હૂં શું કરૂંરે. આળસુને ઘેર ગંગા આવ્યાં, ઉઠી નવ નાહયો મુરખરે; ભાઇઓ તે ગતી મારે થઇ, નવ જાણ્યા મહા પુરૂશ. હવે હું શું કરૂંરે જ્યેમ ચકલી માળે આવે, ગરૂડ ગુણ ભંડારરે; તેમ માહારે ઘેર આવીઆ, વિરસેન તણો કુમાર. હવે હું શું કરૂંરે. જ્યમ અંધપતિન તણાં આભુષણ, વ્રથા જાએ સંસારરે; જ્યમ તીવ્ર આયુદ્ધ કાયરને કર મરકટ કંઠ મોતી હાર. હવે હું શું કરૂંરે. જેમ કળસ અમ્રતનો ભરીયો, કોઇ મુરખનેપ્રાપ્ત થાયરે; મુરખ ભોગી વારૂણીનો, નવ અમ્રત પાસે જાય. હવે હું શું કરૂંરે. નિશ્વાસ મુકેને કંઠ સુકે, થઇ ભુપને વેદનાવરે; વિચાર અપરાધ આપણો, રૂતુપરણ પામ્યો ખેદનાય. હવે હું શું કરૂંરે. પુન્ય સ્લોકને પાયે લાગી, ફરી વિનવે રાજંનરે; એ ક્રૂર કરમનૂં હોએ પ્રાશ્ચિત, ભુપ ભરે લોચન. હવે હું શું કરૂંરે. પાવક માંહે પરજળું કે, હળાહળ ભક્ષણ કરૂંરે; એ જીવન મારૂ ધિક્કાર છે, આ દેહ હવે પરહરૂ. હવે હું શું કરૂંરે. ॥ ॥ વલણ ॥

॥ દેહ હવે હું પરહરૂં, ગોઝારો જીવી શું કરૂં; રૂતૂપરણનું માહા દુખ દેખી, સમાધાન કેઇ પેરે કરયું રે. ॥

કડવાં ૬૨ ॥ ॥ રાગ મારૂ ॥ રૂતુપરણુનો પીડા જાણી, રાચ નઇશદ બોલ્યા વાણી. ન થઇએ કાયર આંસૂ આણી, એમ કહી લોહ્યાં લોચન પાણી. આપત કાળનું કરમ શું કહીએ, જેવું દુખ પડે તે સહીએ; કોને આશ્રય નિશ્ચય જઇએ, પંચ રાત શેવક થઇ રહીએ. ગુપ્ત રેહેવાનું કારજ સિધ્યું, મારૂ દુખ નિવારણ કીધું; જે મેં જનનીનું પય પીધું, તેણીએ આવડું સુખ નવ દીધું. દસ માસ તે પેટમાં રાખે, અધિક થાય તો ઓછું ભાખે; કોણ ત્રણ વરસ લગી રાખે, તમારી ભલાઈ થઈ જગ આખે. જ્યારે પાણીને સંપતી હોય, ત્યારે પ્રીત કરે સરવે કોય; પડે આપદ તો શતરૂ હોય, જગત માતા તે સામું ન જોય. જે લોભે લીધા માયા માંડે, પરિક્ષા થાય દુખને દહાડે; ક્ષત્રી જણાય ઊઘાડે ખાંડે, ભુંડા મીત્રને ભીડે છાંડે. કરમ કથા મેં મારી જાણી, ચારે વરણ મેં પુત્ર પરમાણી; વનમાં નિસરયાં હૂં ને રાણી, તે પરજાએ ન પાયું પાણી. થયો પુશકર બંધવ વહેરી, અકેકું વસ્ત્ર નીસરયાં પેહેરી; કીધાં કઊનક શેરી શેરી, દીઠી દુખ સાગરની લેહેરી. મને ભાઇએ કાઢી નાંખ્યો, સ્વાદ સંસાર સાગરનો ચાખ્યો; શત કાળ કરે ગંગા સ્નાન, કરે કોટી જમન દેદાન. કુરૂક્ષેત્ર કરે જપ ધ્યાન, નહી ફળ શરણુ દાન સમાન; તમારૂ દુખ દેખી કળપે લોક, શુભ વેળા આંસુ ભરે ફોક. એવું કહી ભેટ્યા પુન્ય સ્લોક, ટાળ્યો રૂતુપરણનો શોક; પછે રૂતુપરણ કહે શીશ નામી, દુખદાહાડાનાંખ્યાકેમવામી;તમોસકળપૃથ્વીનાસ્વામી. સ્વારથઅંધથયોહુકામીભિમકતનીયાજનેતાજેનીપરતીવ્રતાસાધવીનેવી;તેપરઠ્ઠિકીધી મેંએવી, એથીઅન્યાયની વાત કેવી. ॥ ॥ વલણ ॥ કેવીવાત અધરમ તણી, હવે શું કરૂ આદેહધરી; વઇદરભી મુજ માત જેવી, વરવાનીમે બુદ્ધ કરીરે. ॥ ॥ કડવાં ॥ ૬૩ ॥ ॥ રાગધન્યાશ્રી ॥ ॥ લજ્જા કુપમાં ભુપતિ પડિયો, ઉંચુ ન શકે ભાળીજી; ચતુર શીરોમણી નઇશદ નાથે, વેળા વાત સંભારીજી. ભિમકરાયના પુત્રની પુત્રી, સૂલોચના એવું નામજી. દમનક કુંવર તણી તે કુંવરી, શુભ લક્ષણ ગુણ ધામજી; અંગ અનંગના સરખું સુંદર, દમયંતી શું બીજીજી; રૂતૂપરણને તે પરણાવી, દમયંતીની ભત્રીજીજી. પેહેરામણી બહુ વીધની આપી, સંતોખ્યો

ऋतुपर्ण जी; अयोध्या पति चाल्यो अयोध्या, नमी नळने चरणजी. परस्पर दीधां आलींगन, नळे आपी अश्व विदायजी; पंच रात्री रह्यो ते पुरमां, पोते नईशादरायजी. परजा सरवे संघाते लईने, पछी श्रया विदायजी; नाना विधनां वाजींत्र वाजे, शोभा कही नव जायजी. चतुरंग सेन्या भिमके आपी, संतोख्या नरेशजी थोडे दहाडे नळ जोध संघाते. आव्या नईशाद देशजी; समाचार पुशकरने पोच्या, ते वेळा उठयो रायजी; परजा संघाते लेईने सामो, पोते चाल्यो पायजी. हळदळ गजदळ रथदळ प्यादळ, काळ न पडे कांई कानजी; सकळ परबळ दळने पुरवाशी, मळवा नळ राजनजी. वाहन पटवा ध्वजा अंबाडो, मेघाडंबर छत्रजी; कनक कळश घंटाबहु घमके, शोभे सुरीयां पत्रजी. भेरी भेर म्रदंग दुंदभी, ताळ ढोल बहु वाजेजी; वेणा शरणाई शंखध्वनी, झांझर झांझरी बहु गाजेजी. जाणे उदधी परवणीए उलटयो, पुन्यम चंद्रने माटेजी; श्रवण पड्युं संभळाय नही एवी, पडी भीड पैर वाटेजी. भीमकनंदन कहे नळ परत्ये, अमने आज्ञा दीजेजी; पुशकर आव्यो सेनसजीने, कहो तो युद्धज कीजेजी. नळ कहे छे शाळक परत्ये, व्यरथ वीरोध वीचारजी; पुशकरनुं मन थयुं छे निरमळ, गयो कळीनो विकारजी. साधु पुरशने कुबुद्धि आवे, पुरो करमनो दोशजी; पुस्करे कीधुं कळीनुं परेर्युं, कहे विचारी पुन्य स्लोकजी. चंद्र चळे रवि पश्चिम परगटे, पावक शीतळ थायजी; विधि भुलेनि पिसाने उलटे, पुस्कर बाणु न सायजी. वात करंतां पुशकर आव्यो, बांधी पटकुळ हाथजी; दंडवत करतो डगलां भरतो, घणुं लाजे मन साथजी. नळ उठयो बांधवने देखी, करग्रही उभो कीधोजी; मुस्तक सुंघी करी परसंसा, हरखे रुदये लीधोजी. एक आसन बेठा ए बांधव, शोभे काम वसंतजी; परजाए बहु पुजा कीधी, आपी भेठ अनंतजी. पुस्करे बहु दीनता भाखी, थयां सजळ लोचनजी; हुं कृतघ्नी कठण गोझारो, दंपती काढयां वनजी. वण अपराधे विपरीत कीधुं, दीधुं दारुण दुखजी; सात समुद्रे न जाय शामता, धोतां मारुं मुखजी. पुस्करने तो नळे समजाव्यो, कहीने आतमज्ञानजी; एक गजे ए बेठा बांधव, आव्या पुर निधानजी. ध्वजा पताका तोरण माळा, साथीआ चीतरया शेरी

જી; અગર ધુપનેઆરતીકરતાં,વાજેભેરીનફેરીજી. ધવળ મંગળગીતો ગા તાં,હાથે કુમકુમરોળેજી;ચઉટાં ચોક રસ્તાને નાકે, પ્રજા મળી છે ટોળેજી; પુસ્પે મુકતા ફળે વધાવે; ગોખ ચડી પુર નારીજી; નઈ ષદની સોભા અતી સુંદર; અમરપુરી ઊતારીજી; અભીત મુહુર ત સુભ સાધી નળ; બેઠા રાજ્યાસનજી; મળવા ને બહુ મહીપતી આવ્યા; બોલાવ્યા રાજનજી; સેનાપતી પુસ્કરને કીધો; કીધા ય જ્ઞ અનંતજી; ધરમ રાજ્ય કીધું નળરાય; વરસ સસ્ત્રપરીયંતજી; નળરાજાના રાજ્ય માંહે; પુસ્તકનેજ બંધનજી; દંડ એક શ્રીપાતને હાથે; ધંન્ય વિરસેન તનજી. કંપારા ધ્વજાનેં વરતે, પવન વસે આ કાસજી. ક્રરમત્યાગ પારધીએ કીધા, નકરે જીવનોનાશજી. ભયંકાર તસ્કરને વરતે, કમાડને વીજોગજી.દયુત રમે દંપતી લગનદીન, ત્યાગ વસનનો ભોગજી. ચાર વરણ તે સરવેસુરી, જ્ઞાન ખડની ધારજી. દે હગ્રહ મધ્યે ષટ તસ્કર, તેને ખંડે તેવારજી. પતિવ્રતા પાળે નારી, ગુપ્તકરે બહુ દાનજી; યાજન અધ્યાપન અધ્યયના; સેવામાં સાવધાં નજી; નળ રાજા નારાજયમાંહે; અકાળ મ્રત્યુ નથાયજી;માગ્યા મેહ વરસે વસુધામાં; દુધ ઘણુ કરે ગાયજી;માત પીતા ગુરૂ વીપ્ર વઇસ્ણવ ની; શેવા કરે સઉકોયજી; પરનિંદા પરનારી પરધન; કુદ્રષ્ટિએ નવજો યજી; એવુરાજ્ય નળરાએ કીધું; પુન્ય શ્લોક ધરયું નામજી. પુત્રને રા જ્યઆપી પરવરયા, તપ કરવા ગુણ ધામજી. જ્ઞાન સનવ્રત કરીદેહમુ કયો; આવ્યુ દેવ વઇમાનજી; વઇકુંઠ નળ દમયંતી પહોત્યાં; પામ્યાંશ્રી ભગવાનજી; વ્રહદશ્વ કહે રાય યુધિ સ્ટિર; એવોથયો નળરાયજી; એદુઃ ખઆગળ દુઃખ તમારૂ; છે શાલેખા માહેજી; કાલે અરજુન આવશે રા જા; કરી ઊત્તમ કાજજી. કથા સાંભળી પાએલાગ્યા, મુનીવરને માહારા જજી. પરીતાપ ગયો મારામનો. સાંભળી સાધુ ચરિત્રજી. સ્નેહ સહિ ત જેકોઇ સાંભળે, થાય પરમ પવિત્રજી; વઇસ્યંપાયન કહે જન્મેજયને; થયું પુરૂ નળઆખ્યાનજી; સિખે સુણે કે આપે પુસ્તક; સરવ તીરથ ફળ સ્નાનજી;કરકોટક નેનળ દમયંતી;સુદેવરૂતુ પણરાયજી; એ પાંચેને સંભારે ત્યાં;કળિજુગકદી નજાયજી;પુત્રપઉત્ર ધન્ય ધાન્ય સમ્રદ્ધિ;પામે વ ળી નરનારજી; બ્રહ્મ હત્યાદિક પાપ ટળેને; પામે ભવજળ પારજી; તો

રક્ષેત્ર વડોદરૂ; જ્યાં ગરૂ ઓદેશ ગુજરાતજી;કસ્ણ સુત પરેમાનંદ વાડવ; ચોવીસા વિખયાતજી, ગુરૂ મતાપે પદ બંધ કીધું, કાલ્ના વાલાભાખીજી, આરણિક પરવની મુળકથા, માંહિ નઇશદ લીલ્ના દાખી, સુહુતર કીધું સુરતમાં, થયું પુરણનંદ બારજી, સંવત સત્તર છોતેરના, જેઠવદ છઠ મંગળ વારજી, તેદિવશે પરિપુરણ કીધો, ગ્રંથ પુનીત પદ બંધજી, શરોતા વકતા સઉને થાશે, શ્રીહરી કેરોસંબધજી ॥ ॥ ઇતીનળ આખયાન સંપુરણ થયું ॥ ॥ સમાપ્ત ॥ ॥ ॥

સમાપ્ત